

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Тернопільський національний економічний університет
Факультет обліку і аудиту
Кафедра обліку у виробничій сфері

БУДАКОВСЬКА Тетяна Сергіївна

Облік та аналіз оборотних активів підприємства
/ Accounting and analysis of current assets of the
enterprise

Спеціальність: 071 – Облік і оподаткування
Магістерська програма – Облік, оподаткування та правове забезпечення
підприємництва

Магістерська робота

Виконала студентка групи
ОПДм-21
Т. С. Будаковська

Науковий керівник
к.е.н., доцент І. Я. Назарова

Дипломну роботу допущено до
захисту

«__» _____ 201__ р.

Завідувач кафедри

_____ **Н. В. Починок**

Тернопіль – 2018

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади обліку та аналізу оборотних активів підприємства.....	6
1.1 Оборотні активи підприємства як економічна категорія: їх сутність та характеристика.....	6
1.2 Класифікація оборотних активів для цілей обліку й аналізу.....	12
1.3 Визнання та оцінка оборотних активів підприємства.....	26
Висновки до розділу 1.....	40
РОЗДІЛ 2. Методико-організаційні аспекти обліку оборотних активів підприємства.....	41
2.1 Організація і методика обліку запасів	41
2.2 Основи обліку поточної дебіторської заборгованості.....	63
2.3 Особливості обліку фінансових оборотних активів підприємства....	83
2.4 Загальні принципи обліку інших оборотних активів підприємства...	93
Висновки до розділу 2.....	99
РОЗДІЛ 3. Аналіз оборотних активів підприємства.....	101
3.1 Інформаційне забезпечення аналізу оборотних активів.....	101
3.2 Методика аналізу оборотних активів.....	113
3.3 Основні показники оцінки стану, структури й ефективності використання оборотних активів підприємства.....	117
Висновки до розділу 3.....	130
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	132
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	140
ДОДАТКИ.....	153

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Стан оборотних активів у сучасних умовах господарювання відіграє важливу роль, оскільки вони формують вагому та найбільш мобільну частку в активах будь-якого суб'єкта господарювання. Тому, здійснюючи свою діяльність в умовах ринкової економіки як суб'єкт підприємницької діяльності, будь-яке підприємство повинно забезпечувати стан своїх оборотних активів на такому рівні, щоб швидко і якісно реагувати на потреби ринку.

Раціональне використання оборотних активів та їх оптимізація є одним з основних завдань будь-якого виробничого підприємства для забезпечення безперервного виробництва за умов інфляційних процесів, кризи, збільшення конкуренції. Це впливає на можливості виконання виробничих планів підприємства, дотримання зобов'язань перед споживачами, забезпечення стійкого фінансового становища й створення умов для подальшого конкурентоспроможного розвитку підприємства.

Вагомий внесок у розробку теоретичних і практичних аспектів обліку оборотних активів внесли провідні вітчизняні дослідники: Бутинець Ф.Ф., Бондаренко О.С., Голов С.Ф., Задорожний З.В., Костюченко В.М., Крупка Я.Д., Нашкерська Г.В., Огієнко С.О. та інш. Значної уваги приділяли даному питанню і зарубіжні автори, зокрема Бланк І., Брейли Р., Мэтьюс М.Р., Палий В.Ф., Соколов Я.В. А., Майерс С. Вивчення методики та організації обліку оборотних активів дає змогу внести деякі пропозиції та використати ті методичні концепції, які сприятимуть вдосконаленню бухгалтерського обліку даних активів.

Мета та завдання дослідження. Метою магістерської роботи є дослідження та удосконалення методики та організації обліку і аналізу оборотних активів підприємства.

Щоб поставлена мета була досягнута в повному обсязі в магістерській роботі поставлені та вирішені наступні **завдання**:

- ✓ дослідити та теоретично обґрунтувати сутність поняття «оборотні активи»;
- ✓ узагальнити та удосконалити систему класифікації оборотних активів підприємства;
- ✓ узагальнити критерії визнання оборотних активів підприємства;
- ✓ проаналізувати та узагальнити систему класифікацій оцінок оборотних активів підприємства;
- ✓ дослідити та удосконалити методику і організацію обліку оборотних активів підприємства;
- ✓ узагальнити методичні аспекти та надати практичні рекомендації проведення аналізу оборотних активів підприємства;
- ✓ здійснити оцінку та провести аналіз фінансово-господарської діяльності досліджуваного підприємства.

Предмет дослідження є теоретичні, методичні, організаційні аспекти обліку і аналізу оборотних активів підприємства.

Об'єктом дослідження є система обліку і аналізу оборотних активів на прикладі Товариства з обмеженою відповідальністю «Кременецьке Молоко».

Методи дослідження. У магістерській роботі використовувались загальнонаукові і спеціальні методи: порівнянь, угруповань, спостереження, обстеження, комплексної оцінки, а також методи та прийоми економічного аналізу – логічні, статистичні, факторного впливу, абстрактні, економіко-математичні.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробці рекомендацій щодо удосконалення методики та організації обліку і аналізу оборотних активів підприємства. А саме, у вдосконаленні сутності поняття «оборотні активи», розширенні класифікації оборотних активів підприємства, удосконаленні організації обліку оборотних активів підприємства, шляхом поліпшення існуючих та запровадження нових форм первинних документів.

Апробація наукових досліджень. За результатами дослідження була опублікована стаття на тему: «Особливості трактування економічної категорії

«оборотні активи підприємства» в Збірнику наукових праць студентів «Стан і перспективи розвитку обліково-інформаційної системи в Україні» (Тернопіль, 2017) [15].

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості застосування викладених у магістерській роботі пропозицій щодо методики та організації обліку та аналізу оборотних активів підприємства у ТОВ «Кременецьке Молоко».

В магістерській роботі використано періодичні видання, методичну та спеціальну літературу, законодавчі та нормативні документи, дані обліку і звітності ТОВ «Кременецьке Молоко».

Структура роботи. Робота містить 3 розділи, 27 рисунків, 15 таблиць, 2 додатки та 129 джерел літератури.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Оборотні активи підприємства як економічна категорія: їх сутність та характеристика

В умовах зародження та розвитку економічних відносин процес формування стійкої ринкової інфраструктури створює нові вимоги щодо механізмів створення та використання фінансових ресурсів, в тому числі і оборотних активів. Щоб процес виробництва та реалізації продукції був забезпечений безперервно, кожному підприємству необхідно мати чітко запроваджений механізм управління оборотними активами, але це здійснити нереально без розуміння сутності цієї категорії. У процесі теоретичного вивчення цього поняття уможливується виявлення існуючих взаємозв'язків серед найважливіших та найвпливовіших факторів виробничо-господарської діяльності. Тому питання, щодо теоретичного вивчення та визначення сутності «оборотних активів» залишається актуальним.

Основними нормативними документами, що визначають сутність оборотних активів є вітчизняні та міжнародні стандарти бухгалтерського обліку.

Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» (далі – НП(С)БО) оборотні активи – це гроші та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

В свою чергу, згідно Міжнародного стандарту бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансової звітності» (далі – МСБО) [64] оборотні активи трактують як «поточні». Поточними визнають активи, що:

а) можуть бути реалізованими чи спожитими у нормальному операційному циклі;

б) утримуються в основному з метою продажу;

в) можуть бути реалізованими протягом дванадцяти місяців після звітного періоду;

г) є грошовими коштами чи еквівалентами грошових коштів, за умови що немає обмежень щодо обміну чи використання цього активу для погашення зобов'язання принаймні протягом дванадцяти місяців після звітного періоду.

Здійснивши порівняння визначень оборотних активів у вітчизняних та міжнародних нормативних документах можна сказати, що вітчизняне трактування відповідає міжнародному.

Дискусійним є трактування сутності «оборотних активів» у наукових колах. Зокрема, аналіз літературних джерел показав, що досить часто поняття «оборотних активів» порівнюють із поняттями «оборотного капіталу» та «оборотних коштів».

Значення «оборотні активи» та «оборотний капітал» часто ототожнюються, хоча оборотні активи переробляються і витрачаються у виробничій діяльності підприємства, на перевагу оборотного капіталу, що лише авансується. Слід виокремити, що не вся кількість авансованих грошових коштів трансформується на капітал, а лише та, що забезпечує економічний, соціальний або екологічний результат. Тому, можна зробити висновок, що оборотні активи й оборотний капітал це дві категорії, які характеризують одні й ті ж об'єкти: дебіторську заборгованість, грошові кошти, короткострокові фінансові вкладення і запаси, але водночас різняться.

Погоджуючись з думкою деяких авторів, невірність ототожнення оборотних активів з оборотними коштами полягає в тому, що загальноприйнятий поділ оборотних коштів на оборотні фонди та фонди обігу не враховує такої складової господарських засобів підприємства, як короткострокові фінансові вкладення. До оборотних активів включаються як матеріальні, так і грошові ресурси, тому, поняття оборотних активів є більш ширшим, ніж поняття оборотних коштів.

За результатами здійсненого дослідження були виділені різні визначення вчених-науковців щодо сутності поняття «оборотні активи» (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

**Трактування сутності економічної категорії «оборотні активи»
вченими-науковцями**

№ п/п	Автор	Визначення
1	2	3
1	Слав'юк Р.А. [106, с. 4]	Оборотні активи - це ресурси, які належать підприємству і які напевно буде перетворено на гроші чи використано іншим чином протягом року з дати складання бухгалтерського балансу.
2	Нашкерська Г.В. [71, с.317]	Оборотні активи - це грошові кошти, що вкладені для створення оборотних виробничих фондів та фондів обігу з метою забезпечення безперервного процесу виробництва і реалізації продукції.
3	Демченко Т. А. [25, с.179]	Оборотні активи - сукупність оборотних фондів і фондів обігу, які використовуються для фінансування поточної господарської діяльності і виражені в грошовій формі.
4	Ковальов В. В. [44, с. 256]	Оборотні активи – активи, що споживаються у ході виробничого процесу протягом року або звичайного операційного циклу, що перевищує 12 міс. через специфіку технологічного виробництва, і тому такі, що повністю переносять свою вартість виготовленої продукції.
5	Бланк І. О. [10, с.162]	Оборотні активи – сукупність майнових цінностей підприємства, що забезпечують поточну виробничо-комерційну діяльність підприємства та, що повністю споживаються у процесі одного виробничо-комерційного циклу.
6	Єрмасова Н. Б. [30, с.78]	Оборотні активи – засоби, інвестовані підприємством в поточні операції під час кожного операційного циклу.
7	Усатов І. А. [115, с. 120]	Оборотні активи – грошові кошти та мобільні активи, які перетворюються в грошові кошти впродовж одного виробничого циклу, що забезпечує безперервність процесу виробництва, обороту та отримання прибутку.

Продовження таблиці 1.1

1	2	3
8	Крейніна М. Н. [49, с. 35]	Оборотні активи – це мобільна частина майна підприємства, тобто вся вартість тих оборотних активів, які при нормальних умовах роботи протягом року (або навіть коротшого періоду) перетворюються в грошові кошти в результаті отримання виручки від реалізації, обігу цінних паперів і т.д.
9	Брейлі Р., Майєрс С. [14, с. 740]	Оборотні активи – це такі активи, які компанія в найближчому майбутньому збирається перетворити в грошові кошти.
10	Білик М. Д. [7, с. 161]	Оборотні активи – група мобільних активів із періодом використання до одного року, що безпосередньо обслуговують операційну діяльність підприємства і внаслідок високого рівня їх ліквідності мають забезпечувати його платоспроможність за поточними фінансовими зобов'язаннями.
11	Русак Н.А. [88, с. 216]	Оборотні активи – мобільні активи підприємства, що є грошовими коштами або можуть бути перетворені в них протягом року або одного виробничого циклу.
12	Ільєнкова С. Д. [36, с. 173]	Оборотні активи – фінансові ресурси, вкладені в об'єкти, використання яких здійснюється фірмою або в рамках одного відтворювального циклу, або в рамках відносно короткого періоду часу.
13	Зві Боді, Роберт Мертон [11, с. 114]	Оборотні активи – суми грошових коштів компанії та всі інші статті балансу, які протягом року передбачається перетворити в гроші.
14	Володькіна М. В. [20, с. 46]	Оборотні активи – це частина активів підприємства, яка включає оборотні кошти та короткострокові фінансові інвестиції.
15	Кірейцев Г. Г. [42, с. 106]	Оборотні активи – це сукупність коштів, авансованих в оборотні виробничі фонди і фонди обігу для забезпечення безперервності процесу виробництва та реалізації продукції.
16	Філімоненков О.С. [119, с. 229]	Оборотні активи – сукупність матеріально-речовинних цінностей і грошових коштів, які беруть участь у створенні продукту, цілком споживаються у виробничому процесі і повністю переносять свою вартість на виробничий продукт упродовж операційного циклу або 12 місяців з дати балансу.

Здійснивши аналіз трактувань вчених-науковців можна виокремити декілька підходів до пояснення сутності поняття «оборотні активи».

Перша група авторів, Демченко Т. А., Кірейцев Г. Г., вважають оборотні активи сукупністю оборотних фондів та фондів обігу або авансованих у них коштів [25, 42]. Таке визначення відображає сутність оборотних активів як вартісної категорії, та є повністю обґрунтованим, так як до складу оборотних фондів включаються виробничі запаси, незавершене виробництво, напівфабрикати власного виробництва та витрати майбутніх періодів, а в фонди обігу входить готова продукція, дебіторська заборгованість і грошові кошти.

На основі відокремленої, саме грошової природи оборотних активів, ґрунтуються визначення таких вчених, як Брейлі Р. та Майерс С., Нашкерська Г.В, Зві Боді та Роберт Мертон [14, 71, 11].

Подібним визначенням, але з уточненням терміну використання оборотних активів, користуються Усатов І. А., Крейніна М. Н., та Русак Н.А. які вважають їх як грошовими коштами та їх еквівалентами, а також іншими активами, що використовуються в одному операційному циклі [115, 49, 99].

Найпоширенішим є судження науковців, згідно якого уся увага акцентується на терміні використання оборотних активів. Зокрема такі вчені як Бланк І.О. та Слав'юк Р.А., трактують оборотні активи як сукупність майнових цінностей, які обслуговують поточну господарську діяльність суб'єкта господарювання і повністю споживаються протягом одного операційного циклу [10, 106].

В роботах Ковальова В.В. та Філімоненков О.С. оборотні активи розуміють як натурально-речовинну категорію, тобто як засоби підприємства, які повністю переносять свою вартість на вартість випущеної продукції [44, 119]. Незважаючи на це, в умовах уставлених товарно-грошових відносин матеріальні засоби підприємств виражаються не лише в натуральній, а й у вартісній формі.

До оборотних активів включаються як матеріальні, так і грошові ресурси. Тому ототожнювати їх з грошовими коштами економічно недоцільно. Як

зазначає проф. Бутинець Ф. Ф., класифікація елементів відбувається на основі зв'язку між ними, що виражається в їх розміщення та у певній послідовності визначеної системи щодо окремих загальних принципів. У науковій практиці передбачена певна систематизація знань про той чи інший предмет [15].

Провівши аналіз поняття «оборотні активи» можна виділити декілька підходів економістів до трактування сутності даного поняття, відображених на рисунку 1.1.

Рисунок 1.1 – Підходи до трактування оборотних активів у наукових джерелах

Здійснивши аналіз визначень різних авторів, пропонуємо таке трактування категорії «оборотні активи». За економічною сутністю під оборотними активами слід розуміти контрольовані суб'єктом господарювання ресурси, що можуть використовуватися у виробничому процесі та переносити

свою вартість на готову продукцію або можуть бути перетворені на грошові кошти протягом одного операційного циклу.

Теоретичні дослідження поняття оборотних активів, що були здійсненні, та отримане уточнене пояснення цієї категорії визначають ключові аспекти в формуванні даної дефініції як економічної категорії. Безпомилкове розуміння сутності оборотних активів має велике практичне значення, адже вірне сприйняття економічної термінології, полегшує роботу кожного суб'єкта господарювання, здійснює допомогу в стеженні та виявленні взаємозалежності між різними факторами виробничо-господарської діяльності, що у подальшому дає можливість не лише раціонально споживати наявні фінансові ресурси, а й будувати правильні економічні прогнози щодо доцільності використання та управління оборотними активами підприємства.

1.2 Класифікація оборотних активів для цілей обліку й аналізу

Рівень економічно ефективної діяльності підприємства багато в чому визначається ефективністю використання оборотних активів, їх раціональним та економним витрачанням. Наведені нижче класифікації дозволяють з різних сторін оцінити оборотні активи підприємства для успішного управління ними.

В економічній науці «оборотні активи» - ємна економічна категорія. На різних етапах розвитку економічної думки виникало безліч концепцій її якісного змісту.

У сучасній економічній системі термінів зустрічається безліч понять, що мають різне смислове значення, але які використовуються як синоніми: «оборотний капітал», «оборотні активи», «оборотні кошти», «оборотні фонди».

Оборотні активи - елемент ресурсного потенціалу, контрольований підприємством і призначений для забезпечення безперервного і планомірного процесу господарської діяльності, споживаний одноразово з метою забезпечення певної економічної вигоди в майбутньому.

Загалом, оборотні активи є найбільш динамічною і ліквідною частиною майна будь-якого підприємства. У їх структуру входять матеріальні активи, кошти в розрахунках, фінансові інструменти, грошові кошти підприємства.

Кутер М.І. під оборотними активами розуміє другий розділ балансу, що складається з поточних активів, які сформовані в окремі групи: запаси, дебіторська заборгованість, короткострокові фінансові вкладення, грошові кошти. Причому суми дебіторської заборгованості, платежі по яких очікуються протягом 12 місяців після звітної дати, показані за статтями окремо [54].

Йорг Бетге до складу оборотних активів включає:

1. сировину, основні і допоміжні матеріали;
2. незавершене виробництво, незавершені послуги;
3. готову продукцію і товари;
4. аванси видані, пов'язані з запасами [5].

Видяпин В.І. розкриває оборотні активи як частина капіталу підприємства, вкладеного в його поточні активи. За матеріально-речовій ознакою до складу оборотних активів включаються: предмети праці (сировина, матеріали, паливо і т.д.), готова продукція на складах підприємства, товари для перепродажу, грошові кошти і кошти в розрахунках [19].

У своїх працях Чухно І.С. виділяє оборотні активи за часом їх перебування в кругообороті: початкові, функціональні та накопичені [123]. Можна вважали даний підхід важливим, оскільки підприємству необхідно знати при здійсненні господарської діяльності, яка кількість матеріальних оборотних активів знаходилась у його користуванні перед початком операційної діяльності, яка кількість брала участь у операційному циклі і що отримали в кінцевому результаті.

Загалом, більшість авторів для класифікації оборотних активів використовують однакові ознаки, тому нами узагальнено підходи деяких науковців до даного питання у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Порівняльна класифікація оборотних активів за різними авторами

Класифікаційні ознаки	Бланк І.А [10]	Берехтіна Л.О. [6]	Подєрьогін А.М. [81]	Суков Г.П. [109]	Сікора І.[104]	Носов П.Л.[72]	Должанский А.М.	Мулик Т.	Чухно І.С. [123]	Федак Л.М. [118]
1. Залежно від участі в кругообігу: - виробничі фонди; - фонди обігу.	+	+	+	+		+	+	+	+	+
2. За періодом функціонування: - постійна частина; - змінна частина.	+	+				+			+	+
3. Залежно від методів планування та регулювання: - нормовані; - ненормовані.			+			+	+		+	
4. За видами: - запаси сировини, матеріалів, товарів і напівфабрикатів; - запаси готової продукції і товарів; - дебіторська заборгованість; - грошові кошти; - інші види оборотних активів.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
5. За часом перебування в кругообігу: - початкові; - функціональні; - накопичені.									+	+
6. За ступенем ліквідності: - швидколіквідні; - середньоліквідні.					+	+			+	
7. За ризиком вкладених оборотних активів: - з високим ступенем ризику; - із середнім ступенем ризику; - з мінімальним ступенем ризику.					+	+			+	
8. За ступенем захищеності від інфляції: - ті, що піддаються інфляційним втратам; - захищені від інфляційного знецінення.					+	+			+	

Класифікація оборотних активів, як і активів в цілому, досить широка і налічує безліч ознак. В економічній літературі не визначається комплексна класифікація, що включає найбільш поширені класифікаційні ознаки. Замість цього існує безліч різних класифікацій, в яких ряд ознак або дублюються, або мають різні назви, зберігаючи при цьому свою суть. У зв'язку з цим виникають труднощі у визначенні виду оборотного активу, що може привести до помилкового його визначення і, як наслідок, негативно відбитися на ефективності управління ним. Тож пропонуємо об'єднати найбільш важливі ознаки у загальну схему (рис. 1.2).

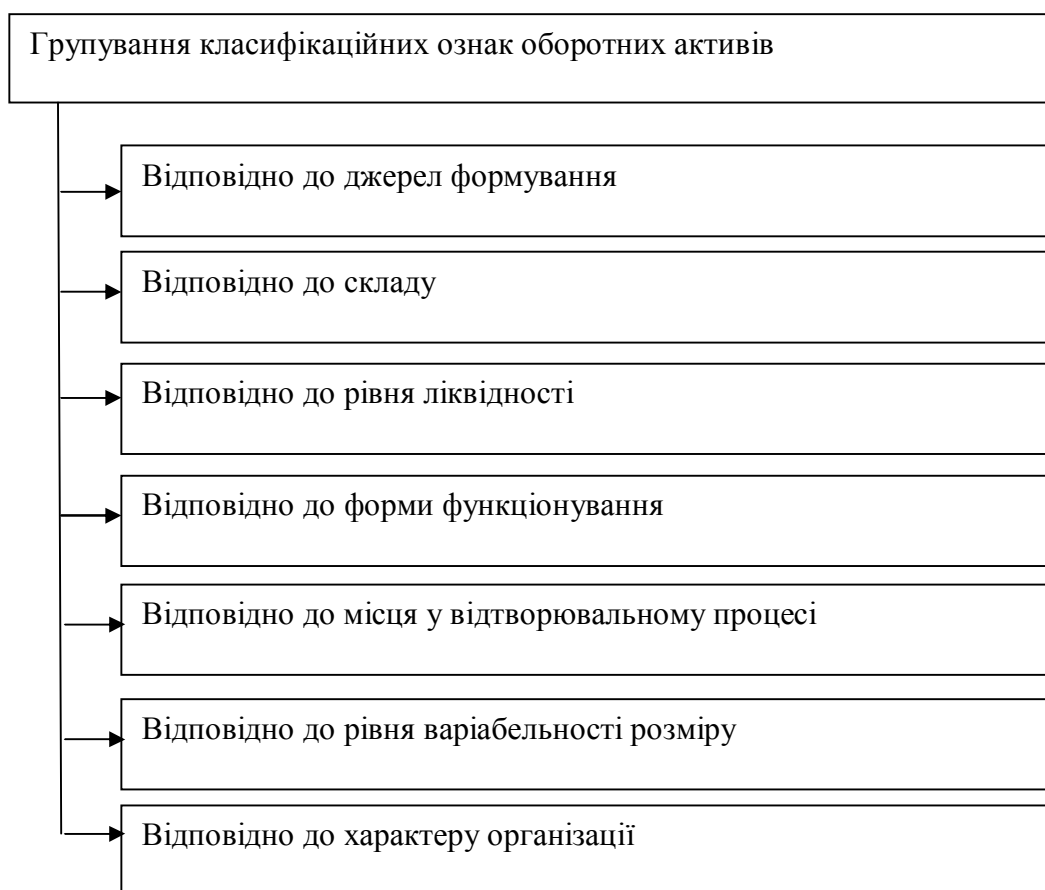

Рисунок 1.2 – Групування класифікаційних ознак оборотних активів підприємств

Відповідно до джерел формування оборотні активи класифікують багато вчених [7, 26, 9, 119], називаючи класифікаційну ознаку по різному.

Так, Білик М.Д. «за належністю» ділить оборотні активи на власні та позикові [7, с. 134]. Дану класифікаційну ознаку автори, такі, як Демченко Т. А. [25, с. 6] та Познаховський В. А., пропонують як класифікацію «за правом власності», також поділяючи оборотні активи на власні і позичені. Інші автори, такі як Філімоненков О.С. [119, с. 188] залежно «від джерел формування» поділяють оборотні активи на власні, залучені (кошти, що перебувають в обігу суб'єкта господарювання, але не належать йому) та позичкові (позичені) кошти (кошти у вигляді банківських кредитів). Вважаємо, що запропонований поділ ускладнює класифікацію, тому що і «залучені», і «позичкові» кошти залежно від джерел формування не належать за правом власності підприємству чи організації.

Такі автори, як Бланк І.О. [10, с. 118], Бетехтіна Л.О.[6] пропонують також класифікувати оборотні активи «за характером фінансових джерел формування», поділяючи їх на валові оборотні активи (тобто всі наявні оборотні активи), а також чисті оборотні активи (ті активи, що сформовані за рахунок власного капіталу та довгострокових зобов'язань), а також власні оборотні активи (тобто оборотні активи, сформовані тільки за рахунок власного капіталу підприємства). Білик М. Д. [7, с. 134] назвав запропонований критерій «за фінансовими особливостями формування» та запропонував класифікувати оборотні активи на валові та чисті. На нашу думку, даний критерій класифікації є аналогом критерію «відповідно до джерел формування», крім того, поділ оборотних активів відповідно до запропонованого критерію є дуже відносним, тому що один вид оборотних активів (наприклад, власні оборотні активи) є частиною іншого виду (наприклад, валових оборотних активів). Саме тому, вважаємо цей критерій класифікації оборотних активів необов'язковим.

Таким чином, відповідно до джерел формування оборотні активи пропонуємо поділяти на активи, сформовані за рахунок власного капіталу та активи, сформовані за рахунок залучених джерел.

Відповідно до складу згідно НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», оборотні активи, що групуються у II розділі балансу (звіту про

фінансовий стан), поділяються на запаси, поточні біологічні активи, дебіторську заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги, дебіторську заборгованість за розрахунками: за виданими авансами; з бюджетом (у тому числі з податку на прибуток); іншу поточну дебіторську заборгованість, поточні фінансові інвестиції, гроші та їх еквіваленти, витрати майбутніх періодів, інші оборотні активи [69]. Цей документ у 2015 році частково змінив склад оборотних активів, включивши до них витрати майбутніх періодів.

За складом (видами) оборотні активи класифікують такі автори, як Філімоненков О.С. [119, с. 185], Білик М.Д. [7, с. 135], Бетехтіна Л.О. [6], Демченко Т.А. [25, с. 6], Познаховський В.А., Бланк І.О. [10, с. 118] та інші. «Залежно від матеріально речового складу» Пеняк Ю.С. класифікує оборотні активи на виробничі запаси, товари і готову продукцію, грошові кошти та дебіторську заборгованість [75, с. 6]. Федак Л.М. виділяє класифікаційну ознаку «залежно від ролі у виробництві» та поділяє оборотні засоби на виробничі запаси, незавершене виробництво, витрати майбутніх періодів, готову продукцію на складі підприємства, продукцію відвантажену, грошові кошти на поточних рахунках та у касі, дебіторську заборгованість та інші оборотні засоби [118, с. 195]. Можемо вважати, що запропонована класифікація «залежно від ролі у виробництві» ускладнена поділом готової продукції на продукцію на складі та продукцію відвантажену, тому що після реалізації готової продукції на підприємстві виникає дебіторська заборгованість, яку автор також виділяє в окремий вид оборотних активів.

Вважаємо, що відповідно до складу оборотні активи необхідно класифікувати з урахуванням НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [69].

Відповідно до рівня ліквідності оборотні активи за критерієм швидкості перетворення на гроші класифікують багато економістів [7, 26, 10], однак, серед них відсутня єдність щодо видів оборотних активів за цією класифікацією активів. Білик М.Д. за цим критерієм поділяє оборотні активи на абсолютно ліквідні оборотні активи (у формі готових засобів платежу); швидколіквідні

оборотні активи (вся дебіторська заборгованість, крім безнадійної); низьколіквідні оборотні активи (запаси ТМЦ) [7, с. 135]. Така класифікація оборотних активів не враховує те, що витрати майбутніх періодів, починаючи з 19.03.2013 р., відображаються як складова оборотних активів. Івахненко В.М. та Горбаток М.І. вважають, що суму витрат майбутніх періодів можливо включити до групи повільно реалізовуваних активів (разом із запасами ТМЦ) тільки у випадку, якщо термін її погашення менше 12 місяців.

Тому, відповідно до рівня ліквідності поділимо оборотні активи на наступні види:

— абсолютно ліквідні оборотні активи (поточні фінансові інвестиції, гроші та їх еквіваленти);

— швидколіквідні оборотні активи (дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги; дебіторська заборгованість за розрахунками; інша поточна дебіторська заборгованість);

— малоліквідні оборотні активи (запаси, поточні біологічні активи, витрати майбутніх періодів).

Відповідно до форми функціонування оборотні активи поділяють такі автори, як Бетехтіна Л.О. [6] (називає цей критерій поділу «за характером участі в операційному процесі»), Білик М.Д. [7, с. 135] (дає назву цьому критерію класифікації «за формами функціонування у конкретному періоді часу» і поділяє оборотні активи на матеріальні та фінансові), Федак Л.М. [118] (називає класифікаційний критерій «за формою функціонування та участю у кругообігу», теж поділяючи оборотні активи на матеріальні та фінансові), Бланк [10, с. 118] (поділяє оборотні активи відповідно до циклу, який вони обслуговують, на ті, що обслуговують виробничий цикл, і ті, що обслуговують фінансовий цикл), та інші. Познаховський В.А. «за характером участі в операційному процесі» поділяє оборотні активи на ті, що обслуговують виробничий цикл, ті, що «обслуговують інвестиційну діяльність господарського товариства», та ті, що «обслуговують фінансовий цикл господарського товариства».

Таким чином, відповідно до форми функціонування пропонуємо поділяти оборотні активи на матеріальні, включаючи в цю групу запаси та поточні біологічні активи, та фінансові, включаючи в цю групу всі види дебіторської заборгованості, гроші та їх еквіваленти, поточні фінансові інвестиції та витрати майбутніх періодів. Інші оборотні активи необхідно включати до відповідної групи залежно від ознак оборотних активів.

Відповідно до місця у відтворювальному процесі Пеняк Ю. С. [79] поділяє оборотні засоби «залежно від функціональної ролі у процесі виробництва» на засоби сфери виробництва та засоби сфери обігу. Також цей критерій класифікації оборотних активів вважають важливим такі автори: Дропа Я.Б., Круш П.В., Філімоненков О.С. [119]. Таким чином, відповідно до місця у відтворювальному процесі пропонуємо поділяти оборотні активи на оборотні активи у сфері виробництва та оборотні активи у сфері обігу.

Відповідно до рівня варіабельності розміру оборотні активи класифікують такі автори, як Білик М.Д. [7, с. 136], поділяючи активи на постійні та тимчасові; Бланк І. О. [10, с. 118], Соляник Л.Г. та Бетехтіна Л.О. [6] називають цей критерій класифікації «за періодом функціонування», поділяючи активи на «постійну» та «змінну» частини. Стахова Н.П. формулює назву цього критерію класифікації оборотних активів як «за ступенем зміни у процесі виробництва», також поділяючи активи на постійні та змінні.

На підприємствах України важливий вплив здійснює фактор сезонності виробництва внаслідок природних особливостей, саме тому класифікація оборотних активів відповідно до рівня варіабельності розміру є важливим критерієм поділу. Пропонуємо за цим критерієм класифікації розрізняти постійні оборотні активи, тобто ті, які протягом досліджуваного часу постійно перебувають у складі активів підприємств, внаслідок чого можливо достовірно розрахувати мінімальну потребу в цих активах, та змінні, тобто ті оборотні активи, обсяг яких постійно коливається залежно від сезонних потреб та інших факторів впливу.

Відповідно до характеру організації оборотні активи класифікує багато авторів, таких як Дропа Я.Б. (називає критерій класифікації «за методами планування, організації та регулювання»), Коновалова О.В. (дає назву критерію класифікації — «за принципом організації»), Пеняк Ю.С. [79, с. 6] (називає критерій класифікації «залежно від практики планування, контролю та управління»), Круш П.В. (формулює назву цього критерію як «за способами планування та нормування»), Познаховський В.А. (поділяє оборотні активи «за принципом нормування»), Стахова Н.П. (класифікує оборотні активи «за методами регулювання»), Соляник Л.Г. (поділяє оборотні активи «за характером організації та регулювання»), Філімоненков О.С. [119, с. 187] (називає цей критерій поділу оборотних активів «залежно від методів планування та регулювання»). Незважаючи на різні назви цього критерію поділу оборотних активів, всі автори поділяють активи на нормовані та ненормовані.

Таким чином, відповідно до характеру організації оборотні активи поділяються на нормовані, тобто такі, за якими можливо розрахувати норматив або мінімальну потребу з метою підвищення ефективності їх використання, та ненормовані.

Узагальнена класифікація оборотних активів підприємств України представлена на рис. 1.3.

Не менш важливою є деталізація кожної складової оборотних активів, яку проведемо за вищенаведеними ознаками:

Відповідно до джерел формування:

- оборотні активи, сформовані з рахунок власного капіталу – характеризують ту їх частину, яка сформована за рахунок власного капіталу підприємства, до якого згідно з нормативною базою України умовно відносять так звані «стійкі пасиви»;

Критерії поділу оборотних активів

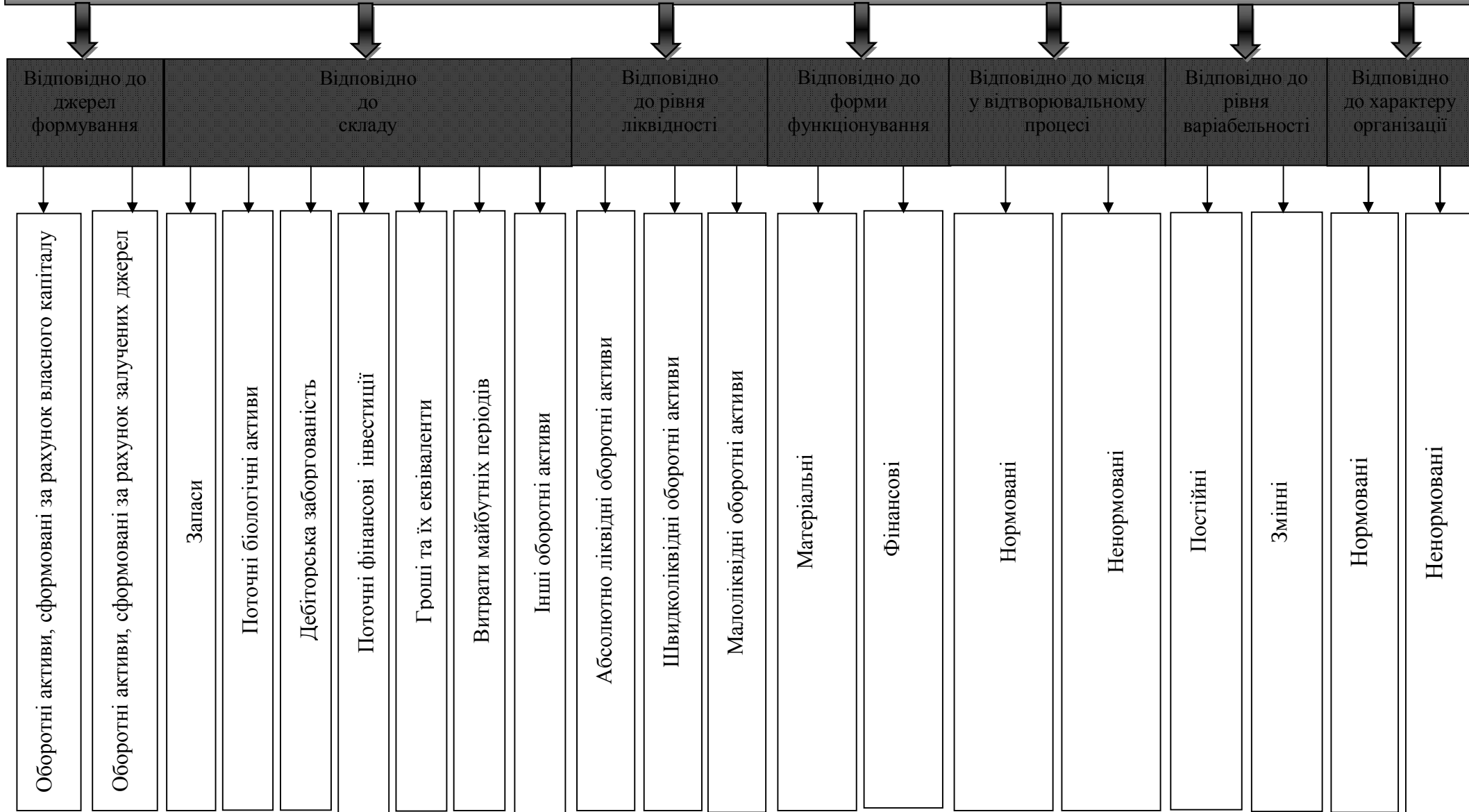

Рисунок 1.3 – Класифікація оборотних активів підприємств

- оборотні активи, сформовані за рахунок залучених джерел – характеризують ту їх частину, яка сформована за рахунок залученого підприємством товарного або фінансового кредиту як на довго-, так і на короткостроковій основі;

Відповідно до складу:

- запаси - характеризують обсяг вхідних матеріальних потоків в формі запасів, які забезпечують діяльність підприємства;
- поточні біологічні активи - характеризують біологічні активи, здатні давати сільськогосподарську продукцію та/або додаткові біологічні активи, приносити в інший спосіб економічні вигоди протягом періоду, що не перевищує 12 місяців, а також тварини на вирощуванні та відгодівлі;
- дебіторська заборгованість – характеризує суму заборгованості на користь підприємства, представлену фінансовими зобов'язаннями юридичних та фізичних осіб по розрахунках за товари, роботи, послуги, видані аванси тощо;
- поточні фінансові інвестиції – характеризують вкладення капіталу на період до одного року (короткострокові депозитні вклади, векселі, короткострокові облігації);
- грошові кошти: відносять не тільки залишки грошових коштів в національній та іноземній валюті, але й суму короткострокових фінансових вкладень, які розглядаються як форма інвестиційного використання тимчасово вільних залишків коштів;
- витрати майбутніх періодів – характеризує суму, що буде відноситися на витрати в майбутньому витрат;
- інші види оборотних активів: відносяться оборотні активи, які не включені в склад вищезгаданих.

Відповідно до рівня ліквідності:

- абсолютно ліквідні – можна використовувати для поточних розрахунків, що виникають протягом місяця. Сюди належать грошові кошти,

короткострокові фінансові вкладення та окремі об'єкти дебіторської заборгованості і товарних запасів, які здатні безперешкодно протягом місяця перетворитися на гроші або бути безпосередньо використаними як платіжні засоби;

- швидколіквідні – оборотні активи, для переведення яких в готівку потрібен додатковий час. До них відносять товарні запаси, готову продукцію та, в основному, дебіторську заборгованість;
- малоліквідні – активи, для реалізації яких потрібен тривалий час. До них, в основному, відносяться виробничі запаси підприємства, готова продукція, що не користуються попитом, поточні біологічні активи та витрати майбутніх періодів.

При цьому слід наголосити, що в економічній літературі не виділено чітко складу груп ліквідності оборотних активів. По-перше, існують суперечки щодо можливості реалізації деяких видів активів протягом різних строків конвертування, за ознакою чого і здійснюється поділ. По-друге, кожне підприємство в різні періоди має диференційовані можливості щодо реалізації тих чи інших активів (у випадку, якщо виникне потреба в такій реалізації), і тому формалізований підхід до такої класифікації вважаємо невиправданим. Отже, класифікація оборотних активів за цією ознакою є умовною та залежить від потреб кожного підприємства та ринкової ситуації в кожному з періодів функціонування господарюючого суб'єкта.

Відповідно до форми функціонування:

- фінансові – характеризують оборотні активи, що мають монетарну форму (всі види дебіторської заборгованості, гроші та їх еквіваленти, поточні фінансові інвестиції та витрати майбутніх періодів);
- матеріальні – характеризують оборотні активи, що мають матеріально-речову форму (запаси та поточні біологічні активи).

Відповідно до місця у відтворювальному процесі:

- оборотні активи у сфері виробництва – запаси, паливо мастильні та будівельні матеріали, інше, що безпосередньо задіяні в процесі виготовлення продукції;
- оборотні активи у сфері обігу – грошові кошти та фінансові інвестиції, що знаходять в обігу з метою принесення прибутку.

Відповідно до рівня варіабельності розміру:

- постійні – це та частина оборотних активів, яка необхідна для забезпечення мінімальних потреб безперебійного функціонування;
- змінні – це та частина оборотних активів, потреба у яких зумовлена періодичними змінами.

Дослідники вважають, що фінансування змінних оборотних активів доцільно використовувати короткотермінові джерела, а для постійної їх частини – довготермінові.

Відповідно до характеру організації:

- нормовані – це такі активи, що можуть бути точно визначені і зафіксовані як планові величини. Їх обсяг наперед можна точно визначити для забезпечення безперервного процесу виробництва. До нормованих оборотних активів відносяться засоби у виробничих запасах, виробництві, у залишках готової продукції на складах підприємства;
- ненормовані – це такі оборотні активи, які не можна або надзвичайно важко точно встановити або зафіксувати у формі нормативу чи планового обсягу. Ненормовані засоби включають усі активи в обігу за винятком готової продукції на складі.

Необхідність розподілу оборотних активів на нормовані та ненормовані впливає з економічної доцільності досягнення найбільших результатів при найменших витратах. Встановлення нормативів за окремими статтями дозволяє забезпечити оптимальну потребу підприємства в оборотному капіталі, за рахунок якого фінансуються оборотні активи.

Проаналізувавши, узагальнену нами класифікацію вважаємо за необхідне доповнити її ще однією важливою ознакою – *відповідно до місця розміщення*

оборотних активів, яка характеризуватиме фактичне місце розміщення оборотних активів незалежно від наявного права власності на них та знаходження на балансі підприємства (рис. 1.4).

Рисунок 1.4 – Класифікація оборотних активів за місцем їх розміщення

Відповідно до місця розміщення оборотних активів:

- оборотні активи, що фактично перебувають на підприємстві (у касі, на розрахункових рахунках, на складі, у виробництві власника тощо);
- оборотні активи, що знаходяться на балансі підприємства, проте фактично перебувають поза межами підприємства (на розрахункових рахунках, пов'язаних банківських установ – гроші в дорозі, депозити і т.п.; на складі, у виробництві, пов'язаних контрагентів – запаси передані як давальницька сировина, товари на комісії, товари на відповідальному зберіганні тощо).

Необхідність даної класифікації полягає в тому, що до оборотних активів, перебуваючих фактично поза межами підприємства має застосовуватися

більший контроль. Це пов'язано із складністю у перевірці фактичної наявності даних активів, зокрема у проведенні інвентаризації. Окрім того, розпорядження даними активами здійснюється за відома і згоди суб'єкта у якого вони знаходяться.

Як уже зазначалося, обґрунтована класифікація оборотних активів має насамперед наукове, а також і прикладне значення, дозволяючи побудувати чітку систему знань про ці активи та правильну систему обліку та аналізу їх наявності та руху й управління ними. Поєднавши критерії поділу оборотних активів, що пропонуються провідними авторами, та склад оборотних активів, викладений у Національному стандарті (положенні) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», ми отримали, на нашу думку, найважливіші ознаки, за якими необхідно класифікувати оборотні активи, а саме: відповідно до джерел формування, відповідно до складу, відповідно до рівня ліквідності, відповідно до місця у відтворювальному процесі, відповідно до рівня варіабельності розміру, відповідно до характеру організації, відповідно до місця розміщення оборотних активів, відповідно до характеру організації, відповідно до місця розміщення оборотних активів.

1.3 Визнання та оцінка оборотних активів підприємства

У господарській діяльності підприємству постійно доводиться визначати, відповідають чи не відповідають ресурси, які до нього надходять (наявні, ті, що вибувають), вимогам, які пред'являються до активів. Результати таких операцій необхідні перш за все самому підприємству, а також користувачам його фінансової звітності для отримання об'єктивної інформації про реальний розмір вартості майна підприємства.

На даний час, існує певна невизначеність у питаннях визнання оборотними активами, адже у нормативно-правовій базі не встановлені чіткі критерії їх визнання. Такі критерії є сформовані лише для деяких видів активів. Так, відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» (далі – П(С)БО) запаси визнаються активами, якщо існує імовірність того, що

підприємство/установа отримає в майбутньому економічні вигоди, пов'язані з їх використанням, та їх вартість може бути достовірно визначена. В свою чергу, відповідно до П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» дебіторська заборгованість визнається активом, якщо існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод та може бути достовірно визначена її сума [83].

Така ж невизначеність є у наукових колах. Зокрема, є спроби визнання активів через притаманні їм властивості. Часто використовується поняття активу як джерела потенційного доходу або майбутньої вигоди. Наприклад: джерело майбутніх доходів; будь-який майбутній дохід; сукупність доходного потенціалу; будь-який економічний ресурс, здатний приносити дохід суб'єктові господарювання; ймовірні майбутні економічні вигоди, які можна виміряти; майбутні економічні вигоди. Поряд з цим, характеризуючи активи як джерело майбутніх доходів, різні автори підкреслюють також різні їх риси, наприклад конвертованість у грошові кошти або вимірювання ними права на майбутні доходи та ін. Метьюс М. і Перера М.[62], наприклад, називають активами будь-який майбутній дохід, визначений у грошовому вираженні, або конвертований у грошові кошти. Вони визначають, що «актив повинен бути відображений у звіті про фінансовий стан тоді і тільки тоді, коли: - існує ймовірність, що втілений в активі потенційний дохід або майбутні економічні вигоди реалізуються; - актив має вартість або якусь іншу цінність, яку можна достовірно виміряти (визначити)» [62].

Штаубус Дж. також зосереджує увагу у своєму визначенні активів на їх вимірюваність у грошових засобах. [129]

Більшість вітчизняних науковців вважають, що для визнання активом, необхідно виконання двох умов: 1) знаходитись у володінні підприємства (контролюватись підприємством); 2) мати достовірно визначену вартість у грошовому вираженні. [26]

Зважаючи на невизначеність у питаннях відповідності оборотним активам як в нормативній базі, так і наукових колах, ми пропонуємо перелік

критеріїв, який дозволить чіткіше визначати приналежність ресурсів до оборотних активів. Відповідно оборотними активами визнаються ресурси:

- ✓ контрольовані суб'єктом господарювання;
- ✓ існує ймовірність одержання в майбутньому вигод економічного характеру, пов'язаних із їх застосуванням;
- ✓ вартість яких може бути достовірно визначена;
- ✓ можуть бути використані чи перетворені на грошові кошти, протягом одного операційного циклу (рис 1.5).

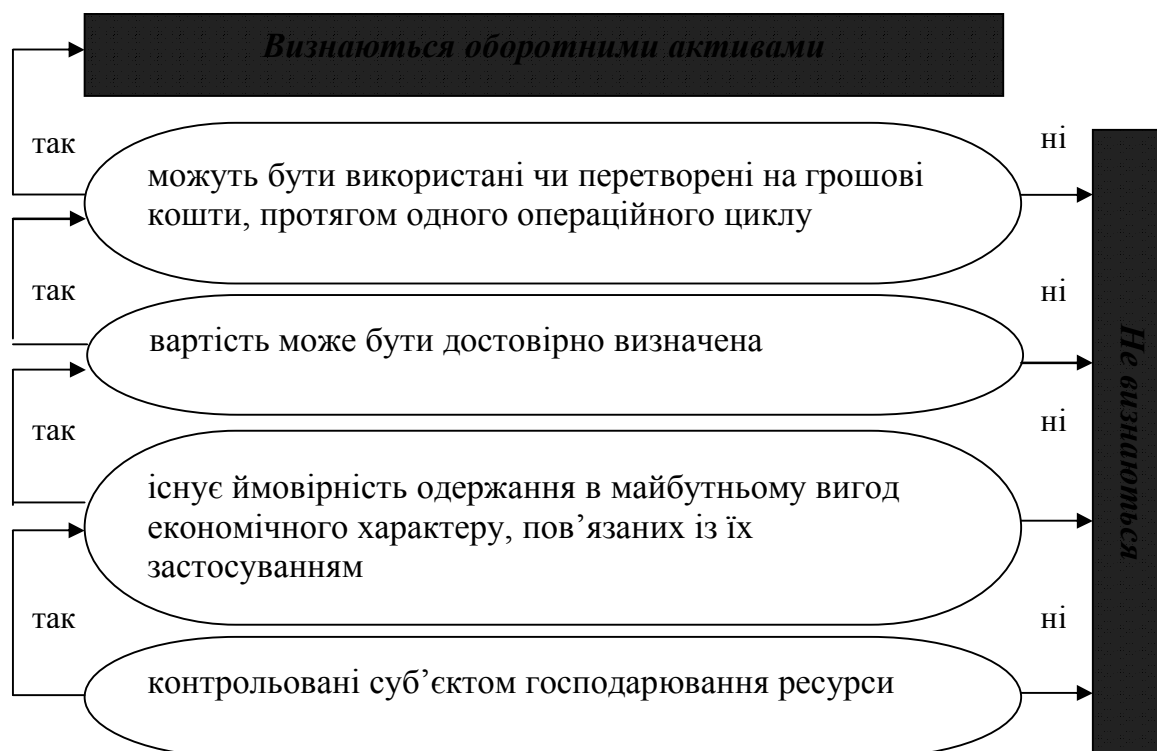

Рисунок 1.5 - Визнання ресурсів оборотними активами

Одним із найбільш важливих критеріїв визнання є їх достовірна оцінка. Як стверджують Палій В.Ф. та Соколов Я.В., без оцінки та калькуляції губляться основні характеристики бухгалтерського обліку як системи, що виробляє інформацію про найважливіші вартісні узагальнені показники [76; 107]. Тому від того, наскільки об'єктивно оцінені оборотні активи у обліку та фінансовій звітності, залежать управлінські рішення щодо їх формування та використання.

Концепція оцінки оборотних активів відіграє важливу роль у системі теоретичних засад формування і застосування їх у господарській діяльності. Правильно створена система оцінки потрібна для чіткого та достовірного визначення економічного стану підприємства з метою формування доцільних управлінських рішень щодо їх використання в майбутньому.

На даний час, значно більша кількість методів оцінки зазначена в МСБО, ніж в П(С)БО. Це можна пояснити різноманітністю інструментів як в операційній, так і в інвестиційній діяльності підприємств-нерезидентів України. Тому, саме низький рівень розвитку фондового ринку України спричиняє відсутність в НП(С)БО таких видів оцінок, як справедлива вартість опціонів на акції, поточна ринкова вартість акцій, ціна виконання опціону та ін.

Надзвичайно актуальним питанням на даний час є класифікації оцінок. Бухгалтерський облік передбачає існування великої кількості ознак оцінки, що ускладнює завдання бухгалтера в частині вибору більш оптимального методу оцінки оборотних активів, визначення доречного застосування того чи іншого виду оцінки. Тому вивчення можливих класифікацій оцінок у бухгалтерському обліку грають велику роль як для подальшого розвитку теорії бухгалтерського обліку в цілому, так і для використання суб'єктами господарювання на практиці.

Здійснивши аналіз теорій науковців, таких як Бутинець Ф.Ф. [16], Ловінська Л.Г. [56], Малюга Н.М. [58], Пушкар М.С. [97], Соколов Я.В. [107], Тітаренко Г.Б.[113], а також аналізу нормативно-правової сформовано класифікацію оцінок за 5 ознаками: за об'єктами, за предметом, за видами, за методом, за етапами надходження.

Ми пропонуємо розширити дану класифікацію із використанням ще однієї ознаки – відповідно до суб'єктів проведення оцінки (рис.1.6):

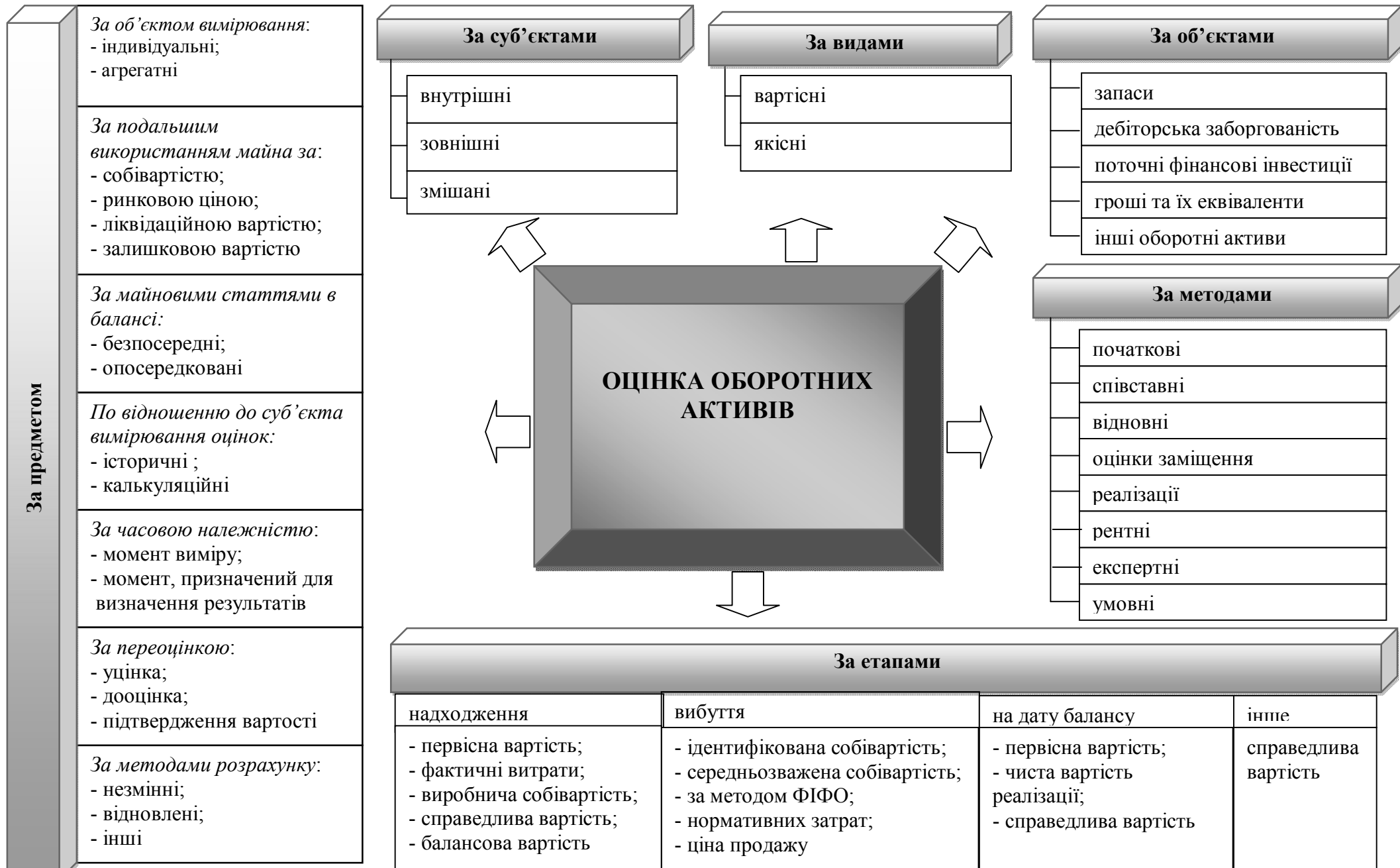

Рисунок 1.6 – Класифікація оцінок оборотних активів у бухгалтерському обліку

- внутрішня, за умови, що оцінка проводиться внутрішніми спеціалістами з формуванням комісії підприємства із залученням спеціалістів з маркетингу, технологій тощо;

- зовнішня, за умови, що оцінка проводиться зовнішніми спеціалістами з використанням спеціалізованої незалежної організації;

- змішана, при поєднанні цих двох видів, тобто за умови, що оцінку частини активів здійснює спеціалізована організація, а оцінку всіх інших об'єктів - комісія з оцінки підприємства.

За умови використання першого виду, здійснення процедур з оцінки передбачає залучення спеціалістів підприємства до постійної комісії з оцінки активів. Затвердження керівником актів надходження об'єктів активів до обліку, списання з обліку, визначення розміру справедливої вартості активів, являється результатом роботи комісії з оцінки. Ці вказівні документи на підприємстві є підставою для бухгалтера щоб відображати дані операції з оцінки в обліку.

Здійснення переліку робіт з оцінки передбачає використання інформації про ринкову вартість активів на дату оцінки. Такий тип інформації комісія може отримати, з таких джерел:

- агентства нерухомості, експерти-оцінювачі;
- прайс-аркуші підприємств;
- рекламні проспекти підприємств-виготовлювачів;
- періодика;
- відділи цін в адміністраціях міст і областей;
- зональні і галузеві збірники цін;
- договори купівлі-продажу (при частій торгівлі такими активами) тощо.

При використанні другого виду, проведення робіт з оцінки здійснюється за допомогою фахівців-професіоналів з оцінки майна. Саме такими спеціалістами (або спеціалістом) можуть бути організації з оцінки - юридичні або фізичні особи - оцінювачі, що володіють необхідними сертифікатами чи ліцензіями.

Під час вибору одного із варіантів організації оцінки потрібно мати на увазі, що прийняті на підприємстві рішення з оцінки активів будуть мати законну силу тільки тоді, коли вони будуть тотожними з рішенням власника. Власник або уповноважена особа (директор підприємства) як особа, котра несе відповідальність за організацію бухгалтерського обліку, затверджує порядок проведення оцінки на підприємстві - формування комісії з оцінки, її повноваження, затверджує акт оцінки, визначає дії бухгалтерії в процесі здійснення оцінки тощо. Кінцеве рішення щодо визнання результатів оцінки активів, навіть тоді коли її проводить стороння організація, приймає власник підприємства.

При розгляді даного питання варто також більш детально зупинитися на оцінці найважливіших об'єктів обліку з числа оборотних активів, таких як запаси та дебіторська заборгованість.

Методологічну основу обліку та оцінки виробничих запасів в Україні становлять Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [69] та Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» [82]. Зарубіжний досвід обліку та оцінки запасів визначений Міжнародним стандартом бухгалтерського обліку 2 «Запаси» [59], на основі якого розробляються регіональні стандарти. Зокрема у Російській Федерації таким стандартом є Положення бухгалтерського обліку 05/01 «Облік матеріально-виробничих запасів»[93].

Аналіз змісту вищенаведених нормативних документів дає підставу зробити висновок про певну ідентичність більшості положень, що є очевидним, однак деякі аспекти оцінки запасів мають як суттєві, так і несуттєві відмінності (таблиця 1.3).

Таблиця 1.3

Порівняльна характеристика відмінностей положень з обліку запасів

Характеристика	Нормативно-правові акти		
	П(С)БО 9 «Запаси»	МСБО 2 «Запаси»	ПБО 05/01 (РФ) «Облік матеріально-виробничих запасів»
Оцінка запасів при надходженні	Первісна вартість	Собівартість або чиста вартість реалізації	Фактична собівартість матеріально-виробничих запасів
Методи визначення собівартості при вибутті запасів	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів 2. Середньозваженої собівартості 3. Собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО) 4. Нормативних витрат 5. Ціни продажу 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Метод конкретної ідентифікації 2. Середньозваженої собівартості 3. Метод за формулою «перше надходження – перше витрачання» (ФІФО) 4. Метод стандартних витрат 5. Метод роздрібних цін 	<ol style="list-style-type: none"> 1. За собівартістю кожної одиниці 2. За середньою собівартістю 3. За собівартістю перших за часом купівлі матеріально-виробничих запасів (метод ФІФО) 4. За продажною вартістю (для товарів)
Відображення знецінення запасів	На суму збільшення чистої вартості реалізації, але не більше суми попереднього зменшення, визнається інший операційний дохід із збільшенням вартості цих запасів.	Якщо за тих обставин, які раніше спричинили часткове списання запасів нижче собівартості, більше немає, або якщо є чітке свідчення збільшення чистої вартості реалізації внаслідок зміни економічних обставин, сума часткового списання сторнується.	Запаси, які морально застаріли, повністю або частково втратили свою первісну якість, або поточна ринкова вартість, вартість продажу яких знизилася, відображаються в бухгалтерському балансі на кінець звітного року за вирахуванням резерву під зниження вартості матеріальних цінностей.
Оцінка витрат, пов'язаних з переробкою запасів	Не регламентується, а визначена П(С)БО 16 «Витрати»	визначена п.12-14	Не регламентується даним стандартом
Оцінка запасів на дату балансу	Первісна вартість або чиста вартість реалізації	Чиста вартість реалізації, за мінусом витрат на продаж	Вартість, яка визначається виходячи зі способів, що використовувались для оцінки запасів при придбанні

Однією із найбільш важливих характеристик є вибір методу оцінки запасів при вибутті. Як видно із табл. 1.3, на даний час у вітчизняній практиці використовується п'ять методів:

- ⇒ ідентифікованої собівартості – полягає в тому, що конкретні одиниці запасів передаються у виробництво (на установку) за тією ж вартістю, за якою вони (ці конкретні одиниці запасів) були придбані (чи з урахуванням суми уцінки, якщо така проводилася);
- ⇒ середньозваженої собівартості, проводиться по кожній одиниці запасів розподілом сумарної вартості залишку таких запасів на початок місяця і вартості отриманих у звітному місяці запасів на сумарну кількість запасів на початок звітного місяця й отриманих у звітному місяці запасів;
- ⇒ собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО), базується на припущенні, що запаси використовуються в тій послідовності, в якій вони надходили на підприємство (відображені в бухгалтерському обліку), тобто запаси, що першими відпускаються у виробництво (продаж чи інше вибуття), оцінюються за собівартістю перших за часом надходження запасів;
- ⇒ нормативних витрат, укладається в застосуванні норм витрат на одиницю продукції (робіт, послуг), що встановлені підприємством з урахуванням нормальних рівнів використання запасів, праці, виробничих потужностей та діючих цін;
- ⇒ ціни продажу (застосовується тільки підприємствами роздрібною торгівлі) – заснована на застосуванні підприємствами роздрібною торгівлі середнього проценту торговельної націнки товарів.

Проведені дослідження свідчать, що найбільш розповсюдженими методами оцінки при вибутті запасів в міжнародній та вітчизняній практиці, є ФІФО та середньозваженої собівартості. Раніше також був досить розповсюдженим метод ЛІФО (last - in first out), однак зміни до МСБО 2

«Запаси» заборонили його використання, починаючи із 2005 р. [63]. Хоча, у деяких країнах, зокрема Великобританії та США він широко використовується як у фінансовому, так і управлінському обліку.

Оцінка за методом ЛІФО вилучена також з П(С)БО 9 «Запаси». Цей метод оцінки запасів ґрунтується на використанні в обліку ціни, що склалась на момент їх останнього придбання за принципом «надійшов останній – вибув перший». Порівнюючи методи ФІФО та ЛІФО, слід сказати метод ЛІФО дозволяє отримати правдиву оцінку активів в умовах інфляції та управляти вартісною формою руху запасів ефективніше. Тому, можливо б його застосування у вітчизняних умовах було б виправданим.

Згідно з П(С)БО 9, запаси на дату балансу відображаються в бухгалтерському обліку і звітності за найменшою з двох оцінок: первісною вартістю або чистою вартістю реалізації. Сума, на яку первісна вартість запасів перевищує чисту вартість їх реалізації, та вартість повністю втрачених запасів списуються на витрати звітного періоду. Якщо чиста вартість реалізації тих запасів, що раніше були уцінені та є активами на дату балансу, надалі збільшується, то на суму збільшення чистої вартості реалізації, але не більше суми попереднього зменшення, визнається інший операційний дохід із збільшенням вартості цих запасів [82]. Ця методика, визначена законодавцем, є дискусійною, оскільки в сучасних умовах поглиблення інфляційних процесів, проведення переоцінки запасів може суттєво завищувати витрати підприємства, і, як наслідок, викривлювати звітну інформацію.

На відміну від вітчизняного досвіду згідно законодавства Російської Федерації матеріально-виробничі запаси, які морально застаріли, повністю або частково втратили свою первісну якість, або поточна ринкова вартість, вартість продажу яких знизилася, відображаються в бухгалтерському балансі на кінець звітного року за вирахуванням резерву під зниження вартості матеріальних цінностей. Такий резерв утворюється за рахунок фінансових результатів організації на величину різниці між поточною ринковою вартістю і фактичною

собівартістю матеріально-виробничих запасів, якщо остання вище поточної ринкової вартості.

На нашу думку, у вітчизняній практиці при значному знеціненні запасів можна було б використати досвід Росії і запровадити нарахування резерву зниження вартості запасів, за рахунок якого списувати суму уцінок.

В свою чергу, для відображення обліку запасів на дату балансу слід використовувати за справедливую вартість [67] (рис 1.7).

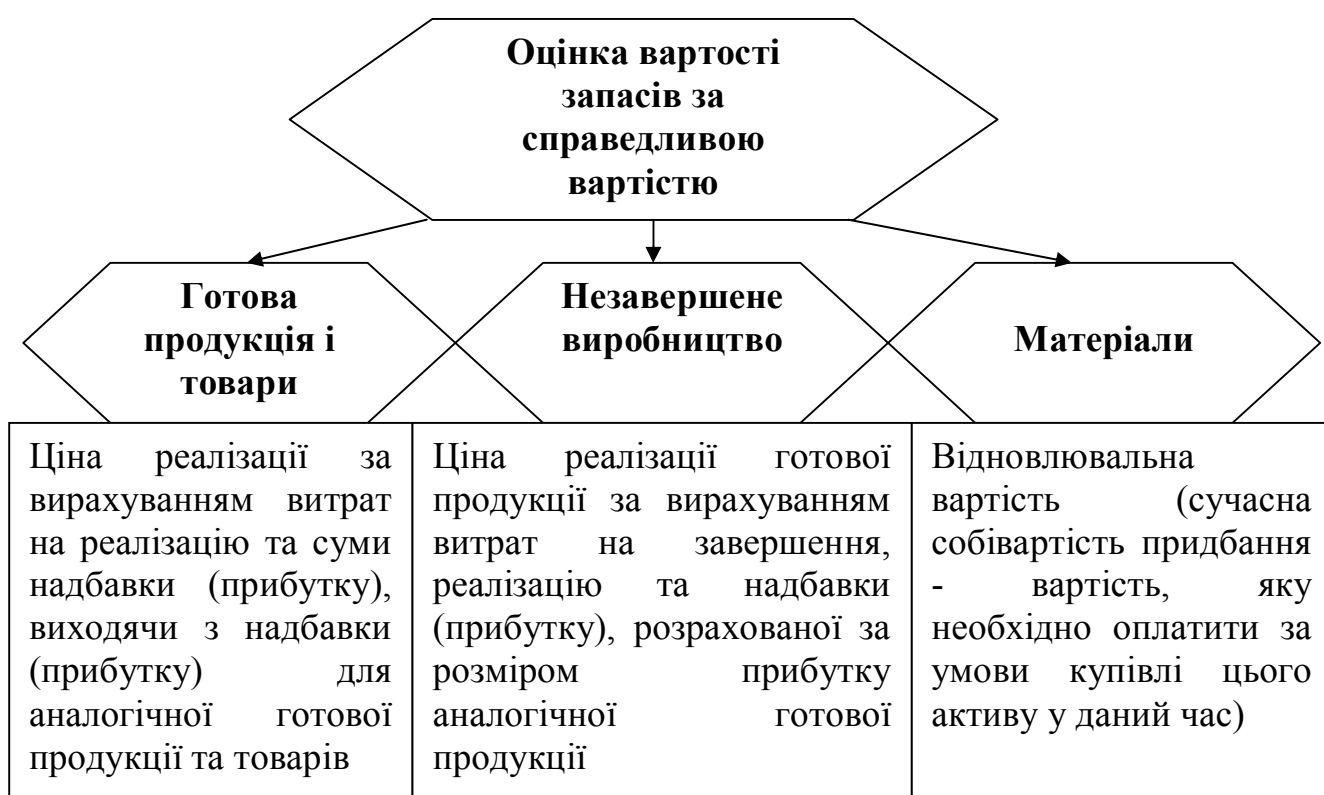

Рисунок 1.7 - Оцінка вартості запасів за справедливою вартістю

Ще одним не менш важливим видом оборотних активів є дебіторська заборгованість.

Правильне відображення у звітності відповідних сум дебіторської заборгованості торгових клієнтів (покупців) передбачає встановлення порядку оцінки. У міжнародних стандартах немає чіткої вказівки на необхідність відображення дебіторської заборгованості за вирахуванням резерву сумнівних

боргів (саме так це визначено у П(С)БО 10). Однак згідно із розділом 5 Міжнародних стандартів фінансової звітності (далі – МСФЗ) (IFRS) 9 та вимогами МСФЗ (IFRS) 1 суб'єкт господарювання відображає фінансові активи після первісного визнання за справедливою вартістю або амортизованою собівартістю (на нетто-основі). Дебіторська заборгованість виникає, як правило, у результаті операцій із продажу товарів, робіт, послуг і відображається в сумі отриманого доходу. У подальшому в разі зміни умов можливої компенсації такого активу (сумнівності чи безнадійності погашення дебіторської заборгованості) необхідно здійснити коригування (зменшення) вартості такого активу. Коли виникає невизначеність стосовно оплати суми, яка вже включена до доходу, але є сумою безнадійної заборгованості або сумою, повернення якої не очікується, така сума визнається як витрати, а не як коригування первісно визнаної суми доходу (п. 18 МСБО (IAS) 18 «Дохід»). Тобто суми сумнівної частини дебіторської заборгованості слід відображати у витратах, а отже, формувати резерв за рахунок зниження вартості такого активу. Наприкінці кожного звітного періоду суб'єкт господарювання має оцінювати наявність об'єктивного свідчення того, що корисність фінансового активу або групи фінансових активів, які оцінюються за амортизованою собівартістю, зменшується (п. 58 МСФЗ (IFRS) 39). Оцінка факту зменшення корисності здійснюється на основі аналізу якості дебіторської заборгованості на предмет таких обставин: значні фінансові труднощі емітента; фактичний розрив контракту, наприклад невиконання умов угоди або прострочена заборгованість зі сплати відсотка або основної суми; надання позикодавцем боржнику пільгової позики, яку позикодавець не розглядав би за інших умов; висока імовірність банкрутства або іншої фінансової реорганізації підприємства; визнання збитку від зменшення корисності цього активу в попередньому звітному періоді; зникнення фінансового ринку для цього фінансового активу внаслідок фінансових труднощів. Далі необхідно зменшити балансову вартість активу безпосередньо на суму, що є сумівною для погашення, або із застосуванням рахунку резервів (із віднесенням на витрати періоду), що

визначено п. 63 МСБО (IAS) 39. МСФЗ з обліку фінансових інструментів передбачають необхідність аналізу фінансових активів за строками погашення. Такі дії слід належним чином відобразити у первинних документах, які стануть основою для нарахування резерву сумнівних боргів і включення його до складу витрат. Саме величина цього резерву є засобом визначення нетто-вартості дебіторської заборгованості на кінець звітного періоду. Крім дебіторської заборгованості покупців, у МСБО (IAS) 39 розглядаються інші види дебіторської заборгованості, які в Україні обліковуються на субрахунках рахунка 37. До цієї заборгованості слід відносити розрахунки за виданими авансами, з підзвітними особами, за нарахованими доходами, претензіями, відшкодуванням завданих збитків, позиками членам кредитних спілок і розрахунки з іншими дебіторами. Така заборгованість згідно з додатком А до МСБО (IAS) 39 обліковується за амортизованою вартістю, яка є різницею між первісною оцінкою, зменшеною на знижки, сумнівні борги, інші величини, які зменшують цю заборгованість. Безумовно вказане питання слід розглядати за кожним видом дебіторської заборгованості, а також умовами погашення – з відсотками, оскільки на кожен такий інструмент передбачені свої умови визнання, оцінки та подальшого відображення.

Провівши ознайомлення з усіма складовими оборотних активів і проаналізувавши операції з оцінки запасів, дебіторської заборгованості, тощо, доцільно виділити порядок проведення визнання та оцінки об'єктів оборотних активів.

Враховуючи вимоги П(С)БО і наявних нормативних і організаційних основ реально визначити порядок проведення оцінки активів на підприємстві (ініціатор проведення, об'єкти оцінки, основні операції тощо).

Головні частини і зміст операцій з оцінки активів, які становлять основу проведення оцінки подано у таблиці 1.4.

Зміст операцій з оцінки оборотних активів на підприємстві

Основи оцінки оборотних активів	Зміст операцій з оцінки оборотних активів
Мета	Встановлення (визнання) відповідності (невідповідності) об'єкта активам підприємства
Об'єкти	- об'єкти майна, що надходять на підприємство; - об'єкти, що списуються з обліку; - об'єкти, що переоцінюються
Нормативна база проведення оцінки	- правова і нормативна база виконання робіт (надання послуг); - методичні поради з оцінки вартості майна; - норми законодавства з податку на прибуток; - порядок, передбачений П(С)БО
Період проведення	- створення активу; - момент надходження об'єкта на підприємство; - вибуття активу; - складання фінансової звітності
Орган, що проводить операції з оцінки	- комісія підприємства з оцінки; - незалежна експертна (оцінна) організація, незалежний фахівець - оцінювач майна
Організація оцінної (експертної) роботи на підприємстві	- порядок вказаний в наказі про облікову політику підприємства про передбачений порядок здійснення оцінки; - наказ власника про створення і повноваження комісії з оцінки на підприємстві, вибір способу проведення оцінки; - створення положення про комісії з оцінки; - формування групи з оцінки: включення в структуру фірми або призначення працівників у члени комісії, затвердження наказу (розпорядження) власника
Оформлення висновків виконаної оцінки	Експертний висновок, акт оцінки, висновок щодо переведення об'єкта до складу активів, висновок щодо вибуття об'єкта із активів
Масив охоплених активів	Оцінюються всі активи, що прибувають на підприємство, і всі активи, що знаходяться на обліку
Результати оцінки	- визначено первісну вартість активу; - визначено розмір переоціненої вартості активу; - списання активу з балансу

Оборотні активи є невід'ємною складовою активів підприємства, тому зважаючи на те що існує безліч думок та питань для обговорення, щодо методики й практики їх оцінки, вони потребують й подальшого дослідження та удосконалення.

Висновки до розділу 1

Проведене нами дослідження теоретичних засад обліку та аналізу оборотних активів підприємства дозволило зробити такі висновки:

1. Здійснивши аналіз визначень різних авторів економічної категорії «оборотні активи», ми пропонуємо таке трактування даного поняття: оборотні активи - це контрольовані суб'єктом господарювання ресурси, що можуть використовуватися у виробничому процесі та переносити свою вартість на готову продукцію або можуть бути перетворені на грошові кошти протягом одного операційного циклу.

2. Проаналізувавши узагальнену нами класифікацію оборотних активів, ми виявили, що відповідно до рівня ліквідності оборотні активи класифікують багато економістів, однак серед них відсутня єдність щодо видів оборотних активів за цією класифікаційною ознакою. Найбільш оптимальним, на нашу думку, буде поділ даного виду активів на: абсолютно ліквідні оборотні активи (поточні фінансові інвестиції, гроші та їх еквіваленти); швидколіквідні оборотні активи (дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги; дебіторська заборгованість за розрахунками; інша поточна дебіторська заборгованість); малоліквідні оборотні активи (запаси, поточні біологічні активи, витрати майбутніх періодів).

3. Дослідження вітчизняного та зарубіжного досвіду оцінки оборотних активів показало, у вітчизняній практиці при значному знеціненні запасів можна було б використати досвід Росії і запровадити нарахування резерву зниження вартості запасів, за рахунок якого списувати суму уцінок. В свою чергу, для відображення в обліку запасів на дату балансу слід було б використовувати справедливу вартість.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

2.1 Організація і методика обліку запасів

В сучасних умовах система функціонування підприємств супроводжується безперервним кругообігом ресурсів, значне місце в яких займають запаси, адже здійснення безперебійного виробничого процесу на будь-якому підприємстві, що спрямовує свою діяльність на створення матеріальних благ, неможливо уявити без запасів, основною метою придбання й утримання яких є задоволення потреби, що виникає у процесі виробництва

Розглядаючи нормативно-правові акти, які регламентують методичні засади формування в бухгалтерському обліку даних про запаси і відображення їх у фінансовій звітності, слід виділити такі: П(С)БО 9 «Запаси», МСБО 2 «Запаси», а також у П(С)БО 16 «Витрати» (у частині обліку готової продукції).

Зважаючи на важливість економічної категорії «запаси» найперше зупинимось на її трактуванні.

Згідно П(С)БО 9 «Запаси», запаси – це активи, які:

- утримуються для подальшого продажу (розподілу, передачі) за умов звичайної господарської діяльності;
- перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва;
- утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством/установою [82].

Схоже трактування терміну «запаси» викладено в МСБО 2 «Запаси», проте згідно П(С)БО 9 до запасів відносяться також активи, які утримуються для споживання в процесі управління підприємством. Таке доповнення є доречним, оскільки запаси також використовуються на підприємстві для потреб управління, під час заготівлі, збереження та збуту [63].

Разом з тим, немає такої однозначності у трактуванні запасів у наукових джерелах. Так Кулаковська Л.П., Піча Ю.В. [53, с. 368], Живко З. Б., Живко М.О., Живко І. Ю. [31, с. 121] трактують запаси по аналогії з П(С)БО 9. Автори Райзберг Б.А., Лозовський Л.Ш., Стародубцева Е.Б. вважають запасами товарно-матеріальні цінності, матеріали та продукцію, які у виробництві не використовуються в даний момент і зберігаються на складах, або в інших місцях і призначені для наступного використання [98, с. 112]. В свою чергу, Козловський В.А. Козловська Е.А. Савруков Н.Т. розглядають поняття «запаси» як будь-які ресурси, що використовуються для того, щоб задовольнити поточну або майбутню потребу [45, с. 95]. Таке визначення стисло характеризує категорію запасів, проте широко окреслює склад ресурсів, які можуть підпадати під цю категорію. Науковці Василенко В.О. і Ткаченко Т.І. трактують запаси, як «резерви матеріальних ресурсів підприємства» [18; 114]. Нашкерська Г.В. визначає запаси як оборотні активи підприємства, які використовуються переважно в одному операційному циклі діяльності підприємств або в період до одного року [71, с. 207–208]. Це трактування категорії здійснюється з позиції обліку, проте вказується місце у виробничому процесі. Найбільш широким є визначення запропоноване Федак Л. М. відповідно до якого, запаси підприємства – це ресурси (активи), ті що в даний момент не використовуються та є власністю підприємства перебуваючи на складах підприємств, на складах постачальників та на складах споживачів, або в інших призначених для цього місцях, утримуються для забезпечення діяльності: виробництва, продажу, перепродажу, а також використовуються для управління підприємством [118, с. 159].

Узагальнюючи усі вищенаведені трактування, можна стверджувати, що з позиції обліку запаси – це оборотні активи, що є власністю підприємства, перебуваючи на складах або у виробництві підприємства-власника чи пов'язаних з ним контрагентів, утримуються для забезпечення виробничої діяльності, продажу, управління підприємством.

Не меш важливим за формулювання сутності запасів є визначення їх складу. Так Огієнко С.О. і Дзьобко І.П. у складі запасів виділяють три види: сировину і матеріали, товари на стадії виготовлення, готову продукцію [73, с. 6]. Таньков К.М., Тридід О.М та Колодизєва Т.О. виділяють такі види запасів: виробничі, запаси незавершеного виробництва, готову продукцію [112, с. 160]. Крикавський Є.В. виділяє запаси у постачанні, що в свою чергу поділяються на: матеріали, сировину, покупні частини; запаси у виробництві: незавершена продукція, напівфабрикати, запаси на робочих місцях; запаси в дистрибуції, які класифікуються на: кінцеву продукцію, замінні частини і повернену продукцію. Проте більшість авторів серед яких Лукинський В.В. [57], Кулаковська Л.П. [53], Нашкерська Г.В. [71], Ткаченко Н.М. [114] визначають склад запасів відповідно 2-го класу рахунків бухгалтерського обліку. Ми вважаємо, що дана структуризація є найбільш повною і пристосованою до потреб обліку.

Відповідно 2-го класу рахунків бухгалтерського обліку запаси поділяються на (рис. 2.1):

- виробничі запаси;
- поточні біологічні активи;
- малоцінні та швидкозношувані предмети
- запаси незавершеного виробництва;
- брак у виробництві;
- напівфабрикати;
- запаси готової продукції;
- запаси продукції сільськогосподарського виробництва;
- запаси товарів.

Рисунок 2.1 – Класифікація запасів для потреб обліку

Запаси визнаються активом:

- 1) якщо підприємству перейшли ризики й вигоди, пов'язані з правом власності або з правом оперативного управління;
- 2) підприємство здійснює управління та контроль за запасами;
- 3) підприємство в майбутньому може отримати економічні вигоди, пов'язані з їх використанням;
- 4) вартість запасів може бути достовірно визначена.

На дату балансу запаси оцінюються за нижчою із двох наступних оцінок: за первісною вартістю або за чистою вартістю реалізації.

Первісна вартість визначається залежно від способу надходження запасів на підприємство: отримання за плату; створення безпосередньо на підприємстві; зарахування до статутного капіталу підприємства; одержання на безоплатній основі; бартер на схожі (несхожі) (табл. 2.1.).

Таблиця 2.1

Шляхи отримання запасів та їх вартість

Шляхи отримання запасів	Первісна вартість
1	2
Придбані за плату	Собівартість, що включає: <ul style="list-style-type: none"> – суми, що вираховуються відповідно договору постачальника; – суми непрямих податків, що виникають внаслідок придбання запасів, що не відшкодовуються підприємству-платнику; – суми ввізного мита; – витрати понесені на вантажно-розвантажувальні роботи; – витрати, що пов'язані із перевезення запасів до місця їх експлуатації, включаючи витрати на страхування ризиків транспортування; – витрати на заготівлю; – інші витрати, які безпосередньо пов'язані з надходженням запасів і приведенням їх до стану, придатного для використання у необхідних цілях
Придбані за плату за іновалюту	Собівартість придбання, що оцінюється у валюті звітності із застосуванням валютного курсу на дату операції (дата визнання активів). Якщо була передплата, то оцінка запасів на дату їх оприбуткування здійснюється по валютному курсу на дату авансу

Продовження табл. 2.1

1	2
Виготовлені власними силами	Виробнича собівартість у складі прямих витрат (прямих матеріальних витрат, прямих витрат на оплату праці, інших прямих витрат, загальновиробничих витрат)
Як внесок до статутного капіталу	Погоджена засновниками справедлива вартість з урахуванням витрат
Одержані безоплатно	Справедлива вартість з урахуванням фактично понесених витрат
Обмін на подібні	Балансова вартість переданих запасів. Якщо балансова вартість переданих запасів перевищує їх справедливу вартість, то первісною вартістю отриманих запасів є їхня справедлива вартість (із включенням різниці до витрат звітного періоду)
Обмін на неподібні	Справедлива вартість отриманих запасів

До первісної вартості запасів не включаються, а відносяться до витрат того періоду, в якому вони були понесені: проценти за використання позики; понаднормові витрати і нестачі запасів; загальновиробничі та інші схожі витрати, які не пов'язані з надходженням і доставкою запасів та приведенням їх до придатного для використання стану у власних цілях; витрати за збут.

За чистою вартістю реалізації запаси відображаються, якщо на дату балансу їх ціна зменшилась або вони браковані, неактуальні або якимось чином втратили бажану економічну вигоду.

Відповідно П(С)БО 9, чиста вартість реалізації – це очікувана ціна реалізації запасів в умовах звичайної діяльності за вирахуванням (мінусом) очікуваних затрат на завершення їх виробництва і реалізації [82]. Чиста вартість реалізації визначається за кожною одиницею запасів вирахуванням з очікуваної ціни продажу очікуваних витрат на завершення виробництва і збут.

Величина, на яку первісна вартість запасів більша за чисту вартість їх реалізації, та вартість цілком втрачених (бракованих; яких не достатньо) запасів

списуються на витрати звітнього періоду із зазначенням вказаної вартості на рахунках позабалансового обліку.

До основних завдань, що допомагають в організації обліку запасів на підприємстві відносять:

- 1) об'єктивну та раціональну оцінку запасів, що безпосередньо пов'язані із виробничим процесом;
- 2) контроль за правильним та ефективним використанням МШП під час їх експлуатації;
- 3) здійснення моніторингу за повним і вчасним оприбуткуванням цінностей (товарів, запасів, готової продукції) та їх цілісністю за місцями зберігання і на кожній стадії обробки;
- 4) дотримання встановлених, щодо запасів, які зберігаються на складі;
- 5) проведення обчислення фактичної собівартості матеріалів, що відпускалися зі складу та їх залишків за місцями зберігання і статтями балансу;
- 6) регламентування собівартості продукції на відповідних складах;
- 7) точну та правильну документацію витрат, які пов'язані із реалізацією продукції;
- 8) обрахунок усіх витрат, що були понесені під час придбанням або виготовленням запасів та визначення первісної вартості;
- 9) вибір методики обліку затрат на виробничі процеси і калькулювання собівартості продукції протягом року;
- 10) своєчасне документування операцій з реалізації та відвантаження продукції у регістрах аналітичного обліку в системі бухгалтерських рахунків;
- 11) контроль за поточним станом розрахунків з покупцями за продукцію, що відвантажувалась, наявність точних даних про кількість і якість випущеної з виробництва продукції та інформації про вартість і кількість відвантаженої продукції, а також правильних даних щодо продукції, що залишилась на складах і контроль за відповідністю фактичних залишків даним бухгалтерського обліку;

12) ведення контролю за виконанням плану з масштабу реалізації готової продукції, асортименту, номенклатури і якості, а також, за допомогою обліку, визначення результатів від її реалізації.

Первинними документами, що використовується для оприбуткування запасів на підприємство є: прибуткові ордери (М-4) (при оприбуткуванні запасів від постачальників чи внутрішніх підрозділів); акти про приймання матеріалів (М-7) (при отриманні запасів з якісними чи кількісними відхиленнями); товарно-транспортні накладні (1-ТН) (при отриманні запасів доставлених транспортом постачальника чи сторонньої транспортної організації); рахунки-фактури, а також накладні.

Основним документом, що заповнюється при оприбуткуванні запасів на склад є прибутковий ордер (М-4). Нажаль форма даного первинного документа ще з 1996 р. не змінювалась і на даний час не відповідає потребам обліку, тому рідко застосовується. З метою поліпшення ведення документообігу на підприємстві, пропонуємо удосконалений варіант даного документа (рис. 2.2).

Ключовими правками, внесеними нами до форми документа є відображення показника «Постачальник» з ознакою іноземний чи вітчизняний, адже від даного показника залежатиме вид супровідного документа постачальника (рахунок-фактура, накладна для вітчизняного чи інвойс, митна декларація - іноземного) та сума оприбуткування. Окрім того, у документі окремими рядком виділено «Внутрішній підрозділ», що пов'язано з тим, що з використанням даного документа оприбутковуються не тільки товарно-матеріальні цінності отримані від постачальників, а й одержані із внутрішніх підрозділів. Ще одними важливими змінами є відображення у документі рядків щодо документальної та фактичної наявності ТМЦ у кількісному та сумовому виразі. Дані зміни дозволять застосовувати вищенаведений документ і при наявності кількісних відхилень при отриманні ТМЦ. Окрім того, з документа вилучено такі показники як код виду операції, код постачальника, номер паспорта у зв'язку з тим, що вони не несуть ніякого інформаційного навантаження.

Запропонована форма М-4

підприємство, організація

Ідентифікаційний код ЄДРПОУ

Код за УКУД

ПРИБУТКОВИЙ ОРДЕР № _____ від _____

Номер супровідного документа	Дата супровідного документа	Постачальник		Внутрішній підрозділ	Кореспондуючий рахунок		Склад оприбуткування			
		вітчизняний (в), іноземний (і)	найменування		Рахунок, субрахунок	Код аналітичного обліку				
Товарно-матеріальні цінності		Одиниця виміру		Кількість		Ціна	Сума, грн.		Різниця	
найменування, сорт, розмір, марка	номенклатурний номер	од.	найменування	за документом	фактично		за документом	фактично	кількість	сума
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11

Синтетичний рахунок для віднесення зносу код по МШП

КОД

Прийняв _____

Здав _____

Рисунок 2.2 – Запропонована форма прибуткового ордеру

Відображення руху відпуску запасів зі складу здійснюється залежно від напрямку використання таких запасів та періодичності їх відпуску: відпуск зі складу сировини, матеріалів на виробничі потреби оформляться накладними-вимогами на відпуск (внутрішнє переміщення) матеріалів (М-11), лімітно-забірними картками (М-8), актами-вимогами на заміну матеріалів (М-10) і т.п.; списання витрат давальницької сировини – актом про витрату давальницьких матеріалів (М-23); передача у використання малоцінних швидкозношуваних предметів (далі – МШП) – відомістю обліку видачі (повернення) спецодягу, спецвзуття та запобіжних пристроїв (МШ-7); списання, вибуття МШП – актом вибуття МШП (МШ-4), актом на списання інструментів (пристроїв) та обмін їх на придатні (форма № МШ-5), актом на списання МШП (МШ-8) тощо.

Проаналізувавши документи з відпуску запасів слід відмітити, доцільною є розробка єдиної форми документа на відпущення запасів, призначеної для машинної обробки. У цей документ варто включити всі об'єкти основного та допоміжного виробництва під відповідними кодами, які б указували напрям використання матеріальних ресурсів.

Якщо бухгалтерія проводить облік запасів у кількісно-підсумовуючому виразі, то порівняння даних складського обліку з даними бухгалтерії здійснюється за кількістю товарно-матеріальних цінностей. Кількісні залишки запасів за кількісно-підсумовуючою відомістю порівнюються з кількісними залишками в картках складського обліку за типовою формою № М-12 (для МШП – МШ-2). Облік руху матеріальних цінностей на складі здійснюється у сортовому розрізі.

Щоб порівняти дані складського обліку з даними бухгалтерії необхідно залишки запасів на складах перевести у грошовий вираз. Щоб це здійснити формується відомість обліку залишків на складі – типова форма № М-14. Усі залишки, що були визначені при переведенні запасів у грошову форму, відображаються у відомості за формою № М-14 порівнюються із залишками запасів у грошовій формі за відомістю обліку товарно-матеріальних цінностей. Звірка інформації зі складу з інформацією бухгалтерського обліку підтверджується підписами працівників бухгалтерії та матеріально-відповідальних осіб. Даний метод має назву оперативно-бухгалтерського (сальдового) методу обліку матеріалів, оскільки порівнюються не обороти, а залишки.

При віддаленості складів форма № М-14 не складається. Завідуючі складів (комірники) щомісячно передають у бухгалтерію матеріальні звіти (типова форма № М-19), в яких вказуються залишки, прихід та витрачання запасів у кількісному та підсумовуючому виразі. Бухгалтерія у матеріальні звіти включає всі наявні у підзвіті матеріально-відповідальної особи цінності на початок місяця (кількість та сума) і направляє їх матеріально-відповідальним особам, які на основі первинних документів заповнюють прихід

та витрачання матеріальних цінностей і виводять залишки на кінець місяця. Бухгалтерія перевіряє матеріальні звіти і здійснює їх таксування у грошовому виразі. Потім залишки за матеріальними звітами порівнюють з залишками за відомостями, складеними бухгалтерією.

Зважаючи на вищенаведене документування, під час організації та веденні первинного обліку запасів в умовах виробничих складів потрібно враховувати: по-перше, правильне та доцільне використання типових форм обліку виробничих запасів, що діють у галузі, по-друге, організацію первинного обліку потрібно моніторити, від планування виробничих запасів до їх списання на потреби підприємства, що зможе покращити якість контролю за правильністю та ефективністю витрачання запасів, по-третє, первинний та аналітичний облік на кожному виробничому складі необхідно розглядати у тісному зв'язку, що уможливить у повній мірі дотримуватись основних принципів ведення бухгалтерського обліку.

Значно поліпшити організацію обліку виробничих запасів можна також удосконалюючи процес документування, тобто ширше використовуючи накопичувальні документи (лімітно-забірні картки, відомості тощо), картки складського обліку як витратний документ по відпущених матеріалах.

Дані про надходження та відпуск запасів переносяться із первинних документів, у систематизованому вигляді, до реєстрів обліку.

Обліковим реєстром матеріальних цінностей відповідно до рахунків їх обліку є відомість 5.1 аналітичного обліку запасів, а обліковим реєстром розрахунків з постачальниками – журнал 3. У журналі 5 відображається використання запасів і їх віднесення на витрати. Інформація про наявність та рух виробничих запасів групується за рахунками обліку запасів і відображається у головній книзі. Масив облікових даних, що згруповані у головній книзі, під час складання звітності, слугує головним джерелом інформації для фінансової звітності господарюючого суб'єкта.

Загальну схему документування операцій із запасами відображено на рис. 2.3.

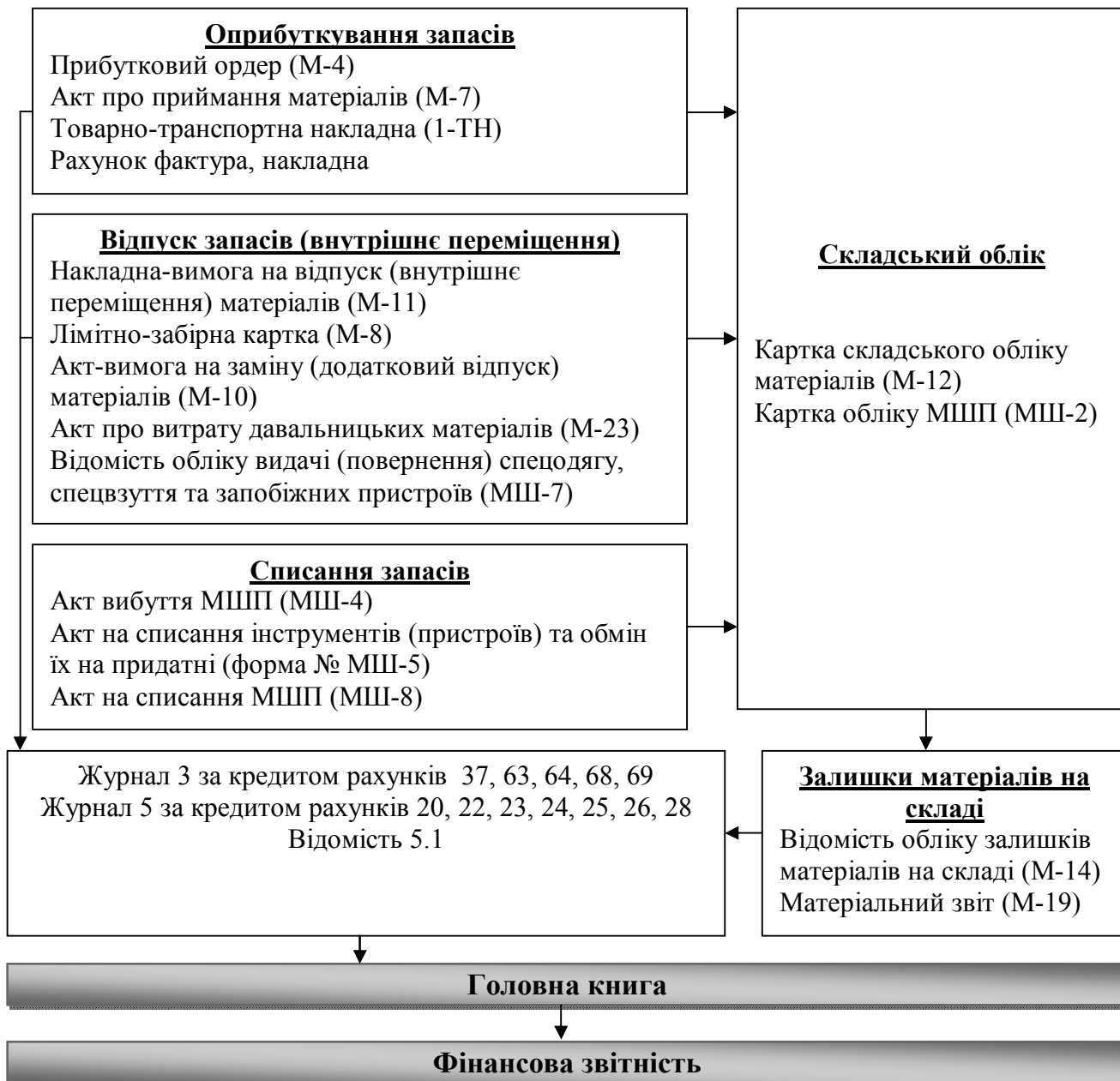

Рисунок 2.3 – Документообіг за операціями із запасами

Представлений документообіг забезпечує вірне складання балансу та інших регламентованих форм звітності.

Дані первинних документів являються підставою для записів на аналітичних рахунках бухгалтерського обліку.

Сутність аналітичного обліку запасів виробництва полягає у відкритті на кожен вид товарно-матеріальних цінностей окремого аналітичного рахунку, по

котрому об'єкти обліку відображаються у відповідній кількості та вартості. В свою чергу групування аналітичних рахунків відбувається по видах матеріалів, по синтетичним рахункам і субрахункам.

Наглядним прикладом, який показує зв'язок синтетичних рахунків, субрахунків та аналітичних рахунків є відображення на ТОВ «Кременецьке Молоко» у складі молочної сировини її видів, а саме: маслянки, сироватки, перегону (рис. 2.4).

Рисунок 2.4 – Організація аналітичного обліку виробничих запасів ТОВ «Кременецьке Молоко»

Синтетичний облік запасів здійснюється на рахунках класу 2, Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Рахунки класу 2 «Запаси» призначені для узагальнення інформації про наявність і рух належних підприємству предметів праці, що призначені для обробки, переробки, використання у виробництві та для господарських потреб, а

також засобів праці, які підприємство включає до складу малоцінних та швидкозношуваних предметів.

Розглянемо синтетичний облік запасів в розрізі їх видів.

Рахунок 20 «Виробничі запаси» призначено для узагальнення інформації про наявність і рух належних підприємству запасів сировини і матеріалів (у тому числі тих, які знаходяться у дорозі та у переробці), будівельних матеріалів, запасних частин, матеріалів сільськогосподарського призначення, палива, тари і тарних матеріалів, відходів основного виробництва.

Облік по рахунку 20 ведеться в розрізі таких субрахунків:

1) Субрахунок 201 «Сировина й матеріали» використовується для накопичення інформації про наявність і рух сировини та основних матеріалів, які включаються до складу продукції, що виробляється, або є необхідними складовими при її виготовленні.

2) Субрахунок 202 «Купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби» узагальнює дані про наявність та рух покупних напівфабрикатів, готових комплектуючих виробів, що придбані для укомплектування продукції.

3) На субрахунку 203 «Паливо» обліковуються наявність та рух палива, що придбається чи заготовляється для технологічних потреб виробництва, експлуатації транспортних засобів, а також для вироблення енергії та опалення будівель.

4) На субрахунку 204 «Тара й тарні матеріали» відображаються наявність і рух усіх видів тари, крім тари, яка використовується як господарський інвентар, також матеріали й деталі, які використовують для виготовлення тари і її ремонту

5) На субрахунку 205 «Будівельні матеріали» підприємства-забудовники відображають рух будівельних матеріалів, конструкцій, деталей, обладнання і комплектуючих виробів, які належать до монтажу, та інших матеріальних цінностей, необхідних для виконання будівельно-монтажних робіт, виготовлення будівельних деталей і конструкцій.

б) На субрахунку 206 «Матеріали, передані в переробку» обліковуються матеріали, передані в переробку на сторону та які надалі включаються до складу собівартості отриманих з них виробів. Затрати на переробку матеріалів, які оплачуються стороннім організаціям, відображаються безпосередньо за дебетом рахунків, на яких ведеться облік виробів, що отримані з переробки.

На нашу думку, облік матеріалів переданих в переробку необхідно вести не на вищенаведеному субрахунку, а на відокремленому рахунку. Найперше це пов'язано з тим, що даний вид запасів за своє сутністю дещо відрізняється від сировини і матеріалів, зокрема дані оборотні активи, знаходяться на балансі підприємства, проте фактично перебувають поза межами підприємства - на складі, у виробництві, пов'язаних контрагентів. Це в свою чергу пов'язано із певними ризиками для підприємства, зокрема у підтвердженні реальної наявності даних активів (при проведенні інвентаризації необхідна згода пов'язаного контрагента на території якого знаходяться дані активи), контролі норм та нормативів використання наданих запасів (підтвердження понаднормативного використання, реальність браку, тощо), можливості повернення даних активів при необхідності їх використання у власному виробництві або для продажу, можливості повернення даних активів підприємству за умови їх неповного використання при завершенні давальницької угоди. Окрім того, передані на підставі давальницької угоди можуть бути не тільки сировина і матеріали, а також напівфабрикати, відходи, МШП тощо.

В якості такого відокремленого рахунку можна застосувати рахунок 27, який доцільно назвати «Товарно-матеріальні цінності в переробці». В свою чергу продукція сільськогосподарського виробництва, яка обліковується на даному рахунку зараз, може відобразитися на рахунку 26 «Готова продукція» окремим субрахунком, адже обидва рахунки призначені для обліку продукції готової для реалізації (рис. 2.5).

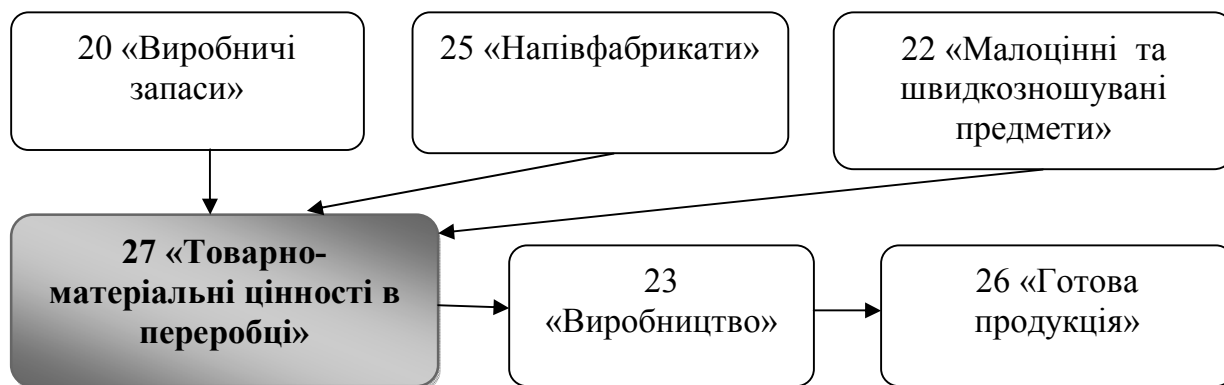

Рисунок 2.5 – Облік матеріальних цінностей в переробці на запропонованому рахунку 27 «Товарно-матеріальні цінності в переробці»

7) На субрахунку 207 «Запасні частини» ведеться облік придбаних чи виготовлених запасних частин, готових деталей, вузлів, агрегатів, які використовуються для проведення ремонтів, заміни зношених частин машин, обладнання, транспортних засобів, інструменту, а також автомобільних шин у запасі та обороті.

8) На субрахунку 208 «Матеріали сільськогосподарського призначення» обліковуються мінеральні добрива, отрутохімікати для боротьби зі шкідниками й хворобами сільськогосподарських культур, біопрепарати, медикаменти, хімікати, що використовуються для боротьби з хворобами сільськогосподарських тварин. Тут також відображаються саджанці, насіння й корми (покупні й власного вирощування), що необхідні для висаджування, посіву та відгодівлі тварин безпосередньо в господарстві.

9) Субрахунок 209 «Інші матеріали» узагальнює облікову інформацію про бланки суворого обліку (за вартістю придбання), невиправний брак, відходи виробництва (промислові відходи, обрізка, стружка тощо), матеріальні цінності, отримані від ліквідації основних засобів, котрі не можуть бути використані як матеріали, паливо чи запасні частини на цьому суб'єкті господарювання (металобрухт, утиль), зношені шини тощо.

За дебетом рахунку 20 «Виробничі запаси» відображаються надходження запасів на підприємство, їх дооцінка, за кредитом – витрачання на

виробництво (експлуатацію, будівництво), переробку, відпуск (передачу) на сторону, уцінка тощо.

Облік поточних біологічних активів, які здатні давати сільськогосподарську продукцію та/або додаткові біологічні активи, приносити в інший спосіб економічні вигоди протягом періоду, що не перевищує 12 місяців, а також тварини на вирощуванні та відгодівлі, ведеться на рахунку 21 «Поточні біологічні активи».

До складу поточних біологічних активів входять тварини на вирощуванні та відгодівлі, риба, птиця, звірі, кролі, сім'ї бджіл, худоба, відбракована з основного стада, тварини, прийняті від населення для реалізації, зернові, овочеві, технічні та кормові культури. За своєю економічною суттю тварини на вирощуванні та відгодівлі є незавершеним виробництвом для тваринництва, адже вони ростуть, збільшують свою вагу, переходять з однієї вікової групи до іншої. Водночас після досягнення ними певної ваги їх можна реалізувати заготівельним підприємствам та громадянам, перевести до основного стада. До поточних біологічних активів відносять також дорослих тварин, що утримуються підприємством для їх подальшого продажу протягом наступних 12 місяців. З огляду на це поточні біологічні активи з метою обліку відносять до запасів, визнання та облік яких регламентується П(С)БО 9.

Рахунок 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети» призначено для обліку та узагальнення інформації про наявність та рух малоцінних і швидкозношуваних предметів, що належать підприємству та знаходяться у складі запасів. До малоцінних та швидкозношуваних предметів належать предмети, що використовуються протягом не більше одного року або нормального операційного циклу, якщо він більше одного року, зокрема: інструменти, господарський інвентар, спеціальне оснащення, спеціальний одяг тощо.

За дебетом рахунку 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети» відображаються за первісною вартістю придбані (отримані) або виготовлені малоцінні та швидкозношувані предмети, за кредитом – за обліковою вартістю

відпуск малоцінних та швидкозношуваних предметів в експлуатацію із списанням на рахунки обліку витрат, а також списання нестач і втрат від псування таких предметів.

Аналітичний облік малоцінних та швидкозношуваних предметів ведеться за видами предметів за однорідними групами, установленими виходячи з потреб підприємства.

На даний час, при передачі в експлуатацію МШП здійснюється їх списання з вартісного обліку та ведеться тільки кількісний облік даних предметів. Досить часто це дає можливість фальсифікації, адже перевірка фактичної наявності МШП в експлуатації практично ніколи не проводиться. Ми пропонуємо на рахунку 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети» в розрізі субрахунків вести облік МШП (рис. 2.6):

- наявних на складі на субрахунку 221 «Малоцінні та швидкозношувані предмети на складі»;
- переданих в експлуатацію на субрахунку 222 «Малоцінні та швидкозношувані предмети в експлуатації»;
- суми зносу МШП переданих в експлуатацію на субрахунку 223 «Фонд зносу МШП».

Рисунок 2.6 – Запропонована методика обліку МШП на рахунку 22 «МШП» в розрізі субрахунків

Ведення обліку запропонованим способом забезпечить чіткий контроль за рухом МШП на підприємстві; сумовим обліком МШП; розрахунком зносу МШП; розрахунком фактичної вартості МШП.

Рахунок 23 «Виробництво» призначений для узагальнення інформації про витрати на виробництво продукції (робіт, послуг). Разом з тим, на даному рахунку на кінець місяця відображається незвершене виробництво. Тобто продукція (робіт, послуг), що не пройшла всіх стадій (фаз, переділів) виробництва, передбачених технологією, а також вироби, які не укомплектовані та які не випробувані і технічно не затверджені, а саме:

- продукція, обробку якої закінчено, але яка не прийнята відділом технічного контролю, а також прийнята ним, але з певних причин не здана на склад;

- вироби, деталі та вузли, які не пройшли всіх стадій (фаз, переділів), що передбачені технологічним процесом, і не закінчені обробкою;

- вироби, що проходять стадію випробування або спеціального налагодження, зумовленого договором із замовником;

- готова продукція, що не пройшла затарювання та пакування на місці виробництва, якщо це передбачено технологічним процесом;

- деталі і напівфабрикати власного виробництва, що підлягають подальшій обробці;

- виправний брак у виробництві.

До незавершеного виробництва не включаються:

- сировина, матеріали, купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби, які не встигли піддатися обробці;

- вироби, деталі та вузли за відміненим замовленнями;

- брак, що не підлягає виправленню.

Аналітичний облік за рахунком 23 «Виробництво» ведеться за видами виробництв, за статтями витрат і видами або групами продукції, що виробляється. На великих виробництвах аналітичний облік витрат може вестися за підрозділами підприємства та центрами витрат і відповідальності.

Вироби й напівфабрикати, які за своєю якістю не відповідають встановленим стандартам, технічним умовам, договорам, а отже, в такому вигляді не можуть бути реалізовані за призначенням, визнаються виробничим браком і відображаються на рахунку 24 «Брак у виробництві».

За характером дефектів, виявлених при оцінці готової продукції та напівфабрикатів, брак поділяється на виправний і невиправний. За місцем його виявлення брак класифікують на зовнішній та внутрішній.

Внутрішній невиправний брак за окремими виробами оформлюється актом про його виникнення, а одразу кілька фактів виникнення браку реєструються в загальній відомості. У цих документах вказується характеристика дефектів, причини їх виникнення, кількість забракованих виробів, винні особи, собівартість бракованих виробів.

Втрати від отримання бракованої продукції, яка не підлягає виправленню, визначаються відніманням від собівартості забракованих виробів вартості, за якою використання цих виробів стає можливим, а також сум, що підлягають утриманню з винуватців. Собівартість внутрішнього остаточного браку складається з фактичних витрат, понесених у зв'язку з виготовленням тих одиниць продукції, які було визнано бракованими. На підприємствах, де використовується метод нормативних затрат, собівартість бракованих виробів враховується за нормативною собівартістю.

Рахунок 25 «Напівфабрикати» призначений для обліку та узагальнення даних про наявність та рух напівфабрикатів, що виготовлені безпосередньо підприємством.

Облік напівфабрикатів власного виробництва ведуть на окремому рахунку підприємства, на яких напівфабрикати, крім застосування у виробництві, реалізуються на сторону як готова продукція. До напівфабрикатів включають продукцію, що не пройшла всіх установлених технологічних стадій виробництва й її потрібно доопрацювання, обробити або укомплектування.

На підприємствах, де напівфабрикати власного виробництва використовуються тільки для потреб власного виробництва, облік їх руху і залишків проводиться на рахунку 23 «Виробництво».

По дебету рахунку 25 накопичується інформація про надходження (створених) напівфабрикатів, по кредиту — інформація про вибуття напівфабрикатів внаслідок продажу, передачі в переробку, передачі на безоплатній основі чи невідповідності критеріям визначення активу.

Облік на аналітичних рахунках ведеться за видами напівфабрикатів, визначеними, виходячи з необхідності суб'єкта господарювання.

Рахунок 26 «Готова продукція» призначено для узагальнення інформації про наявність та переміщення готової продукції підприємства.

Готова продукція включає продукцію, переробка якої закінчена та над якою проведені випробування, приймання, укомплектування відповідно з умовами договорів із замовниками і відповідає технічним і якісним умовам та стандартам.

За дебетом рахунку 26 формуються дані про надходження готової продукції власного виробництва за фактичною виробничою собівартістю або ж за нормативною вартістю.

Собівартість продукції, що реалізується визначається за методами оцінки вибуття запасів.

Аналітичний облік готової продукції проводиться в розрізі готової продукції.

Рахунок бухгалтерського обліку 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва» призначено для обліку та узагальнення інформації про наявність та рух сільськогосподарської продукції. На даному рахунку, в розрізі субрахунків, обліковують продукцію, отриману від рослинницьких, тваринницьких та промислових підрозділів, що є власністю підприємства, яка призначена для реалізації на сторону та для будь-якого іншого невиробничого споживання (продажу чи видачі працівникам, передачі в невиробничу сферу, наприклад в дитячі садки, школи, їдальні тощо); продукцію, яка спрямовується

на споживання в підрозділах тваринництва як корми чи для виготовлення кормів у кормоцехах; продукцію, яка була вирощена для годування худоби (зелена маса, корм, плоди тощо), а також побічну продукцію та відходи, що були отримані при доведенні товарної продукції та насіння до необхідної кондиції; насіння та посадкового матеріалу, включаючи саджанці, призначені для закладання та ремонту власних насаджень.

На рахунку 28 «Товари» ведеться облік руху товарно-матеріальних цінностей, що надійшли на підприємство з метою продажу.

Облік товарів на рахунку 28 ведеться в розрізі таких субрахунків:

1) Субрахунок 281 «Товари на складі» формує дані про рух та наявність товарних запасів, що знаходяться на оптових та розподільчих базах, складських приміщеннях, овочесховищах, морозильниках тощо.

2) На субрахунку 282 «Товари в торгівлі» ведеться облік руху та наявності товарів, що знаходяться у власності підприємств роздрібною торгівлі (в магазинах, кіосках, у буфетах, кафе підприємств громадського харчування тощо).

3) Субрахунок 283 «Товари на комісії» узагальнює дані про облік товарів, переданих у комісію за договорами комісії та іншими цивільно-правовими договорами, згідно з якими не передбачається перехід права власності на цей товар до їх продажу. Аналітичний облік ведеться у розрізі видів товарів і підприємствами (фізичними особами) - комісіонерами.

4) На субрахунку 284 «Тара під товарами» формується облікова інформація про наявності й рух тари, що під товарами й тари, що порожня. Підприємства торгівельного спрямування можуть проводити облік тари за середніми цінами обліку, які визначає керівництво суб'єкта господарювання за видами (групами) тари та цінами на тару.

5) На субрахунку 285 «Торгова націнка» господарюючого суб'єкта роздрібною торгівлі при проведенні обліку товарів за продажними цінами відображають торгові націнки на товари, тобто різницю між вартістю при покупці та продажною (роздрібною) вартістю товарів.

б) Субрахунок 286 «Необоротні активи та групи вибуття, утримувані для продажу» накопичує інформацію про облік наявності та руху необоротних активів та груп вибуття, котрі визнаються утримуваними для продажу відповідно до П(С)БО 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність». У фінансовій звітності, зокрема у балансі дані активи відображаються у третьому розділі активу, що порушує основний принцип побудови активу, який формується за ознакою зростання ліквідності. Таким чином, вже між методиками обліку і відображення у звітності даного активу наявні розбіжності. Окрім того сам рахунок називається «Необоротні активи та групи вибуття, утримувані для продажу» свідчить про те, що на ньому відображаються необоротні активи. Тому ми вважаємо, що вести облік таких активів необхідно на рахунку 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи» для чого варто відкрити субрахунок 185 «Необоротні активи та групи вибуття, утримувані для продажу».

Рахунок 28 «Товари» застосовується для обліку будь-яких виробів, матеріалів, продуктів, які спеціально придбані для продажу, або тоді, коли вартість матеріальних цінностей, що придбані для комплектування на підприємстві, не включається до собівартості готової продукції, що виробляється на цьому підприємстві, а підлягає відшкодуванню покупцям окремо.

Виходячи з вимог ринкової економіки, необхідно удосконалювати методику бухгалтерського обліку матеріальних ресурсів. Необхідно стежити за ретельним і своєчасним проведенням інвентаризацій, контрольних та вибіркових перевірок, які мають велике значення у збереженні матеріалів.

2.2 Основи обліку поточної дебіторської заборгованості

Майже кожне підприємство, організація, юридична особа продають іншим підприємствам, фізичним особам товари (роботи, послуги). Відповідно, останні за придбані товари (роботи, послуги) мають надати продавцеві

компенсацію — коштами чи іншими активами. Якщо продаж і отримання компенсації відбуваються одночасно, в обліку підприємства-продавця не відображається заборгованість покупців. Наприклад, це характерно для підприємств роздрібною торгівлі, коли покупці придбавають товари за готівку — вносять у касу готівку і за фактом оплати одразу отримують товар. У такому разі дебіторська заборгованість не виникає, а тому і проблем у її обліку немає, адже немає що обліковувати. Якщо ж товари (роботи, послуги) спершу надають, а оплачувати їх планується пізніше, в бухгалтерському обліку підприємства-продавця слід відобразити заборгованість покупців. Така заборгованість називається дебіторською, а покупці, які заборгували, — дебіторами. Розглянемо особливості бухгалтерського обліку такої заборгованості.

Найперше зупинимось на сутності даного активу. Існує багато трактувань поняття «дебіторська заборгованість». Відповідно до П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», дебіторська заборгованість - сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату [83]. Голов С.Ф. [24] та Лищенко О. Г. т[55] мають однакові погляди на поняття «дебіторська заборгованість» і вважають, що це фінансовий актив, який є контрактним правом однієї сторони отримати гроші й узгоджується з відповідним зобов'язанням сплати іншої сторони. Зарубіжні автори Стоун Д. та Хітчинг К. [108] трактують поняття «дебіторська заборгованість», як суму боргів, яку винні підприємству юридичні або фізичні особи та які виникли у результаті господарських взаємовідносин. Безвідсотковою позикою контрагентам, вважає дебіторську заборгованість Момот Т. [66], Крайник О. П. [48] розуміють під дебіторською заборгованістю форму відстрочки платежу – відкритий кредит, що є безкоштовним та без чіткого визначення строку (неформальну або формальну угоду, яка передбачає виконання послуг замовником або реалізації продукції покупцю з відстрочкою оплати за них).

На нашу думку, найбільш точно трактують поняття «дебіторська заборгованість» науковці Райзберг Б. А. та Стародубцева Е. Б.[98]. Вони

вважають, що дебіторська заборгованість (англ. Accountsreceivable (A / R)) - це сума боргів, що належать підприємству, фірмі, компанії зі сторони інших підприємств, фірм, компаній, а також громадян, які є їх боржниками, дебіторами.

Методичні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про дебіторську заборгованість та її розкриття у фінансовій звітності врегульовано насамперед П(С)БО 10. Водночас при формуванні інформації щодо окремих видів дебіторської заборгованості слід також враховувати такі норми:

- щодо заборгованості, що є фінансовим активом — П(С)БО 13 «Фінансові інструменти» [84];
- щодо заборгованості за орендними операціями — П(С)БО 14 «Оренда» [85];
- щодо заборгованості з поточного податку на прибуток — П(С)БО 17 «Податок на прибуток» [87];
- щодо заборгованості за будівельними контрактами — П(С)БО 18 «Будівельні контракти» [88];
- щодо заборгованості в іноземній валюті — П(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів» [89];
- щодо заборгованості пов'язаних осіб — П(С)БО 23 «Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін» [90].

При класифікації дебіторської заборгованості в бухгалтерському обліку враховуються два критерії:

- строк, який залишився до погашення заборгованості від дати балансу;
- зв'язок з нормальним операційним циклом. За цими ознаками виділяють довгострокову і поточну дебіторську заборгованість.

Довгострокова дебіторська заборгованість – сума дебіторської заборгованості фізичних та юридичних осіб, що не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після 12 місяців з дати балансу. Тобто, для віднесення дебіторської заборгованості до довгострокової необхідно, щоб дотримувались обидва критерії одночасно:

- вона не виникала в ході нормального операційного циклу;
- строк її погашення складає більше 12 місяців.

Якщо ж строк погашення дебіторської заборгованості, що не виникає в ході нормального операційного циклу, менше року, вона відноситься до поточної. Поточна дебіторська заборгованість – сума дебіторської заборгованості, що виникає в ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом дванадцяти місяців з дати балансу. Тобто поточною визнається дебіторська заборгованість, що виникає в ході нормального операційного циклу незалежно від строку її погашення, та заборгованість, що не виникає в ході нормального операційного циклу, але строк її оплати не перевищує 1 рік [82].

Далі зупинимось на класифікації поточної дебіторської заборгованості.

Залежно від своєчасності погашення поточна дебіторська заборгованість класифікується за трьома напрямками:

- нормальна – дебіторська заборгованість щодо якої існує впевненість у її погашенні боржником і строк оплати якої не настав;
- сумнівна – дебіторська заборгованість щодо якої існує невпевненість у її погашенні боржником;
- безнадійна – дебіторська заборгованість щодо якої існує впевненість у її непогашенні боржником або за якою минув строк позовної давнини [21].

Поточна дебіторська заборгованість також класифікується за об'єктами щодо яких вона виникла. Згідно з цим критерієм у бухгалтерському обліку виділяють два види дебіторської заборгованості:

1. Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги – це заборгованість покупців і замовників за реалізовані їм продукцію, товари, наданні послуги, виконані роботи.

2. Дебіторська заборгованість за розрахунками – це заборгованість, що характеризує інші види розрахунків підприємства з різними дебіторами і включає:

- дебіторську заборгованість за розрахунками за виданими авансами іншим підприємствам у рахунок наступних платежів;
- дебіторську заборгованість за розрахунками з бюджетом, що виникає у зв'язку з відшкодуванням або переплатою за податками, зборами та іншими обов'язковими платежами;
- дебіторську заборгованість за розрахунками з підзвітними особами за виданими авансами на відрядження або господарські потреби підприємства;
- дебіторську заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів у вигляді дивідендів, процентів, роялті, що підлягають надходженню;
- дебіторську заборгованість за розрахунками за відшкодуванням завданих збитків підприємству працівниками у результаті нестачі і втрат від псування цінностей;
- дебіторську заборгованість за розрахунками за претензіями, пред'явленими контрагентам, а також за пред'явленими їм та визнаними штрафами, пенєю;
- дебіторську заборгованість із внутрішніх розрахунків, що виникає між пов'язаними сторонами або внаслідок внутрішньогосподарських взаємовідносин між підприємствами;
- дебіторську заборгованість за розрахунками з іншими дебіторами.

Важливого значення в обліку, в тому числі при визначенні сумнівності заборгованості, набуває поділ поточної заборгованості за забезпеченістю (гарантія, застава, порука, вексель) на забезпечену та незабезпечену.

За формою розрахунків дебіторська заборгованість поділяється на:

- негрошову дебіторську заборгованість – ту, що виникла у результаті бартерних операцій і погашення якої здійснюється шляхом взаємозаліку заборгованості з контрагентом;
- грошову дебіторську заборгованість – ту, для відшкодування якої використовуються грошові кошти у готівковій або безготівковій формі.

За характером господарських операцій доречно розмежувати:

- дебіторську заборгованість за товарними операціями – виникає у результаті реалізації продукції, товарів, робіт, послуг покупцям і замовникам або внаслідок видачі авансів іншим підприємствам та підзвітним особам;

- дебіторську заборгованість за нетоварними операціями – виникає у результаті господарських операцій, не пов'язаних з купівлею-продажем товарно-матеріальних цінностей, робіт, послуг [21].

Відповідно до територіального розміщення дебіторів доцільно виділити дебіторську заборгованість за розрахунками з вітчизняними контрагентами та дебіторську заборгованість за розрахунками з іноземними контрагентами. Якщо у цьому є економічна необхідність, то деталізувати таку дебіторську заборгованість можна у розрізі країн, регіонів, міст, контрагентів тощо.

В основу класифікації поточної дебіторської заборгованості можна покласти також розподіл дебіторської заборгованості залежно від цільових груп боржників. При цьому використовуються маркетингові підходи, які ґрунтуються на вивченні поведінки споживачів. Облік різних причин неплатежів і реальних можливостей суб'єктів господарювання оплати боргів вирішується на основі облікових даних про платежі і заборгованості. Одним з таких методів є метод АВС-аналізу, суть якого полягає у розподілі боржників підприємства у певному співвідношенні (наприклад – 75:20:5 чи 80:15:5) на 3 групи:

- група А – найбільш важливі дебітори, яким належить 80% дебіторської заборгованості та які заслуговують підвищеного контролю;

- група В – дебітори середньої важливості, яким належить 15% дебіторської заборгованості та які вимагають нечастої уваги;

- група С – маловажні дебітори, яким належить 5% всієї дебіторської заборгованості підприємства.

Поділ поточної дебіторської заборгованості на ці види набуває великого значення в управлінні і знаходить своє відображення в обліку. Таке групування дає можливість прослідкувати порушення фінансово-розрахункової дисципліни

та виявити їх причини, серед яких можуть бути: неякісна робота контрагента (відсутність коштів у покупця, незадовільна організація роботи його бухгалтерії) чи неякісна робота підприємства-постачальника (порушення договорів поставки) тощо.

Класифікацію поточної дебіторської заборгованості підприємства для цілей обліку можна представити у вигляді рисунку 2.7.

Відповідно до вимог П(С)БО 10 дебіторська заборгованість відображається при передачі права власності на товар при його реалізації на умовах відстрочення оплати [83]. Виникнення дебіторської заборгованості пов'язано з принципом нарахування, сутність якого полягає в тому, що незалежно від сплати в момент відвантаження продукції, передачі послуг чи права власності на них підприємство відображає отримання доходу, а в разі відсутності оплати одночасно і дебіторську заборгованість.

Проте, утворення поточної дебіторської заборгованості не завжди слід пов'язувати з доходом. Так, перерахування авансів за ще не передану продукцію призводить до виникнення дебіторської заборгованості, хоча доходу ще немає.

Говорячи про оцінку дебіторської заборгованості за реалізовану продукцію (товари, роботи, послуги), слід перш за все розпочати з її первісної вартості. Слід сказати, що вона є наближеною до справедливої. На момент здійснення операції і покупці, і продавці аналізують ціни, що склалися на ринку, на певний вид продукції чи послуг.

Визнання поточної дебіторської заборгованості здійснюється за собівартістю, яка дорівнює вартості обміну, яка встановлена сторонами проведення розрахункових відносин. Така оцінка може бути зменшена за рахунок знижок та деяких інших факторів.

Поточна дебіторська заборгованість

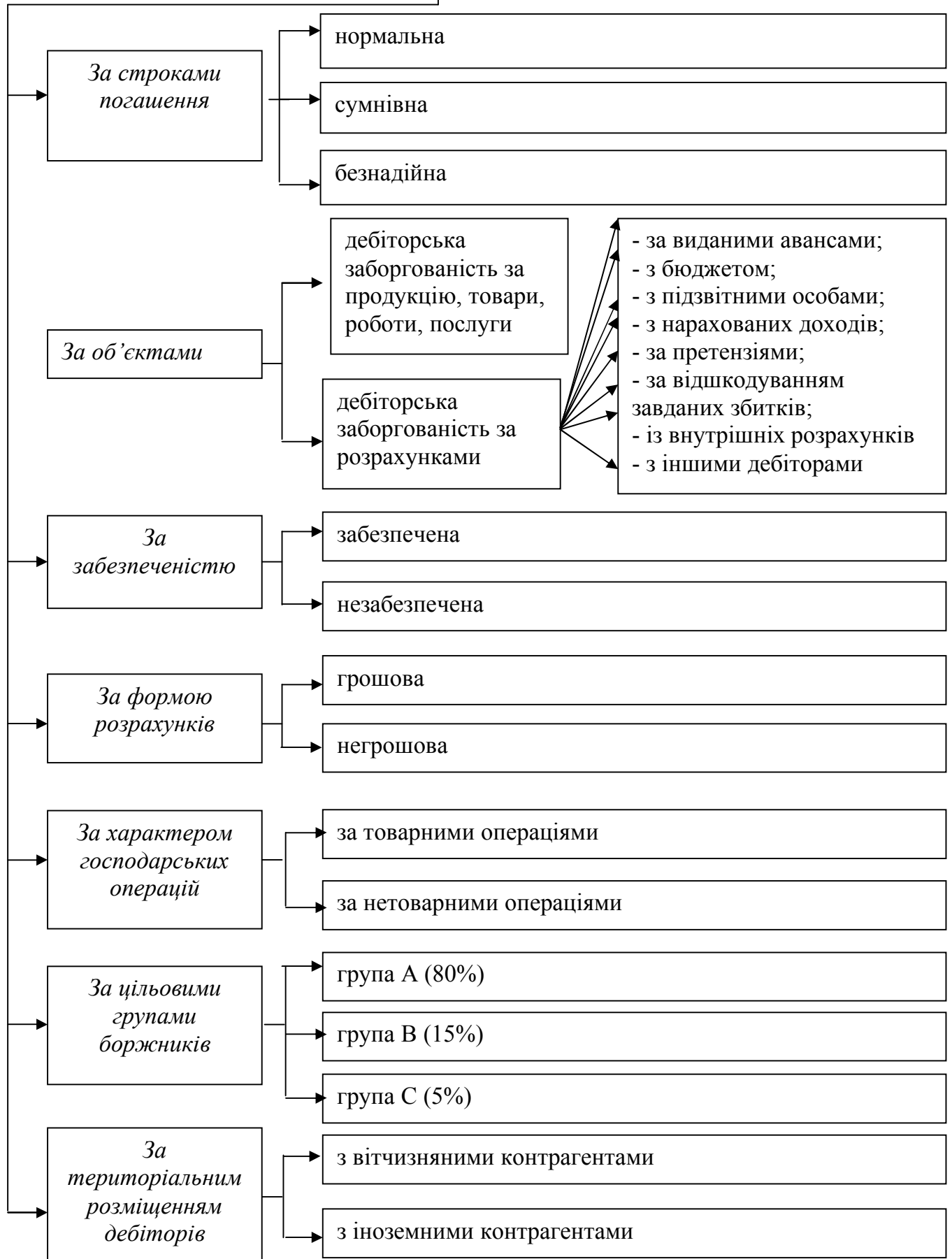

Рисунок 2.7 – Класифікація дебіторської заборгованості

Питання визнання та оцінки дебіторської заборгованості розкривається у двох стандартах бухгалтерського обліку, зокрема П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» та П(С)БО 13 «Фінансові інструменти».

За п. 7 П(С)БО 10 поточну дебіторську заборгованість, яка є фінансовим активом (крім придбаної заборгованості та заборгованості, призначеної для продажу), включають до підсумку балансу за чистою реалізаційною вартістю.

З визначення дебіторської заборгованості, яка не призначена для перепродажу за П(С)БО 13 можна зробити висновок, що до такої належить заборгованість за розрахунками за виданими авансами: іншим підприємствам (субрахунок 371), підзвітним особам (субрахунок 372), за виданими позиками працівникам (субрахунок 377), за переплатою податків і зборів до бюджету та соціальних фондів (рахунки 64 і 65). Ключовим в даному випадку є те, що така заборгованість передбачає надання коштів. Зі стандарту випливає, що суму виданих авансів і позик слід також враховувати при формуванні резерву сумнівних боргів.

В п. 33 П(С)БО 13 визначено: балансова вартість фінансових активів, щодо яких не застосовується оцінка за справедливою вартістю (до них належить і дебіторська заборгованість, не призначена для перепродажу), переглядається щодо можливого зменшення корисності на кожну дату балансу на основі аналізу очікуваних грошових потоків. Цим стандартом не передбачено оцінки на дату балансу дебіторської заборгованості, що є фінансовим активом, за чистою реалізаційною вартістю, як це вимагає П(С)БО 10.

Для узагальнення інформації про поточну дебіторську заборгованість підприємства в обліку використовуються рахунки 3 класу «Кошти розрахунки та інші активи» (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

**Рахунки обліку дебіторської заборгованості
у вітчизняній та зарубіжній практиці**

В українській практиці		У зарубіжній практиці
Рахунок	Призначення рахунку	
1.	2.	
34 «Короткострокові векселі одержані»	Облік заборгованості покупців, замовників та інших дебіторів за відвантажену продукцію (товари), виконані роботи, надані послуги та за іншими операціями, яка забезпечена векселями	<ul style="list-style-type: none"> • «Рахунки до отримання» • «Знижки за оплату в строк» • «Втрачені знижки за оплату в строк» • «Витрати на сумнівну заборгованість» • «Резерв сумнівних боргів»
36 «Розрахунки з покупцями та замовниками»	Облік розрахунків з покупцями та замовниками за відвантажену продукцію, товари, виконані роботи й послуги, крім заборгованості, яка забезпечена векселем, а також узагальнення інформації про розрахунки з учасниками ПФГ	
37 «Розрахунки з різними дебіторами»	Облік розрахунків за поточною дебіторською заборгованістю з різними дебіторами за авансами виданими, за претензіями, за відшкодуванням завданих збитків тощо	
38 «Резерв сумнівних боргів»	Облік резервів за сумнівною дебіторською заборгованістю, щодо якої є ризик неповернення	

Розгляд поточної дебіторської заборгованості розпочнемо із заборгованості покупців, замовників та інших дебіторів за відвантажену продукцію (товари), виконані роботи, надані послуги та за іншими операціями, яка забезпечена векселями. Вексель — цінний папір, який засвідчує безумовне грошове зобов'язання векселедавця сплатити у визначений строк визначену суму грошей власнику векселя (векселедержателю) [83].

Порядок використання векселів у господарському обороті України регулюється Законом України «Про обіг векселів в Україні» від 05.04.01 №

2374-111[34], запроваджений Женевською Конвенцією від 7 червня 1930 р. «Уніфікований Закон про переказні векселі та прості векселі» [47], Положенням про операції банків з векселями, затвердженим постановою НБУ від 16.12.02 № 508 [91], та іншими нормативними документами.

Векселі можуть видаватися лише для оплати за фактично поставлену продукцію, виконані роботи та надані послуги, за винятком векселів Мінфіну, Національного банку та комерційних банків України. Розрахунок за векселями повинен здійснюватись у грошовій формі. У господарському обігу можуть використовуватися простий і переказний векселі.

Облік заборгованості покупців, замовників та інших дебіторів за відвантажену продукцію (товари), виконані роботи, надані послуги та іншими операціями, яка забезпечена векселями, ведеться на активному синтетичному рахунку 34 «Короткострокові векселі одержані».

До складу цього рахунка входять такі субрахунки:

- 341 «Короткострокові векселі, одержані в національній валюті»;
- 342 «Короткострокові векселі, одержані в іноземній валюті».

За дебетом рахунка 34 «Короткострокові векселі одержані» відображається отримання векселя за реалізовані товари (роботи, послуги) та за іншими операціями. За кредитом — надходження коштів у погашення векселів, погашення отриманим векселем кредиторської заборгованості, продаж векселя третій стороні тощо.

Аналітичний облік на рахунку 34 «Короткострокові векселі одержані» ведеться за кожним одержаним векселем.

При реалізації продукції підприємством між ним і покупцем складається договір купівлі-продажу (або інший відповідний договір), де застережується умова, що в забезпечення заборгованості за одержані товари (роботи, послуги) буде виданий вексель.

Порядок документального оформлення факту передачі векселя чинним законодавством не передбачений. Вексель — цінний папір, тому факт його передачі повинен бути засвідчений актом приймання-передачі, в який

включаються відомості про номінальну вартість векселя, дата його передачі, повне найменування сторін та уповноважених осіб, усі реквізити і номер вексельного бланка.

Факт пред'явлення векселя до платежу і сам платіж мають бути також оформлені актом пред'явлення векселя до платежу.

Вексель від імені юридичної особи підписується керівником і головним бухгалтером або уповноваженими особами. В разі проведення вексельної операції за місцезнаходженням постачальника для здійснення вексельної операції конкретній фізичній особі може бути видана довіреність.

Простий та переказний векселі в бухгалтерському обліку відображаються однаково.

Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги виникає, коли підприємство ТОВ «Кременецьке Молоко» реалізує продукцію з відстрочкою платежу. Для бухгалтерського обліку такої дебіторської заборгованості використовується активний рахунок 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками», який має три субрахунки:

- 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»;
- 362 «Розрахунки з іноземними покупцями»;
- 363 «Розрахунки з учасниками ПФГ»;
- 364 «Розрахунки за гарантійним забезпеченням».

За дебетом рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» відображається вартість продукції, що реалізується, товарів, виконаних робіт, наданих послуг (у тому числі на виконання бартерних контрактів), яка включає податок на додану вартість, акцизи та інші податки, збори (обов'язкові платежі), що підлягають перерахуванню до бюджетів та позабюджетних фондів та включені у вартість реалізації, за кредитом – сума платежів, які надійшли на рахунки підприємства в банківських установах, у касу та інші види розрахунків. Сальдо рахунку показує заборгованість покупців та замовників за одержані продукцію (роботи, послуги) і відображається у балансі за рядком 1125.

Зазвичай рахунок 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» використовується для обліку поточної дебіторської заборгованості за розрахункам за продукцію, товари, роботи, послуги, не забезпечену векселями та виникаючу у ході основної діяльності підприємства. Планом рахунків не рекомендовано відображати на рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» аванси та передоплати, заборгованість по іншій операційній, фінансовій, інвестиційній діяльності. Для цих цілей передбачені відповідні рахунки – 681 «Розрахунки за авансами одержаними » та 371 «Розрахунки за виданими авансами».

У процесі діяльності підприємства виникає поточна дебіторська заборгованість, не пов'язана з реалізацією продукції, товарів, робіт, послуг. Для обліку такої заборгованості передбачений рахунок 37 «Розрахунки з різними дебіторами», який має 7 субрахунків:

- 371 «Розрахунки за виданими авансами»;
- 372 «Розрахунки з підзвітними особами»;
- 373 «Розрахунки за нарахованими доходами»;
- 374 «Розрахунки за претензіями»;
- 375 «Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків»;
- 376 «Розрахунки за позиками членам кредитних спілок»;
- 377 «Розрахунки з іншими дебіторами»;
- 378 «Розрахунки з державними цільовими фондами»;
- 379 «Розрахунки за операціями з деривативами».

За дебетом рахунку 37 «Розрахунки з різними дебіторами» відображається виникнення дебіторської заборгованості, за кредитом – її погашення чи списання, сальдо означає наявність заборгованості дебіторів на початок чи кінець місяця.

Аналітичний облік розрахунків з різними дебіторами ведеться за кожним дебітором, за видами заборгованості, термінами її виникнення та погашення, за позиками членам кредитних спілок – у розрізі членів спілки. Регістром

аналітичного обліку розрахунків з іншими дебіторами є відомість 3.2, а синтетичного обліку – журнал 3.

Будь-яка заборгованість, як в тому числі поточна, у якийсь момент може бути визнана підприємством безнадійною. Для того, щоб визнати в бухгалтерському обліку дебіторську заборгованість безнадійною, не потрібно документального підтвердження. Досить, щоб була виконана одна з умов:

- закінчився строк позовної давності (3 роки);
- існувала впевненість у тому, що боржник не погасить свою заборгованість (оголошений банкрутом).

Загалом визнання поточної дебіторської заборгованості безнадійною проводиться в розрізі певних кроків (рис. 2.8).

Рисунок 2.8 – Етапи визнання дебіторської заборгованості безнадійною

У міжнародній практиці існують 2 метода списання безнадійних боргів:

1. Метод прямого списання. Згідно цього методу безнадійний борг відображається на рахунках у той період, коли вірогідно відомо, що рахунок не буде оплачений. Попередня оцінка безнадійних боргів не здійснюється. Цей метод є простим у використанні, але має певні недоліки: не може бути застосований у бухгалтерському обліку України, оскільки він порушує принцип відповідності доходу витратам періоду, робить неможливим відображення дебіторської заборгованості у Балансі за чистою вартістю реалізації і є достатньо складним при визначенні моменту часу, коли дебіторську заборгованість можна вважати безнадійною.

2. Метод нарахування резерву. Саме цей метод був запозичений П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» у міжнародних стандартах. Згідно нього

оцінка очікуваної величини безнадійних боргів здійснюється на основі загальної дебіторської заборгованості з використанням двох підходів:

- виходячи з даних Звіту о прибутках та збитках (в Україні – Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід));
- виходячи з даних Балансу.

Безнадійна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи або послуги списується в момент її визнання за рахунок резерву сумнівних боргів, який формується на дату балансу на підставі даних бухгалтерського обліку минулих звітних періодів. При створенні резерву сумнівних боргів збільшуються інші витрати операційної діяльності, а списання безнадійної заборгованості відбувається не за рахунок зменшення раніше нарахованого доходу, а за рахунок зменшення резерву сумнівних боргів. Якщо суми нарахованого резерву сумнівних боргів недостатньо, то безнадійна дебіторська заборгованість списується з активів на інші операційні витрати (944 «Сумнівні і безнадійні борги» рахунку 94 «Інші витрати операційної діяльності») (рис. 2.9). Сума відшкодування раніше списаної безнадійної дебіторської заборгованості включається до складу інших операційних доходів.

Рисунок 2.9 – Списання резерву сумнівних боргів, якщо такий створюється

Проблемним питання при списанні безнадійної заборгованості за товари, роботи, послуги є коригування податкових зобов'язань з податку на додану вартість. Згідно п. 192.1 Податкового кодексу України (далі – ПКУ) податкові зобов'язання платника ПДВ підлягають коригуванню у випадках, коли після постачання товарів, робіт, послуг здійснюється будь-яка зміна суми компенсації їх вартості, ураховуючи наступний за постачанням перегляд цін, перерахунок у разі повернення товарів, робіт, послуг особі, котра їх надала, або при поверненні постачальником суми попередньої оплати товарів, робіт, послуг. Тому під час списання безнадійної дебіторської заборгованості (як після сплину строку позовної давності, так і в разі ліквідації дебітора) коригування податкових зобов'язань не здійснюється. Разом з тим, при непроведенні оплати поставка товарів, робіт, послуг фактично вважатиметься безоплатним наданням таких товарів, робіт, послуг і не входить до оподаткованих ПДВ операцій. Єдине що можливе за таких умов, це компенсація податкового кредиту по безоплатно наданим товарно-матеріальним цінностям, роботам, послугам. Таким чином, на нашу думку, заборона зменшення податкового зобов'язання при списанні безнадійної дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги і фактично переведенні її в розряд безоплатно наданих товарів, робіт, послуг є неправомірною і потребує коригування, шляхом внесення змін до Податкового кодексу України.

При списанні дебіторської заборгованості, що утворилася не в результаті відвантаження товарів, виконання робіт, надання послуг, застосовується метод прямого списання сум такої заборгованості на витрати періоду (рис. 2.10).

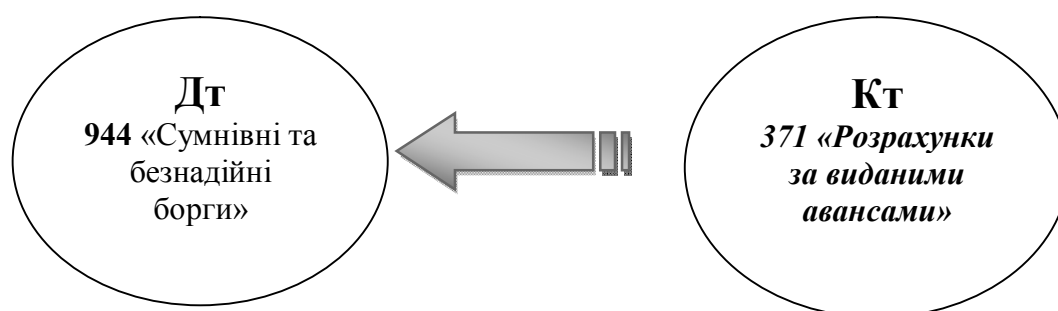

Рисунок 2.10 – Списання резерву сумнівних боргів, якщо такий не створюється

Після списання безнадійної дебіторської заборгованості підприємство зобов'язане враховувати її суму на позабалансовому рахунку протягом не менше трьох років для спостереження за можливістю її стягнення у випадках зміни майнового стану боржника. Для обліку сум списаної заборгованості застосовується субрахунок 071 «Списана дебіторська заборгованість» позабалансового рахунка 07 «Списані активи». Якщо протягом трьох років заборгованість не буде відшкодована боржником, слід остаточно списати її суму із позабалансового рахунка.

Резерв сумнівних боргів формується підприємством на дату балансу. За рахунок створеного резерву будуть списуватися безнадійні борги наступного року. На підприємстві ТОВ «Кременецьке Молоко» резерв сумнівних боргів визначається, виходячи із платоспроможності окремих дебіторів (на підставі класифікації дебіторської заборгованості). За дебіторською заборгованістю, не пов'язаною з реалізацією продукції і товарів, резерв сумнівних боргів не створюється.

Вважаємо, що основними рекомендаціями щодо вдосконалення обліку на ТОВ «Кременець Молоко», дебіторської заборгованості можуть бути такі:

1. Своєчасно здійснювати контроль за співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованості. Значне перевищення дебіторської заборгованості створює загрозу фінансовій стабільності підприємства і робить необхідним залучення додаткових джерел фінансування;

2. Винаходити можливості збільшення кількості замовників з метою зменшення масштабу ризику несплати;

3. Контролювати стан розрахунків за простроченими заборгованостями. В умовах інфляції будь-яка відстрочка платежу призводить до того, що підприємство реально одержує лише частину вартості виконаних робіт. Тому необхідно розширити систему авансових платежів;

4. Створювати резерв сумнівних боргів;

5. Своєчасно виявляти недопустимі види дебіторської заборгованості, до яких, передусім, відносяться прострочена заборгованість покупців понад три місяці.

Ще однією проблемою у обліку оборотної дебіторської заборгованості є перехід її з довгострокової до поточної і навпаки. У вітчизняному обліку існує практика щодо переведення довготермінової дебіторської заборгованості до складу поточної у випадку, коли до погашення заборгованості залишилося менше 12 місяців. Проте, відсутня інша практика, щодо здійснення операцій діаметрально протилежного характеру, а саме переведення поточної заборгованості до довготермінової. На вітчизняних підприємства в тому числі на ТОВ «Кременецьке Молоко» практично всю дебіторську заборгованість (за винятком певних виключень таких як заборгованість за майно, що передано у фінансову оренду або довгострокові векселі одержані) відображають у складі поточної, оскільки існує ймовірність її погашення протягом 12 місяців. З іншого боку, досить часто дебітори не здійснюють платежів вчасно, причиною цього може бути або ж відсутність у контрагента вільних оборотних коштів, або ж домовленість між власниками щодо погашення заборгованості у пізніші строки. На нашу думку, таку заборгованість не слід вважати поточною, оскільки вона не буде оплачена протягом 12 місяців. В свою чергу, для визнання її сумнівною має бути невпевненість у її погашенні боржником. Тому у нашому випадку, якщо у підприємства є впевненість щодо погашення дебіторської заборгованості, проте в процесі операційної діяльності виникає ситуація щодо продовження терміну погашення даної заборгованості на невизначений строк або термін більше року, слід таку заборгованість відображати у складі довгострокової на рахунок 183 «Інша дебіторська заборгованість».

Підставою для відображення дебіторської заборгованості в бухгалтерському обліку є господарські договори та первинні документи, що засвідчують факт здійснення господарської операції.

Основні документи з виникнення та погашення дебіторської заборгованості наведені в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Документування операцій за поточною дебіторською заборгованістю

Вид дебіторської заборгованості	Документи
Векселі одержані	Вексель, акт приймання-передачі векселя, прибутковий касовий ордер, виписка банку
Розрахунки з вітчизняними покупцями	Накладна, рахунок-фактура, рахунок, акт прийнятих робіт, послуг, податкові накладні, товарно-транспортні накладні, товарні накладні, виписки банку
Розрахунки з іноземними покупцями	Комерційні документи (рахунки-фактури — інвойси), транспортні накладні (залізнична накладна, авіа накладна, коносамент, товарно-транспортна накладна, пакувальні листи), платіжні документи на перерахування сум митних платежів та інших податків на розрахунки митних установ, митні декларації.
Резерв сумнівних боргів	Бухгалтерська довідка-розрахунок
Розрахунки за виданими авансами	Платіжне доручення, виписка банку
Розрахунки з підзвітними особами	Звіт про використання коштів, виданих на відрядження або під звіт з доданими виправдовуючими документами, прибуткові касові ордери, видаткові касові ордери
Розрахунки за нарахованими доходами	Бухгалтерська довідка-розрахунок
Розрахунки за претензіями	Претензія, акт приймання вантажу, рішення судових органів, (арбітражу), письмова згода постачальника на пред'явлену претензію, виписка банку
Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків	Протокол засідання інвентаризаційної комісії, наказ керівника, документи, що підтверджують внески по відшкодуванню матеріальної шкоди (накладна, прибутковий касовий ордер тощо)
Розрахунки за позиками членам кредитних спілок	Договір між членами кредитних спілок, видатковий касовий ордер, платіжні доручення, авізо про оприбуткування майна учасником, який веде спільні справи, або первинні документи про отримання майна (копії накладної, квитанції до прибуткових ордерів тощо)
Розрахунки з іншими дебіторами	Прибутковий касовий ордер, видатковий касовий ордер, накладна, рахунок, виписка банку тощо

Виникнення дебіторської заборгованості в певних межах є нормальною ознакою діяльності підприємства, але не в тих випадках, коли відбувається її неконтрольоване зростання і систематичне несвоєчасне погашення.

Для своєчасного усунення фактів виникнення простроченої дебіторської заборгованості, ефективного контролю за її погашенням, пропонуємо вдосконалити аналітичний облік розрахунків із покупцями і замовниками шляхом впровадження в документообіг облікової системи аналітичного документа «Відомість стану розрахунків з покупцями і замовниками». Даний документ пропонується вести в розрізі кожного покупця, замовника, іншого дебітора. Форма запропонованої відомості будується таким чином, щоб відобразити всі операції, які були здійснені підприємством з конкретним дебітором протягом року: реалізація товарно-матеріальних цінностей (послуг) за конкретною поставкою; отримання передплати за конкретну поставку; наявність заборгованості покупця, замовника, термін оплати здійсненої поставки чи наданої послуги. Ведення цієї відомості дасть змогу спеціалісту, що відповідає за правильність та своєчасність розрахунків з покупцями та замовниками, щодня правильно планувати платіжний баланс і здійснювати своєчасне погашення кредиторської заборгованості.

Відомість розрахунків з покупцями (замовниками) має містити інформацію про:

- дату поставки товарно-матеріальних цінностей (робіт, послуг);
- назву іноземних та вітчизняних покупців;
- назву та номер підтверджуючого документа;
- дату погашення за контрактом;
- дату та суму фактичної оплати;
- наявність заборгованості.

Дану відомість ми розробили у вигляді таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Відомість стану розрахунків з покупцями і замовниками

Дата поставки	Назва покупця		Назва, № підтверджуючого документа	Сума поставки		Дата погашення за контрактом	Фактична оплата		Наявність заборгованості, грн. (вал.)		
	вітчизняний	іноземний		вал.	грн.		дата	сума, грн. (вал.)	в межах терміну оплати	протермінована	сумнівна

Дана аналітична відомість стану розрахунків з покупцями і замовниками заповнюється на основі таких первинних документів: договір купівлі-продажу; банківська виписка; прибутковий касовий ордер; накладна чи рахунок-фактура; акт приймання-передачі тощо.

На даний час, рекомендована форма бухгалтерського обліку поточної дебіторської заборгованості та облікові регістри не дають можливості отримати необхідну інформацію для прийняття зважених управлінських рішень у задовільному вигляді. Отже, дослідження та вирішення проблемних питань дозволить значно вдосконалити організацію та методику обліку і аналізу розрахунків з дебіторами.

2.3 Особливості обліку фінансових оборотних активів підприємства

Щоб діяльність підприємства здійснювалась ефективно потрібно мати оборотні засоби в необхідних розмірах, які обслуговуватимуть процес кругообігу і повністю споживатимуться та відновлюватимуться із виручки після кожного його циклу. В складі оборотних коштів важливе місце займають грошові кошти. У відповідності до Н(П)СБО 1, грошові кошти — це готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання [69]. До них також відносяться «еквіваленти грошових коштів», які являють собою короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються у певні суми грошей і які характеризуються незначним ризиком зміни вартості.

Для придбання запасів необхідно грошові кошти, а також для оплати праці і господарських потреб, для здійснення платежів фінансовим органам та іншим установам, організаціям та підприємствам. Оборотні засоби на

підприємстві здійснюють безперервний кругообіг: із грошової форми вони переходять в матеріальну (на стадії постачання), із матеріальної у виробничу і знову в матеріальну в вигляді готової продукції (на стадії виробництва) і в грошову (на стадії реалізації).

Під час процесу кругообігу здійснюються різноманітні грошові платежі. Через те, що кругообіг проходить постійно і безперервно, то матеріальні та нематеріальні засоби знаходяться на всіх стадіях кругообігу. Тому суб'єкту господарювання слід мати в наявності певний запас оборотних коштів, в тому числі і в грошовій формі. Грошові кошти підприємств можуть знаходитись у формі готівки в касі та зберігатись на рахунках в банку (рис.2.11). В приміщенні каси зберігаються необхідні суми для поточної господарської діяльності, готівка в межах встановлених лімітів, а також інші матеріальні цінності. Усі кошти, що перебувають у вільному обігу знаходяться на рахунках у банку.

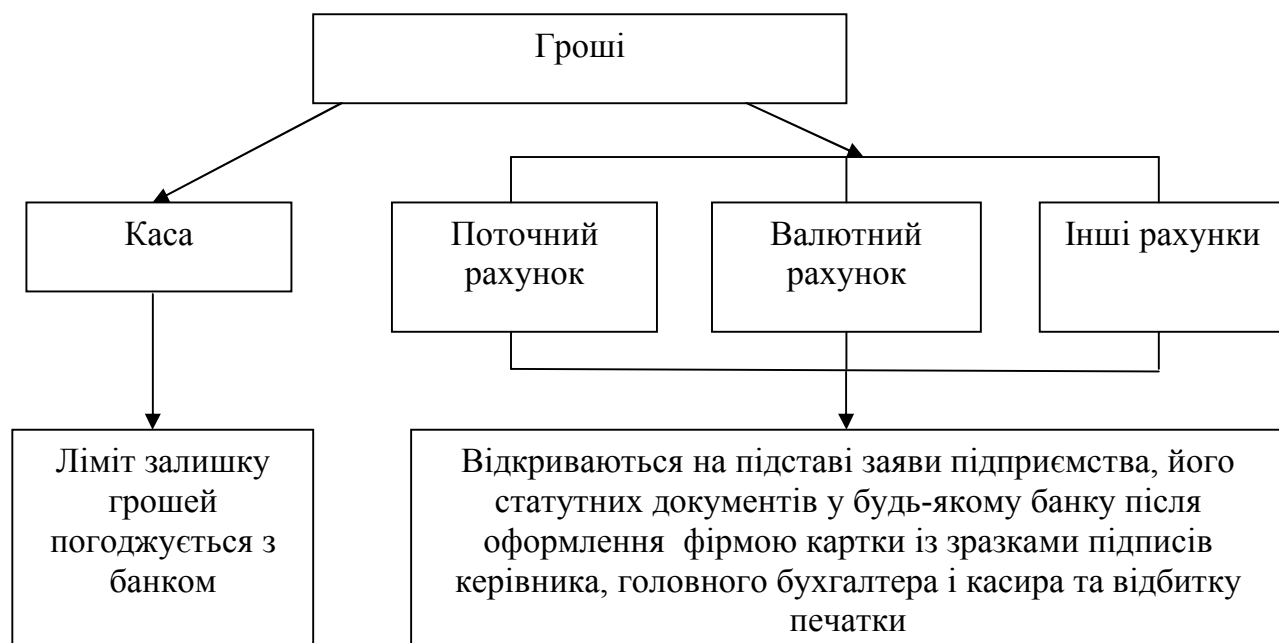

Рисунок 2.11 – Облік грошових коштів за місцями зберігання

Основним елементом обліку грошових коштів та їх еквівалентів є система рахунків. Щоб облік готівки та руху грошових коштів за кожним місцем зберігання і кожним видом призначення здійснювався ефективно, згідно з діючим планом передбачено певний рахунок: для обліку коштів, що

знаходяться в банку, або якщо у кошти підприємства мають цільове призначення (розрахунки з постачальниками за акредитивом тощо) — рахунок 31 «Рахунки в банках»; для обліку готівкових коштів і їх руху — рахунок 30 «Готівка»; для обліку коштів у дорозі, грошових документів, сертифікатів — рахунок 33 «Інші кошти»; для придбаних цінних паперів — рахунок 35 «Поточні фінансові інвестиції».

Можна здійснити поділ усіх рахунків з обліку грошових коштів за класифікаційними ознаками: за економічним змістом — рахунки обліку оборотних коштів підприємства; та рахунки необоротних активів. В будь-якому варіанті у дебеті рахунків відображують надходження (збільшення), а у кредиті — вибуття (зменшення).

Докладніше розберемо нюанси обліку грошових коштів у касі підприємства.

Об'єкт обліку — грошові кошти, які знаходяться в касі підприємства, обліковуються за номіналом. Одиниця обліку — номінал купюру.

Для приймання, зберігання і витрачання готівки підприємство має касу.

Каса підприємства - це приміщення або місце проведення готівкових розрахунків, а також приймання, видачі, зберігання готівки, інших цінностей та касових документів.

Порядок ведення касових операцій визначається Положенням про ведення касових операцій у національній валюті України, затвердженим Постановою Правління Національного банку України від 29 грудня 2017 року № 148, що набрав чинності 5 січня 2018 року [92].

Розмір сум, що можуть зберігатися в касі підприємства обмежується лімітом, який визначається підприємством самостійно на підставі розрахунку встановлення ліміту залишку готівки в касі. Підприємство визначає ліміт каси з урахуванням режиму і специфіки його роботи, віддаленості від банку, обсягу касових оборотів, установлених строків здавання готівки, тривалості операційного часу банку, наявності домовленості про інкасацію. Ліміт каси

підприємствами торгівлі, громадського харчування та послуг устанавлюється на підставі розрахунку середньоденного надходження готівки до каси.

Розрахунок ліміту каси затверджується підписом керівника та головного бухгалтера підприємства.

Готівкова виручка понад ліміт повинна здаватись у банк у день надходження готівкової виручки або наступного дня. Якщо підприємство розташоване у населеному пункті, де немає банків — не рідше один раз на п'ять робочих днів.

Усі підприємства, залежно від виду діяльності та форми власності, повинні використовувати такі документи для обліку касових операцій:

- Прибутковий касовий ордер;
- Видатковий касовий ордер;
- Журнал реєстрації прибуткових та видаткових касових документів;
- Касова книга.

Касир приймає готівку за прибутковими касовими ордерами, які заповнюються бухгалтером і реєструються в Журналі реєстрації прибуткових та видаткових касових ордерів, де їм присвоюються порядкові номери. Виписаний ордер підписується головним бухгалтером і передається касиру, який приймає гроші в касу. Касир перевіряє правильність заповнення ордера та приймає готівку в касу. В момент оприбуткування коштів він реєструє прибутковий касовий ордер в касовій книзі, вказуючи, від кого і за що прийняті гроші, та суму надходження. Особі, що здала гроші, видається квитанція до прибуткового касового ордера з печаткою підприємства, завірена підписами головного бухгалтера та касира [52].

Підставою для оприбуткування коштів, одержаних з банку, є грошовий чек, на основі якого також виписується прибутковий касовий ордер.

Видача готівки з каси здійснюється на підставі видаткових касових ордерів, які виписуються бухгалтером і попередньо реєструються у Журналі реєстрації прибуткових та видаткових касових ордерів. В додаток до ордера можуть оформляти інші належно оформлені документи, за якими

здійснюється видача готівки: платіжні відомості, розрахунково-платіжні відомості тощо. На загальну суму виплачених за відомостями грошей складається видатковий касовий ордер. Після завершення операцій видачі коштів за відомостями він візується керівником та головним бухгалтером підприємства (або іншими уповноваженими особами).

Якщо видача грошових коштів здійснюється на підставі видаткового касового ордера, то особа, яка їх отримує, повинна мати паспорт або документ, що його заміняє і внести реквізити з документа у спеціальний рядок видаткового касового ордера.

У момент здійснення операції видачі грошей ордер реєструється у касовій книзі. Гроші за касовими ордерами видаються і оприбутковуються лише в день їх заповнення.

Після здійснення операцій і реєстрації ордерів у касовій книзі касир ставить у документах, які додаються до видаткових ордерів, «Оплачено» або робить на них напис вручну, щоб уникнути їх повторного використання.

Журнал реєстрації прибуткових та видаткових касових ордерів побудований таким чином, щоб за його даними можна було контролювати факти надходження та виплати грошей. Не маючи права заповнювати ордери, касир не зможе не оприбуткувати надходження коштів або здійснити несанкціоновані видачі коштів на непередбачувані потреби.

Облік наявності та руху готівкових грошових коштів ведеться на рахунку 30 «Готівка». Рахунок 30 «Готівка» має такі субрахунки:

- 301 «Готівка в національній валюті»;
- 302 «Готівка в іноземній валюті».

За дебетом рахунка 30 «Готівка» відображається надходження грошових коштів в касу підприємства, за кредитом — виплата грошових коштів з каси підприємства.

На підприємствах, де працюють операційні каси (продаж квитків, оплата послуг зв'язку, обмін валюти тощо), відкриваються субрахунки:

- 303 «Операційна готівка в національній валюті»;

- 304 «Операційна готівка в іноземній валюті».

Відповідно до чинного законодавства всі підприємства, незалежно від форм власності і виду діяльності, повинні зберігати вільні грошові кошти на рахунках у банку (за винятком сум, які дозволяється зберігати в касі підприємства).

За Інструкцією про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах, затвердженою Постановою Правління НБУ від 12.11.2003 р. № 492 [39], банки за заявами підприємств відкривають їм поточні рахунки для зберігання грошових коштів та їх використання. Поточні рахунки відкриваються підприємствам, їх відокремленими підрозділам, філіям, підприємцям-фізичним особам, фізичним особам.

Підприємство має право самостійного вибору банку. Воно може відкрити потрібну для діяльності кількість поточних рахунків у національній та іноземній валютах. Поточні рахунки в іноземній валюті відкриваються для кожного виду валюти. Один з рахунків визначається підприємством як основний.

Поточні рахунки юридичним особам відкриваються за подачі в банк таких документів [52]:

- заява на відкриття рахунка за підписом керівника і головного бухгалтера (якщо посада головного бухгалтера передбачена штатним розписом);
- копія нотаріально завіреного статуту;
- картки із зразками підписів осіб, що мають право розпорядження коштами на рахунку.

Картка із зразками підписів заповнюється в присутності працівника банку. У ній вказуються особи, що мають право розпоряджатись коштами на рахунках підприємства: керівник підприємства і головний бухгалтер або уповноважені ними особи. Право підпису документів, за якими здійснюється рух грошових коштів підприємства, може мати лише один його представник: як правило, керівник або власник. Картка завіряється печаткою підприємства і використовуються операціоністом банку для звірки ідентичності підписів

(підпису) та печатки на первинних документах, які подаються його представником для перерахування коштів або отримання готівки.

Саме з використанням платіжних доручень, платіжних вимог-доручень, розрахункових чеків, векселів, акредитивів, здійснюється документування операцій на рахунках у банках.

Найбільш розповсюдженим документом, котрий використовують для здійснення бухгалтерських операцій на поточних рахунках, є платіжне доручення. Платіжне доручення надходить в банк від платника-власника рахунка. Доручення містить вказівку перечислити вказану суму з рахунка платника на рахунок одержувача коштів. Цей вид доручень використовується для розрахунків по заборгованості із сплати податків, платежів у фонди, оплати рахунків постачальникам тощо.

Щоб здійснювати облік операцій на поточних рахунках використовують рахунок 31 «Рахунки в банках». По дебетом рахунка 31 «Рахунки в банках» накопичується інформація з надходження коштів, за кредитом — інформація про їх використання. Рахунок 31 «Рахунки в банках» має такі субрахунки:

- 311 «Поточні рахунки в національній валюті»;
- 312 «Поточні рахунки в іноземній валюті»;
- 313 «Інші рахунки в банку в національній валюті»;
- 314 «Інші рахунки в банку в іноземній валюті»;
- 315 «Спеціальні рахунки в національній валюті»;
- 316 «Спеціальні рахунки в іноземній валюті».

Рахунки 312 «Поточні рахунки в іноземній валюті», 314 «Інші рахунки в банку в іноземній валюті» та 316 «Спеціальні рахунки в іноземній валюті» необхідні для узагальнення даних про наявність та рух коштів в іноземній валюті. За залишком на кожну звітну дату проводиться перерахунок курсових різниць та на валютних рахунках, за курсом НБУ на останній день звітного періоду [68]. Перелік здійснених операцій у валюті перераховуються за курсом на день здійснення операції [50].

До інших коштів включаються грошові документи та кошти в дорозі.

Поштові марки, марки гербового збору, будинків відпочинку, сплачені проїзні документи, сплачені путівки до санаторіїв, відносять до грошових документів підприємства. Грошові кошти, що виступають у формі документів зберігаються в касі підприємства за вартістю придбання. Згідно даних про рух грошових документів касиром складається звіт.

Кошти в дорозі — грошові суми, внесені юридичними або фізичними особами в каси банків, ощадні каси або поштові відділення для подальшого їх зарахування на поточні рахунки підприємства.

Обліковуються грошові документи та кошти у дорозі на рахунку 33 «Інші кошти».

Рахунок 33 «Інші кошти» має такі субрахунки:

- 331 «Грошові документи в національній валюті»;
- 332 «Грошові документи в іноземній валюті»;
- 333 «Грошові кошти в дорозі в національній валюті»;
- 334 «Грошові кошти в дорозі в іноземній валюті»;
- 335 «Електронні гроші, номіновані в національній валюті».

За дебетом рахунка 33 «Інші кошти» відображають надходження грошових документів у касу підприємства та коштів у дорозі, за кредитом — вибуття грошових документів та списання коштів у дорозі після зарахування їх на відповідні рахунки.

Аналітичний облік грошових коштів ведеться за їх видами.

Узагальнення масиву інформації про наявність і рух грошових коштів у національній та іноземній валюті в касі, на поточних, валютних та інших рахунках в банку, грошових документів проводиться в Журналі 1, який формується за кредитом рахунків 30 «Готівка», 31 «Рахунки в банках», 33 «Інші кошти» та відомостях до цього Журналу. Відомості відкриваються за дебетами відповідних рахунків:

1. Відомість за дебетом рахунку 30 «Готівка»;

2. Відомість за дебетом рахунку 31 «Рахунки в банках»;
3. Відомість за дебетом рахунку 33 «Інші кошти».

Аналітичні дані про грошові кошти в іноземній валюті наводяться в гривнях і одночасно у валюті операції.

Ще одним фінансовим активом є поточні фінансові інвестиції. Методичні засади фінансового обліку інвестицій регламентуються П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції» та Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 30.11.99 р. №291 [38].

Відповідно до П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції» до складу поточних включаються: еквіваленти грошових коштів та інші поточні фінансові інвестиції. Згідно з вищевказаним положенням довгострокові фінансові інвестиції включають: інвестиції, що утримуються для їх погашення; інвестиції в дочірні та асоційовані підприємства; інвестиції в спільну діяльність та інші фінансові інвестиції

Інформація про рух поточних фінансових інвестицій узагальнюється на рахунку 35 «Поточні фінансові інвестиції», який призначений для обліку інвестицій в акції, облігації, депозитні сертифікати, придбані з метою перепродажу протягом 12-ти місяців.

За дебетом рахунка 35 «Поточні фінансові інвестиції» відображаються вартість придбаних еквівалентів грошових коштів (субрахунок 351) та інших поточних фінансових інвестицій (субрахунок 352) за їх собівартістю та суми дооцінки при збільшенні справедливої (ринкової) вартості. За кредитом рахунка 35 списуються балансова вартість реалізованих (таких, що вибули) інвестицій та суми їх уцінки. Сальдо дебетове відображає справедливую вартість фінансових інвестицій на дату балансу. В бухгалтерському балансі сальдо за рахунком 35 відображається у складі поточних активів.

Аналітичний облік здійснюється за видами фінансових інвестицій із забезпеченням можливості одержання інформації про інвестиції як на території країни, так і за її межами.

Фінансові інвестиції на початковому етапі оцінюються і відображаються в бухгалтерському обліку за собівартістю.

Документи первинного обліку є різноманітними, в залежності від виду поточних фінансових інвестицій. На підприємствах України при придбанні чи перепродажі цінних паперів з каси або поточного рахунку підставою для здійснення записів в бухгалтерському обліку є прибутковий касовий ордер чи виписка банку. Додатково може складатися довідка бухгалтерії, в якій показується списання чи донарахування частини різниці між купівельною та номінальною вартістю. Довідка є необхідною лише за умови, що вартість придбаного цінного паперу вища або нижча від їх номінальної вартості.

Якщо підприємство купує цінні папери, то за кожним придбаним пакетом складається реєстр в двох примірниках, що має містити такі обов'язкові реквізити як найменування емітента, номінальну ціну, купівельну вартість, кількість, номер, серію та дати купівлі і продажу.

Механізм формування інформації про довгострокові та поточні фінансові інвестиції підприємств наведений на рисунку 2.12.

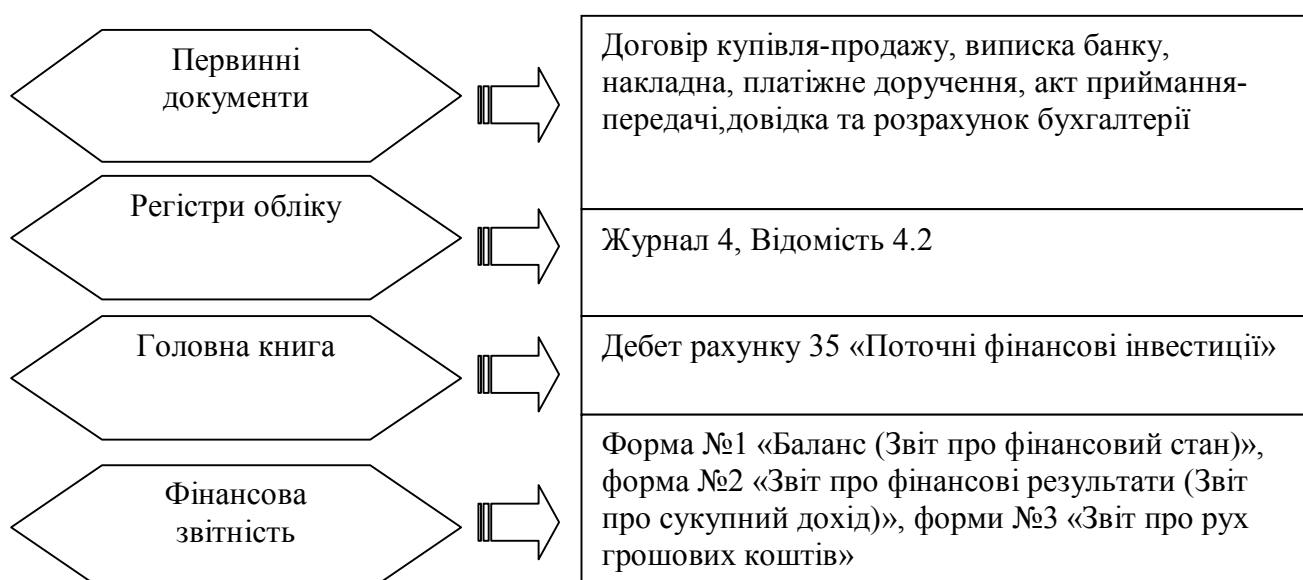

Рисунок 2.12 – Формування інформації про поточні фінансові інвестиції

У бухгалтерському обліку головним аспектом має бути та є правильний облік відображення діяльності будь-якого підприємства для отримання інформації щодо фінансового результату за визначений період роботи.

Отже, фінансові інвестиції теж потребують наявності досконалого та суттєвого обліку цього напрямку отримання прибутку. Для удосконалення обліку фінансових інвестицій необхідно розробити комплексну систему, яка б ґрунтувалася на специфічних умовах економічного і політичного життя України. Особливості економічного розвитку, специфічні підходи до роздержавлення і приватизації, недосконалість ринкових механізмів та податкового законодавства, значний сектор тіньової економіки повинні бути враховані при побудові національної моделі обліку фінансових інвестицій.

Найбільше проблем при цьому виникає при оцінці та обліку поточних фінансових інвестицій.

На нашу думку, в бухгалтерському обліку повинні розрізнятися як окремі об'єкти фінансові інвестиції, що утримуються для одержання прибутку, контролю та інших вигод, і активи, що придбані з метою подальшого продажу. Для професійних торгівців, основною діяльністю яких є купівля-продаж цінних паперів, такі інвестиції є звичайним товаром. Тому, норми і правила, визначені П(С)БО 12, повинні стосуватися усіх підприємств, крім бюджетних установ і професійних торгівців цінними паперами.

2.4 Загальні принципи обліку інших оборотних активів підприємства

Ще одним видом оборотних активів є витрати майбутніх періодів. Витрати майбутніх періодів - це витрати, які здійснені в поточному періоді, але підлягають віднесенню на витрати майбутніх періодів.

Виділимо основні ознаки таких витрат:

1. Витрати були фактично понесені в звітному періоді (тобто були понесені витрати у вигляді сплати авансу (за підписку на періодичні видання) або отримані документи, які підтверджують факт здійснення витрат (документи на патент));

2. Понесені витрати відносяться саме к майбутнім періодам (доходи які пов'язані з такими витратами будуть отримані у майбутньому або сплачені платежі пов'язані з майбутніми періодами).

До основних об'єктів обліку витрат майбутніх періодів відносяться:

- витрати, пов'язані з оплатою робіт і послуг, здійснення і надання яких відбувається впродовж кількох звітних періодів (оренда, страхування, передплата на періодичні та довідкові видання тощо);

- витрати, пов'язані з оплатою торгового патенту;

- освоєння нових виробництв та агрегатів;

- витрати на освоєння нових виробничих потужностей та на підготовку до сезонного виробництва;

- витрати, пов'язані з оплатою ліцензій;

- витрати до сезону активного здійснення основної діяльності (в сільському господарстві та сезонних галузях промисловості);

- інші витрати майбутніх періодів.

Облік витрат майбутніх періодів, пов'язаних з операціями з попередньої оплати робіт і послуг, здійснення і надання яких відбувається впродовж кількох звітних періодів.

Документування господарських операцій, пов'язаних з витратами майбутніх періодів відображене у табл. 2.6.

Попередня оплата робіт і послуг (аванс орендних платежів, підписка, оплата страхового поліса тощо) не може бути визнана витратами поточного періоду, оскільки:

- відповідно до п. 9.2. П(С)БО №16 «Витрати», попередня (авансова) оплата запасів, робіт і послуг не визнається витратами [86];

- відповідно до п. 6 П(С)БО №16 «Витрати», витратами звітного періоду визнаються або зменшення активів, або зменшення зобов'язань, яке призводить до зменшення власного капіталу підприємства.

Таблиця 2.6

Документування господарських операцій, пов'язаних з витратами майбутніх періодів

№ п/п	Зміст господарської операції	Документи, які використовуються для реєстрації операції
1	Витрати на передплату періодичних видань	Рахунки, платіжні доручення, акти виконаних робіт, послуг
2	Підготовка до початку діяльності підприємства:	
	- матеріальні витрати, пов'язані з підготовкою	Акти, накладні, лімітно-забірні картки, платіжні доручення, прибуткові ордери
	- реєстрація в державних органах управління	Платіжні доручення, рахунки, квитанції
3	Оренда приміщень	Договори оренди, акти оцінки вартості орендованого майна, платіжні доручення, чеки
4	Патентування діяльності з продажу за готівку	Патент, квитанція про сплату плати за патент, видатковий касовий ордер, авансовий звіт, платіжне доручення
5	Страховання	Договір страхування (страховий поліс), рахунки, платіжні доручення

Перераховані витрати визнаються витратами майбутніх періодів на тій підставі, що вони відносяться до наступних звітних періодів, впродовж яких і будуть включені до складу витрат.

Найперше зупинимось на обліку витрат майбутніх періодів, пов'язаних з оплатою авансом орендних платежів. Витратами майбутніх періодів на підприємстві визнаються витрати, пов'язані з оплатою авансу за договорами оренди та за умови, що аванс сплачений більш ніж за один звітний період. Також необхідною умовою визнання авансових платежів з оренди витратами майбутніх періодів є обов'язкове визначення умов договору авансування орендної плати.

Визнання авансових платежів з орендної плати витратами майбутніх періодів здійснюється у тому звітному періоді, в якому вони мали місце.

Розподіл і включення до складу витрат поточного періоду витрат, пов'язаних з авансовою оплатою орендних платежів, здійснюється рівними частинами впродовж того періоду, за який була здійснена передплата. Підставою для внесення частини цих витрат до складу витрат звітного періоду є умови договору або актів прийому-передачі наданих послуг за таким договором оренди.

Витратами майбутніх періодів вважаються також витрати, пов'язані з передплатою на періодичні та довідкові видання. Оформлення передплати на періодичні та довідкові видання ТОВ «Кременецьке Молоко» здійснюється:

- шляхом оплати відповідного рахунку-фактури (при безготівковому розрахунку);
- шляхом заповнення та оплати квитанції на передплатні видання.

Визнання витрат, пов'язаних з попередньою оплатою за періодичні видання (передплату), витратами майбутніх періодів здійснюється у тому звітному періоді, в якому вони мали місце.

Розподіл і включення до складу витрат поточного періоду витрат, пов'язаних з авансовою оплатою на періодичні та довідкові видання, здійснюється рівними частинами впродовж того періоду, на який поширюється передплата на підставі розрахунку бухгалтера.

Залежно від характеру періодичних видань і довідників, їх напрямків та використання, витрати, пов'язані з їх придбанням надалі, в основному списуються на відповідні рахунки витрат. Але можливі й винятки, коли витрати з передплати будуть формувати створення бібліотечних фондів.

Облік витрат майбутніх періодів, пов'язаних з оплатою страхового поліса здійснюється на основі договору страхування (страхового полісу), що укладається між підприємством і страховиком (страховою компанією).

Оплата страхового поліса є одноразовим платежем (іноді такий платіж розбивається декількома платежами) на весь термін страхування, тобто за

майбутні звітні періоди. Таким чином, витрати на оплату страхового поліса визнаються витратами майбутніх періодів з подальшим їх рівномірним розподілом (списанням) у звітних періодах впродовж терміну страхування.

Визнання витрат, пов'язаних з оплатою страхового поліса, витратами майбутніх періодів здійснюється у тому звітному періоді, в якому вони мали місце.

Підставою для включення певної частини цих витрат до складу витрат звітного періоду є договір страхування (страховий поліс).

Облік витрат на освоєння нових виробничих потужностей та на підготовку до сезонного виробництва застосовується в основному для промислових і сільськогосподарських підприємств, в розрізі витрат майбутніх періодів, пов'язаних з освоєнням нових виробництв та агрегатів і витрат майбутніх періодів, пов'язаних з підготовчими до виробництва роботами.

Проведення робіт, пов'язаних з освоєнням нових виробництв та агрегатів, здійснюється на підставі наказу керівника підприємства.

Наказ, як правило, повинен містити:

- підстави для проведення таких робіт;
- обсяг (перелік) робіт;
- плановий термін проведення робіт (дата початку та закінчення);
- склад робочого персоналу, який буде проводити роботи з освоєння нових виробництв та агрегатів.

Такі витрати спрямовані на отримання доходу від їх експлуатації в майбутніх звітних періодах. Таким чином, витрати, що мали місце, визнаються витратами майбутніх періодів. За фактом закінчення комплексу робіт, пов'язаних з освоєнням нових виробництв та агрегатів, витрати майбутніх періодів включаються до собівартості виготовленої продукції (виконаних робіт, наданих послуг). Списання таких витрат здійснюється рівномірним способом.

Спосіб рівномірного розподілу витрат передбачає їх включення до витрат звітного періоду рівними частинами впродовж періоду їх списання,

визначеного на підприємстві. Термін списання витрат встановлюється відповідним розпорядженням керівника компанії.

Облік витрат майбутніх періодів, пов'язаних з підготовчими до виробництва роботами в сезонних галузях промисловості.

До витрат, пов'язаних з підготовчими до виробництва роботами в сезонних галузях промисловості, відносяться:

- капітальний ремонт орендованих основних засобів, якщо він здійснюється за рахунок коштів орендарів;
- підготовчі роботи.

Синтетичний облік витрат майбутніх періодів здійснюється на рахунку 39 «Витрати майбутніх періодів». Відповідно до Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затвердженої наказом Міністерства фінансів України № 291 від 30.11.1999 р. на 39 рахунку субрахунки відсутні. Ми пропонуємо впровадити такі субрахунки в розрізі видів витрат майбутніх періодів:

- 391 «Витрати на передплату періодики»;
- 392 «Витрати на підготовку до початку діяльності підприємства»;
- 393 «Витрати на оренду приміщень»;
- 394 «Витрати на оплату патентів, ліцензій»;
- 395 «Витрати на страхування»;
- 396 «Інші витрати майбутніх періодів».

Таке впровадження дозволить значно підвищити інформативність даного рахунку через групування витрат відповідно до їх специфіки.

Наглядно поділ рахунку 39 «Витрати майбутніх періодів» на субрахунок можна побачити на рисунку 2.13.

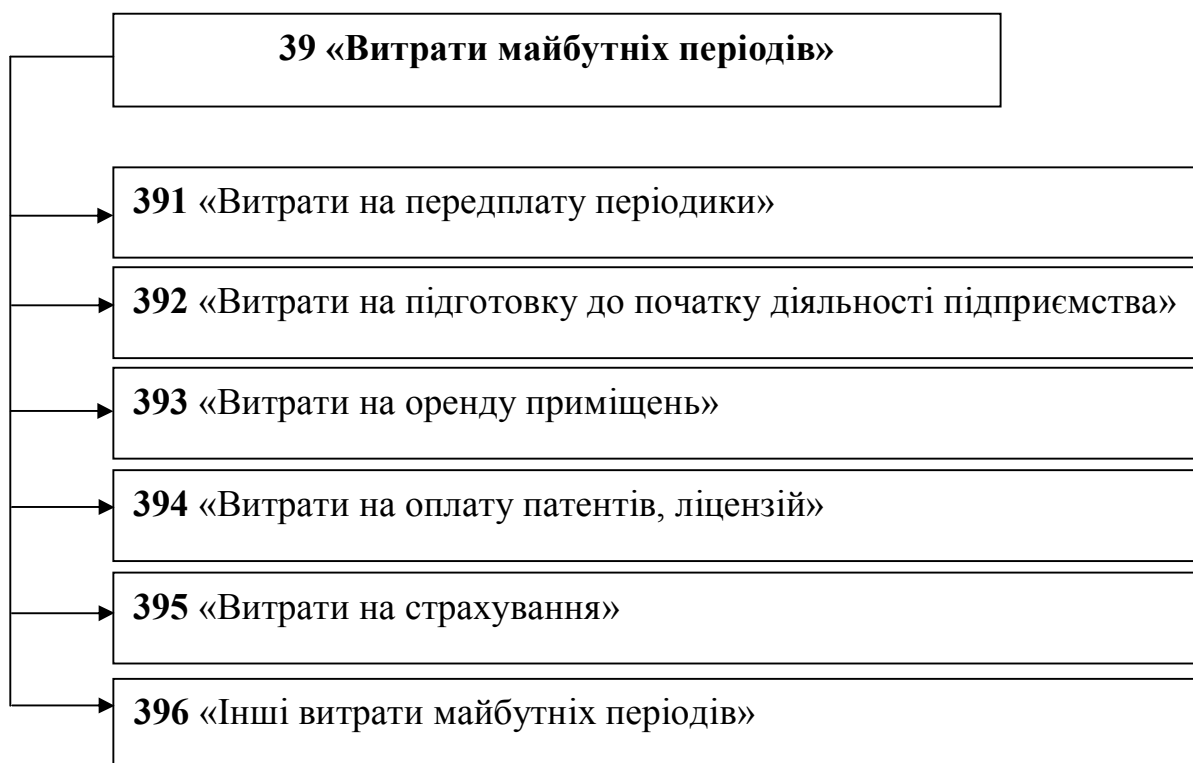

Рисунок 2.13 – Запропоновані субрахунки до рахунку «Витрати майбутніх періодів»

Також слід звернути увагу на те, що вищеперелічені витрати слід відносити на витрати майбутніх періодів лише за умови, що строк їх списання не буде перевищувати 12 місяців з дати балансу, оскільки даний вид активу належить до оборотних активів підприємства і відображається у другому розділі балансу «Оборотні активи». Якщо ж строк списання таких витрат буде перевищувати 12 місяців з дати балансу, то доцільніше буде їх обліковувати на субрахунку 184 «Інші необоротні активи».

Висновки до розділу 2

Розглянувши та дослідивши методико-організаційні аспекти обліку окремих видів оборотних активів ми зробили такі висновки:

1. Здійснивши аналіз різних трактувань одного з найбільш розповсюджених видів оборотних активів, а саме запасів, у нормативно-правовій базі та у економічній літературі нами визначено, що з позиції обліку

запаси – це оборотні активи, що є власністю підприємства, перебуваючи на складах або у виробництві підприємства-власника чи пов'язаних з ним контрагентів, утримуються для забезпечення виробничої діяльності, продажу, управління підприємством.

2. Проаналізувавши документи з відпуску запасів, яких є значна кількість, а спосіб застосування залежить від напрямку використання таких запасів та періодичності їх відпуску, слід відмітити, що доцільною є розробка єдиної форми документа на відпущення запасів, призначеної для машинної обробки. У цей документ варто включити всі об'єкти основного та допоміжного виробництва під відповідними кодами, які б указували напрям використання матеріальних ресурсів.

3. Дослідивши при розгляді питання оборотних фінансових активів поточні фінансові інвестиції, ми дійшли висновку, що у бухгалтерському обліку повинні розрізнятися як окремі об'єкти фінансові інвестиції, що утримуються для одержання прибутку, контролю та інших вигод, і активи, що придбані з метою подальшого продажу. Для професійних торгівців, основною діяльністю яких є купівля-продаж цінних паперів, такі інвестиції є звичайним товаром. Тому, норми і правила, визначені П(С)БО 12, повинні стосуватися усіх підприємств, крім бюджетних установ і професійних торгівців цінними паперами.

4. Вивчивши порядок формування і обліку витрат майбутніх періодів, ми дійшли висновку, що до оборотних активів підприємства, які відображаються у другому розділі балансу «Оборотні активи», слід відносити витрати майбутніх періодів, строк списання яких не буде перевищувати 12 місяців з дати балансу. Якщо ж строк списання таких витрат буде перевищувати 12 місяців, то доцільніше буде їх обліковувати на субрахунку 184 «Інші необоротні активи».

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

3.1 Інформаційне забезпечення аналізу оборотних активів

Завдання інформаційних систем - це опрацювання потрібних для підприємства даних для забезпечення ефективного управління та користування всіма його ресурсами, в тому числі оборотними активами, створення інформаційного і технічного середовища для здійснення управління підприємством та його структурними елементами.

Головне запам'ятати, що масиви інформаційних систем безпосередньо підтримують майже всі аспекти управлінської діяльності в таких областях, як бухгалтерський облік, фінанси, управління трудовими ресурсами, маркетинг і управління виробництвом.

При виборі або створенні інформаційної системи аналізу оборотних активів важливо приділити увагу організації автоматизованого масиву даних і вибору пакету системи керування базами даних, для чого до останніх ставляться наступні вимоги:

- забезпечення централізації і децентралізації (локалізації і розподілення) нагромадження, зберігання, обробки і видачі інформації;
- максимальна самостійність програм від даних, що змінюються, а також окремих пристроїв, що накопичують інформацію;
- можлива характеристика різних структур інформації;
- можливість спільного і персонального застосування даних;
- сильна захищеність від збоїв і втрат;
- надлишковість даних на мінімальному рівні;
- безпека при несанкціонованих доступах до даних;
- забезпечення можливого часу виконання операцій доступу до даних;

- гарантія потрібного сервісу під час доступу, редагування даних, тощо.

Система автоматизованої інформації має функціональну підсистему та підсистему забезпечення. Забезпечення може бути програмним, інформаційним, технічним, технологічним, організаційним, ергономічним, математичним, лінгвістичним і правовим. У складі функціональної структури виокремлюють такі частини, як функціональна підсистема, комплекс задач, блок, задача. Фактично відображають модель управління функціональної системи, тобто кожна з них містить операції по проходженню трансформації цілей управління в певні функції.

Основними інформаційними ресурсами для аналізу оборотних активів є фінансова звітність. Інформація цієї звітності з урахуванням усього масиву даних бухгалтерського обліку складають базу даних аналізу оборотних активів. Ця специфіка може характеризувати масиви даних, що виступають як інформаційні потоки оперативного, перспективного і ретроспективного аналізу.

Розкриття можливостей окремих форм звітності в частині відображення інформації, яка застосовується для аналізу оборотних активів відобразимо у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1.

Можливості окремих форм звітності в частині відображення інформації про оборотні активи підприємства

Форма звітності	Розшифрування
1	2
1. Баланс (Звіт про фінансовий стан) (форма №1)	Відображає інформацію про величину і склад оборотних активів на дату заповнення форми. Дозволяє простежити абсолютні і відносні зміни величини оборотних активів, структурні зрушення, розрахувати показники ліквідності. Так само необхідно враховувати інформацію, зазначену поза балансом (товарно-матеріальні цінності, прийняті на відповідальне зберігання; товари, прийняті на комісію; списана у збиток заборгованість неплатоспроможних дебіторів; отримані забезпечення зобов'язань і платежів)

Продовження табл. 3.1

1	2
<p>2. Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) (форма №2)</p>	<p>Представлена в ньому інформація про фінансові результати (чистий дохід від продажу товарів, валовий прибуток, прибуток (збиток) до оподаткування, чистий прибуток (збиток) звітного періоду); використовується при розрахунках показників оборотності та рентабельності оборотних активів</p>
<p>3. Звіт про власний капітал (форма №3)</p>	<p>Дозволяє зробити висновки про динаміку фінансової стійкості організації. Представлена у звіті інформація по резервах дозволяє визначити фактичну величину окремих елементів оборотних активів і використовувати її при проведенні внутрішньогосподарського аналізу</p>
<p>4. Звіт про рух грошових коштів (форма №4)</p>	<p>Являє детальну інформацію про рух грошових коштів організації, одному з найважливіших елементів оборотних активів. Його дані дозволяють провести детальний аналіз факторів, що викликали зміну величини грошових коштів</p>
<p>5. Примітки до річної фінансової звітності (форма №5)</p>	<p>У VI розділі «Грошові кошти» зазначається інформація про залишки грошових коштів. У розділі VII «Забезпечення та резерви» відображається інформація, яка використовується при аналізі дебіторської заборгованості, оскільки дозволяє виявити забезпеченість окремих сум зобов'язань різними майновими об'єктами. У VIII розділі «Запаси» описується інформація про всі види запасів: обсяги надходження за звітний період, обсяги вибуття, балансова вартість на кінець звітного періоду, можливі зміни у вартості на дату балансу [51]. У IX розділі «Дебіторська заборгованість» вказується інформація по дебіторській заборгованості господарюючого суб'єкта. Її відображення в даній формі дозволить аналітику проводити розгорнутий аналіз величини, структури і руху дебіторської заборгованості, а також розраховувати окремі коефіцієнти покриття.</p>

Програмне і технічне забезпечення в теперішній час дає можливість здійснювати будь-яке автоматизоване розв'язання аналітичних задач, досить

широко розширити їх діапазон і поглиблювати зміст. Аналітична задача – частина виконуваних на персональному комп'ютері операцій з трансформацією методу аналізу вхідної інформації у вихідну.

Послідовність технологій рішення завдання аналізу оборотних активів в повній формі:

- виокремлення задачі та її покроковий огляд;
- створення масиву інформації;
- дослідження інформації;
- проведення аналізу.

Також слід визначити, яка інформація і з якої бази даних має бути застосована, яким образом повинна групуватись, яку розрахункову інформацію потрібно отримати і яким чином (привести розрахунки, формули, тощо), як повинен виглядати алгоритм розв'язання задачі.

Перевагами новітніх технологій комп'ютерного аналізу можна назвати: точність на високому рівні; високий рівень обробки; покращений контроль; висока продуктивність; комп'ютерні пристосування.

Так як електронних таблиць існує велике різноманіття, для проведення економічного аналізу виробничо-комерційної діяльності підприємств доцільно використовувати програму Microsoft Excell, що функціонує в середовищі Windows (рис. 3.1). Вона дає широкий спектр можливостей: розрахунок аналітичних задач із застосуванням складних формул, формування відповідних аналітичних таблиць, а також відображення табличних даних у вигляді діаграм та графіків, які наочно демонструють результати аналізу.

The screenshot shows an Excel spreadsheet titled 'АНАЛІЗ ФІН СТАНУ П-СТВА.xls'. The table displays a vertical analysis of turnover assets. The columns represent the start of the year, the end of the year, and percentage changes. The rows are categorized into non-current assets (I) and current assets (II), with sub-totals for each category.

Стаття балансу	На початок року	Питома вага(%)	На кінець року	Питома вага(%)	Відхилення (%)
І. Необоротні активи					
Незавершені капітальні інвестиції	240	3,9	530	9,6	5,6
Основні засоби	5879	96,1	5008	90,4	-5,6
Разом за розділом І:	6119	100,0	5538	100,0	0,0
ІІ. Оборотні активи					
Запаси	1286	6,4	3401	14,1	7,7
Дебіторська заборгованість за товари, т.д.	9419	46,9	9155	38,0	-8,8
Дебіторська заборгованість за розрахунками:					
за виданими авансами	72	0,4	173	0,7	0,4
з бюджетом	0	0,0	489	2,0	2,0
у тому числі з ПнП(не врах)	0	0,0	489	2,0	2,0
Інша поточна дебіторська заборгованість	137	0,7	117	0,5	-0,2
Гроші та їх еквіваленти	8500	42,3	10715	44,5	2,2
Витрати майбутніх періодів	8	0,0	12	0,0	0,0
Інші оборотні активи	668	3,3	3	0,0	-3,3
Разом за розділом ІІ:	20090	100,0	24065	100,0	0,0
Разом по активу:	26209	X	29603	X	X

Рисунок 3.1 – Зразок аналізу оборотних активів з використанням електронних таблиць

Ефективність аналітичної роботи фінансових експертів безперечно підвищує використання комп'ютерних технологій. Цього можна досягнути за рахунок скорочення термінів проведення аналізу, повне охоплення впливу факторів на результати господарської діяльності, зміна неточних або спрощених розрахунків точними, постановки та рішення багатомірних задач аналізу та діагностики фінансового стану підприємства [74].

Застосування у своїй роботі сучасних інформаційних технологій економічних досліджень дає змогу звільнити робітників економічних служб від рутинних операцій та зосередити їх на створенні стратегії та тактики діяльності підприємства на ринку.

Для поточного аналізу діяльності підприємства часто використовується програмне забезпечення для ведення бухгалтерського обліку, яке має додаткові функції, зокрема: «Акцент», «1С:Підприємство», «Парус-Підприємство», «Галактика», «Фінанси без проблем» та інші (рис.3.2).

ТОВ «Кременецьке Молоко»

Монітор бухгалтера

Період: 31 березня 2016

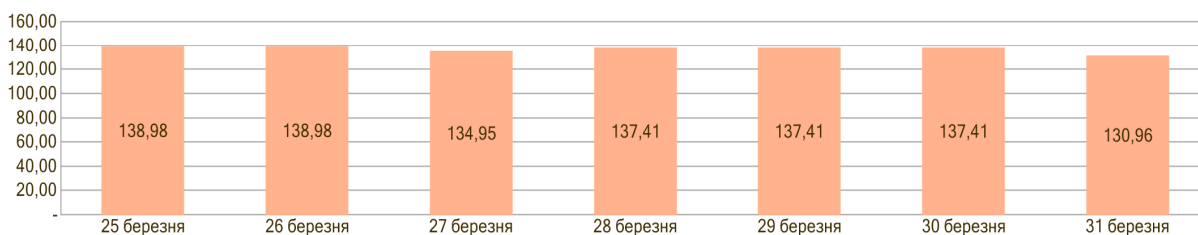
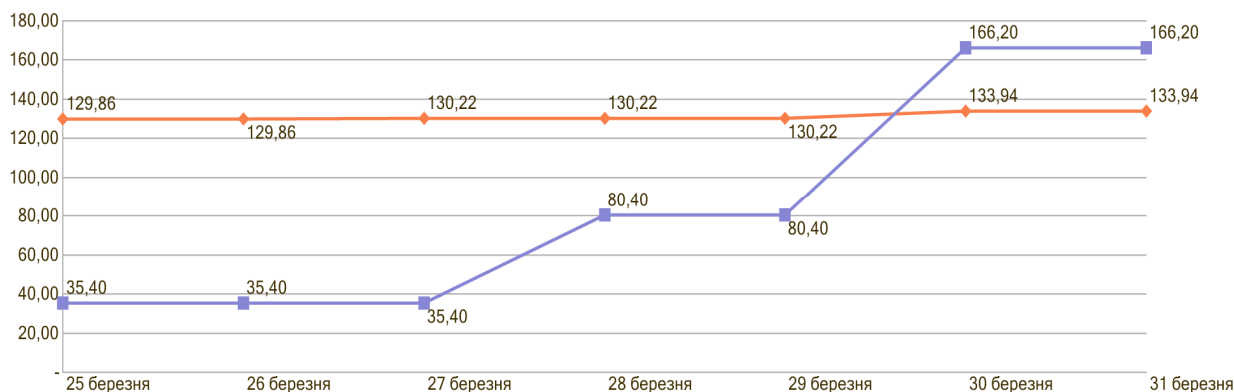
Залишки коштів на розрахункових рахунках і в касі
(тис. грн.)Кредиторська й дебіторська заборгованість
(тис. грн.)

Рисунок 3.2 – Зразок аналізу деяких видів оборотних активів та заборгованості з використанням програми «1С:Підприємство 8»

Виокремимо, що система інформаційних даних оновлюється, а її розвиток здійснюється за таким напрямками:

- охоплення автоматизацією сучасних підсистем і збільшення різноманітності функцій інформаційної системи;
- створення принципово нових та складніших алгоритмів (задач) і поліпшення вже існуючих;
- вдосконалення і збільшення комплексу технічних засобів;
- поліпшення загальносистемного програмного забезпечення.

Ці напрямки в свою чергу потребують доцільного динамічного удосконалення технічного забезпечення.

Технічне забезпечення – це масив взаємозв'язаних технічних засобів, що призначаються для роботи інформаційної системи, а також необхідна документальна база на ці засоби і технологічні процеси.

Прогрес технічного забезпечення, яке включає програмне забезпечення, апаратні засоби, засоби комунікації, проходить швидко, динамічно.

Технології комп'ютерної апаратури за типом інтерфейсу ділять на діалогові, пакетні, мережеві. Із застосування другого типу особа, що користується системою отримує тільки результати роботи технології, за інших вона взаємодіє з нею на окремому комп'ютері або комп'ютері, під'єднаному до мережі.

Сучасні технічні засоби забезпечення управління інформаційними ресурсами по своєму складу і функціональним можливостям вельми різноманітні: засоби обчислювальної техніки, засоби організаційної техніки, засоби комунікаційної техніки.

Комп'ютерна техніка, в основному, застосовується, для реалізації комплексних технологій обробки і зберігання інформації і є базою інтеграції всіх новітніх технічних засобів забезпечення управління інформаційними ресурсами.

Комунікаційна техніка необхідна, для реалізації технологій передачі інформації і допускає як незалежне функціонування, так і функціонування в об'єднаній системі з засобами комп'ютерної техніки.

Для реалізації технологій зберігання і використання інформації, а також для виконання різних додаткових операцій в рамках тих або інших технологій інформаційної підтримки управлінської діяльності використовується організаційна техніка.

Технологічні процеси, які здійснюються в сфері матеріального виробництва, описуються покроковими операціями і етапами переходу вихідного продукту в кінцевий. Дуже тісно технологічні процеси пов'язані з інформаційною системою і мають справу з інформацією. Відносно,

інформаційної системи необхідно виділяти технологічні процеси проектування, введення і аналогічні процеси її функціонування.

Технологія визначення та розробки інформаційної системи повинна описати етапи проектування на всіх стадіях. Із однієї сторони потрібно виділити технологію трансформації апарату управління та його підготовку до здійснення автоматизації, а з іншого технологію проектування і впровадження, тобто розробку інформаційної системи. Технологічні процеси мають приводити до винайдення методів, алгоритмів і програм обробки інформації і підтримання функціонування інформаційної бази даних.

Впровадження інформаційної системи підштовхує до широких змін методів роботи управлінського персоналу, структури системи, процедур управління, документообігів.

Організаційне забезпечення - узгодження місця, часу і мети, новітнього функціонування окремих виконавців, колективів і технічних засобів. Воно має проводитися і регулюватися встановленими правилами взаємодії, які формують правовий та моральний комплекс прав та відповідальностей і складають основу правового забезпечення. Організаційне забезпечення формується на нормативних актах правового забезпечення, а правове забезпечення знаходить своє відображення в організаційному забезпеченні.

Організаційне забезпечення інформаційної системи включає сукупність засобів, методів і певного персоналу. Воно мусить забезпечити:

- здійснення техніко-економічного аналізу діючої системи управління, виділення і постановки задач побудови інформаційної системи на етапі створення і впровадження;

- регламентацію співпраці персоналу з комплексом технічних засобів і між собою на всіх етапах розв'язку задач управління, контролю ефективності роботи системи управління на стадії діяльності інформаційної системи.

Під час проведення етапу проектування організаційне забезпечення виконує наступні задачі:

- дослідження діючих систем аналізу оборотних активів і формулювання напрямів підвищення їх ефективності;
- вибір і постановку задач аналізу оборотних активів;
- формування вимог до комплексу технічних засобів;
- розробку організаційних рішень по складу, структурі, організації і методики розв'язку задач управління в інформаційній системі, склад робочих процедур і пояснення щодо їх виконання.

На етапі функціонування інформаційної системи організаційне забезпечення виконує такі задачі:

- введення задач аналізу оборотних активів;
- організацію функціонування колективу в цілому і комплексу технічних засобів інформаційної системи;
- контроль і визначення ефективності аналізу оборотних активів;
- формування пропозицій по вдосконаленню і розвитку інформаційної системи.

Головною складовою дієвого розвитку підприємств є нормативно-правова база, яка діє на сукупності законів, необхідних для регулювання діяльності та створення позитивних умов для її розвитку. Правове забезпечення – це сукупність норм, що проявляються в нормативних актах, які регламентують і закріплюють організацію інформаційної системи, її мету, завдання, структуру і функції (правовий статус інформаційної системи і її підрозділів), необхідних для регламентації створення і функціонування інформаційної системи. Правове забезпечення формується на даних юридичного підходу, який описує управління, як організаційну, включаючи виконавчо-розпорядницьку діяльність, що спрямована на виконання законів та інших нормативних актів, прийнятих органами влади і управління. Юридичний підхід проводить аналіз місця і роль права в управлінні, визначає зміст законної виконавської і розпорядчої діяльності, визначає рекомендації по її поліпшенню.

Є такі важливі правові гарантії аналізу оборотних активів:

- конфіденційність інформації;

- захист інформації;
- забезпечення інформаційної безпеки;
- правове забезпечення аналізу оборотних активів;
- доступність інформації щодо аналізу оборотних активів;
- відповідальність за інформаційні правопорушення;
- тощо.

Математичне забезпечення включає сукупність математичних методів, моделей і функцій для розв'язку задач управління і опрацювання інформації із використанням обчислювальної техніки. До засобів, що здійснюють математичне забезпечення аналізу оборотних активів відносяться: методи оптимізації, моделі процесів управління, алгоритми розв'язку задач управління.

Проведемо ознайомлення із економіко-математичною моделлю оптимізації обсягу і структури оборотних активів підприємств і джерел їх формування, яка забезпечує відновлення фінансової стійкості і платоспроможності підприємств.

Щоб досягнути мети, що була поставлена потрібно вирішити такі завдання:

- 1) виділити принципи складання економіко-математичної моделі;
- 2) визначити складові частини оборотних активів та джерел їх формування, що потребують управління та оптимізації;
- 3) вибрати систему лімітів, які показують принцип складання балансових моделей, умову рівності зміни суми оборотних активів сумі зміни джерел їх формування; включають невеликі значення елементів оборотних активів і джерел їх формування; показують умови фінансової стійкості та платоспроможності;
- 4) побудувати та описати економіко-математичну модель оптимізації обсягу і складу оборотних активів підприємства і джерел їх формування, що забезпечує становлення фінансової стійкості та платоспроможності.

Оптимізація обсягу і структури оборотних активів підприємства, а також обсягу і структури джерел їх формування становить собою завдання математичного програмування. Саме з балансового принципу складається математична модель вирішення даного завдання. З однієї сторони, мінімізується вартість витрат обігу та альтернативної вартості елементів оборотних активів, з іншої, мінімізуються витрати по задіянню й слугуванню застосовуваних джерел формування оборотних активів, що зводяться в одну цільову функцію.

Запропонована модель допомагає у визначенні оптимального обсягу і структури оборотних активів, обсягу і структури джерел їхнього формування, а також потрібної суми коштів (за видами джерел), що націлена на відновлення фінансової стійкості і платоспроможності підприємства.

Лінгвістичне забезпечення включає в себе сукупність науково-технічних висловів чи інших мовних засобів, методів запису інформації, правил формалізації мов, засобів діалогу особи і обчислювальної системи. Складовими частинами лінгвістичного забезпечення є:

- мови управління, маніпулювання і передачі даних в банк даних інформаційної системи;
- інформаційні мови для характеристики структурних одиниць баз даних інформаційної системи (показників, документів, реквізитів);
- мовні засоби системи автоматизованого проектування;
- мовні засоби інформаційно-пошукових систем;
- діалогові мови;
- термінологічні словники.

Ергономічне забезпечення включає сукупність методів і засобів, необхідних для створення вигідних умов для ефективної діяльності і навчання операторів зі складу персоналу інформаційної системи. Складовими ергономічного забезпечення є:

- комплекс методів, учбово-методичних матеріалів і технічних засобів підготовки персоналу до роботи;
- комплекс документації, яка включає ергономічні вимоги до робочих місць і проводить експертизу робочих місць;
- комплекс методів і засобів, які забезпечують професійний вибір.

В плані ергономічного забезпечення на етапах проектування інформаційної системи визначається ступінь і рівень участі людини в системі управління, вимоги до форми представлення інформації, умови оточуючого середовища діяльності людини, порядок роботи і відпочинку персоналу, нормативи навантаження і надійності персоналу; вимоги до технічних засобів, способи взаємодії персоналу і технічних засобів.

Ми живемо в інформаційному столітті, коли той хто володіє інформацією дійсно володіє світом. В наш час інформація і інформаційні технології дуже швидко поширюються і впливають на господарську діяльність підприємств, надаючи багато переваг тим підприємствам, які швидко пристосовуються до сучасних умов.

Сучасні ринкові перетворення в економіці країни ставлять нові вимоги до якості обліково-аналітичної інформації, яка є підставою для прийняття необхідних управлінських рішень на підприємствах різних організаційно-правових форм господарювання. Їх керівництву необхідна достовірна і повна інформація про результати діяльності господарюючого суб'єкта та його фінансовий стан. Це зумовлює необхідність удосконалення системи обліку як основи інформаційного забезпечення будь-якого процесу управління, в тому числі й управління оборотними активами.

Роблячи висновки, можна з впевненістю стверджувати, що вдосконалення інформаційної бази за новітніми інформаційними технологіями для проведення аналізу оборотних активів через визначення зв'язків між елементами системи управління надасть можливість оптимізувати інформаційне середовище стосовно дослідження стану та ефективності використання оборотних активів у діяльності господарських товариств.

3.2 Методика аналізу оборотних активів

Оборотні активи займають значну частку в загальній валюті балансу. Це наймобільніша частина капіталу, від стану і раціонального використання якого багато в чому залежать результати господарської діяльності і фінансовий стан підприємства.

Основна мета аналізу оборотних активів - вчасне виявлення й усунення недоліків керування оборотним капіталом і знаходження резервів підвищення інтенсивності та ефективності його використання.

Проводячи аналіз структури оборотних активів, необхідно мати на увазі, що стабільність фінансового стану великою мірою залежить від оптимального розташування засобів за стадіями процесу кругообігу: постачання, виробництво і збут продукції. Обсяги вкладення капіталу в кожен етап кругообігу залежать від галузевих і технологічних особливостей підприємств. Так, для підприємств з матеріаломістким виробництвом потрібне значне вкладення капіталу у виробничі запаси, для підприємств із тривалим циклом виробництва - у незавершене виробництво і т. д.

В економічній літературі виділено такі завдання аналізу стану і використання оборотних активів [23, С.230; 94, с.141]:

- вивчення динаміки складу і структури оборотних коштів;
- виявлення ступеня забезпеченості підприємства матеріальними ресурсами, відповідності запасів матеріальних цінностей встановленим нормативам;
- аналіз дебіторської заборгованості і грошових потоків;
- визначення основних показників ефективності використання оборотних активів, впливу факторів на зміну показників їх використання;
- виявлення резервів підвищення віддачі оборотних активів.

В даний час існує досить велика кількість методик і підходів до аналізу стану і використання оборотних активів підприємств. Так, в методиці Савицької Г.В. [89, с.174] розглянута система показників, необхідна для дослідження ефективності використання оборотних активів, висвітлено

напрямки факторного аналізу. Колчина Н.В. [44, с.345] і Шишкоєдова М.М. [116, с.42-46] основний упор в аналізі роблять на оцінку ефективності використання оборотних коштів. Методика Паламарчук А.С., Маркар'ян Е.А., Шеремета А.Д. та Іонової А.Ф. містить сучасний підхід до аналізу оборотних активів в частині оцінки груп вкладень коштів в оборотний капітал в залежності від ступеня ризику [55, с.59; 115, с.359].

Аналіз методичної і наукової літератури дозволив виділити такі напрями аналізу оборотних активів:

- аналіз динаміки складу і структури оборотних коштів: за статтями активу балансу; за ступенем ліквідності;
- аналіз використання оборотних коштів у виробничій діяльності (оборотності);
- оцінка використання матеріальних оборотних активів;
- аналіз складу і руху дебіторської заборгованості;
- оцінка грошового потоку і використання грошових коштів;
- комплексна оцінка ефективності використання поточних активів.

Аналіз оборотних активів логічно проводити у певній послідовності (рис. 3.3). Як видно з рис. 3.3, на першому етапі необхідно виділити основні цілі, котрі необхідно досягнути під час проведення аналізу. Головними цілями можна назвати: виокремлення резервів росту ефективності використання оборотних активів; визначення стану застосування оборотних активів в діяльності підприємства, для розрахунку рівня інвестиційної привабливості, фінансового стану; формулювання висновків щодо доцільного використання майна підприємства.

Перейшовши до другого етапу, слід виділити, що у процесі аналізу слід використовувати як формалізовані, так і неформалізовані методи.

Рисунок 3.3 - Послідовність проведення аналізу оборотних активів підприємства

Формалізовані методи включають: факторний аналіз (використовується при визначенні факторів впливу на зміну вартості оборотних активів), статистичний аналіз (застосовується для майбутнього прогнозування кількості оборотних активів в складі активів підприємства та показників ефективності їх використання), математичний аналіз (використовуються під час застосування методів елімінування, щоб виявити кількісну залежність факторів на коефіцієнт оборотності оборотних активів), економіко-математичне моделювання (використовується коли проводиться побудова моделей планування оборотних активів на основі діагностики їх складу та обсягу), фінансово-економічний аналіз (обрахунок коефіцієнтів ділової активності).

До неформалізованих методів відносять методи, що побудовані на логічному мислені та творчому підході. Неформалізовані методи включають такі: соціологічний, моніторинг, морфологічний, логічне моделювання, рейтинговий, фундаментальний.

На третьому етапі аналізу оборотних активів обираються джерела отримання даних. Головним та найважливішим джерелом інформації для здійснення ґрунтовної діагностики оборотних активів є фінансова звітність (Баланс (Звіт про фінансовий стан) (форма №1), Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) (форма №2), Примітки до річної фінансової звітності (форма №5)) і первинні та зведені бухгалтерські документи, що мають у собі відображення операцій із надходження та використання запасів, списання та погашення дебіторської заборгованості, стан, поступлення та розхід грошових коштів.

Наступним і досить важливим етапом в проведенні аналізу є дослідження структури оборотних активів у динаміці, що показує дані про частку абсолютно ліквідних, неліквідних та швидколіквідних активів в складі оборотного капіталу. Цей етап аналізу пов'язаний із п'ятим та шостим етапом на яких відбувається аналіз змін в складі оборотних активів за їх видами в порівнянні за двома періодами (звітним та минулим) та розрахунок показників ефективності використання оборотних активів на основі даних отриманих на попередніх етапах.

У підсумку проведення аналізу оборотних активів можна сформулювати комплекс пропозицій для підприємства, котрі будуть корисними при покращенні майнового стану та спричинять динамічний ріст позитивного результату і рентабельності. Основними пропозиціями для вирішення проблем в діяльності суб'єкта господарювання є:

- проведення процесу зниження частки невикористовуваних виробничих запасів та зменшення витрат на їх утримання;
- прискорення оборотності оборотних активів;

- оптимізація запасів, сировини, матеріалів, незавершеного виробництва; зменшення тривалості виробничого циклу;
- підвищення рентабельності оборотних активів;
- прискорення процесу збуту товарної продукції;
- реструктуризація дебіторської заборгованості;
- створення необхідної кількості запасів сировини відповідно до встановлених норм.

Формування й аналіз оборотних активів – основний напрям у налагодження діяльності та фінансового стану підприємства. Виділення оптимального співвідношення джерел формування оборотних коштів у сфері виробництва та обігу має важливе значення для задоволення усіх потреб грошовими коштами, дотримання виробничої програми, а ще є основним із чинників, що підвищують ефективність використання оборотних коштів.

Отже, наявність позитивних результатів аналізу дозволяє приймати ефективні рішення і досягати цілей, що були поставлені. Підприємства мають вищі шанси запобігання кризовій ситуації та боротьбі з нею, якщо своєчасно знаходять проблеми у формуванні та використанні майна.

3.3 Основні показники оцінки стану, структури й ефективності використання оборотних активів підприємства

Сьогодні для успішного функціонування підприємства на ринку методична оцінка ефективності використання його оборотних активів є об'єктивною необхідністю, яка дає можливість виявити сильні та слабкі місця підприємства, удосконалити його потужності та виявити приховані потенційні можливості.

Ефективність використання оборотних активів істотно впливає на результати господарської діяльності, а для її оцінки застосовують різні напрями аналізу фінансового стану.

На основі фінансової звітності ТОВ «Кременецьке Молоко» за 2015-2016 роки (Додатки А, Б) проаналізуємо діяльності підприємства за такими напрямками:

➤ *Аналіз частки оборотних активів у складі майна підприємства*

Щоб краще ознайомитись із станом оборотних активів на підприємстві ТОВ «Кременецьке Молоко», необхідно зрозуміти яку частку вони становлять у загальному складі активів підприємства. Наглядно відсоткове співвідношення усіх груп активів можна спостерігати у табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Аналіз частки оборотних активів у складі майна ТОВ «Кременецьке Молоко» за 2015 – 2016 рр.

тис. грн.

Номер рядка	Стаття балансу	2015 рік		2016 рік		Зміна за звітний період		
		тис. грн.	% до підсумку	тис. грн.	% до підсумку	абсолютна (+/-), тис. грн	відносна, %	у %-х пунктах
Актив								
<i>1</i>	<i>Майно разом</i>	<i>26209</i>	<i>100,0</i>	<i>29603</i>	<i>100,0</i>	<i>3394</i>	<i>12,9</i>	<i>0,0</i>
1.1	Необоротні активи	6119	23,3	5538	18,7	-581	-9,5	-4,6
1.2	Оборотні активи	20090	76,7	24065	81,3	3975	19,8	4,6
1.3	Необоротні активи утримувані для продажу, та групи вибуття	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0,0

Провівши ґрунтовний аналіз структури майна досліджуваного підприємства, можна зробити висновок, що питома вага необоротних активів у складі майна становить: 2015 р. – 23,3%, 2016 р. – 18,7%, а оборотних активів у 2015 р. – 76,7%, у 2016 р. – 81,3%, що говорить про позитивні зміни та зміцнення фінансового стану досліджуваного суб'єкта господарювання.

Перевага частки оборотних активів над часткою необоротних, говорить про зменшення ризиків компенсації авансованого капіталу та зростання його віддачі внаслідок прискорення оборотності оборотних коштів.

Графічно дані зміни можна побачити на рис. 3.4.

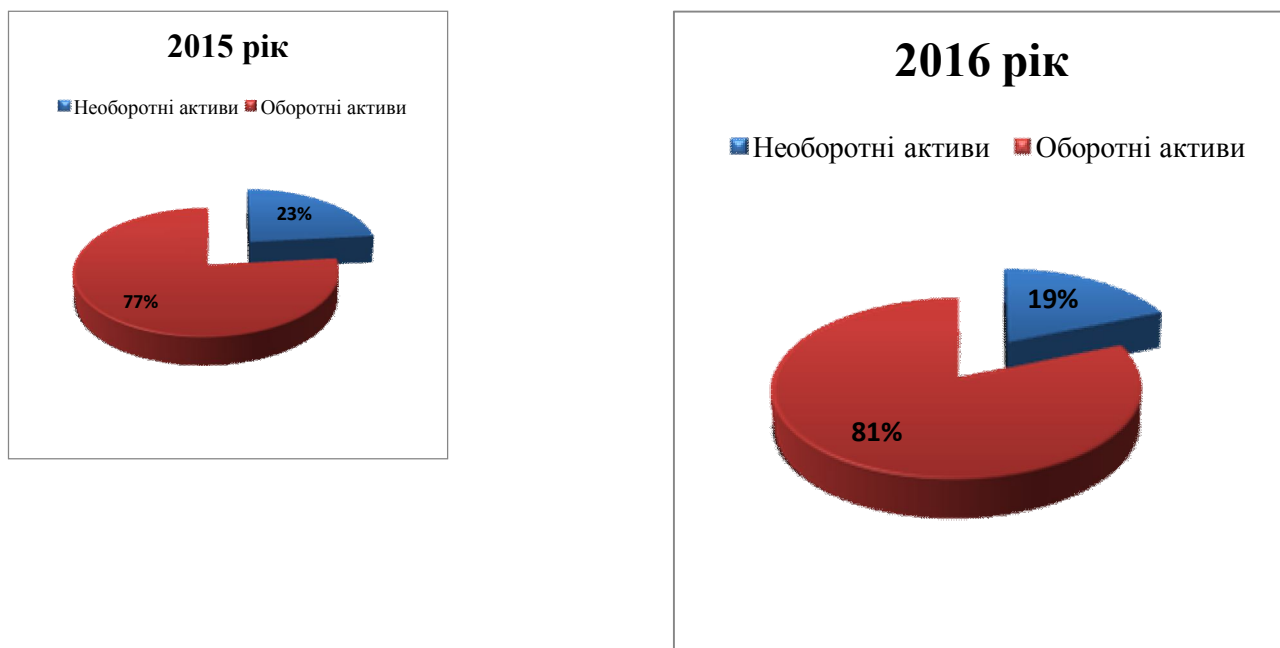

Рисунок 3.4 – Питома вага необоротних та оборотних активів у складі майна підприємства ТОВ «Кременецьке Молоко» у 2015-2016 роках

➤ Горизонтальний аналіз:

Горизонтальний аналіз полягає в побудові однієї або декількох аналітичних таблиць, у яких абсолютні балансові показники доповнюються відносними темпами зростання (спаду). Мета горизонтального аналізу полягає в тому, щоб виявити абсолютні і відносні зміни розмірів різноманітних статей балансу за визначений період, дати оцінку цим змінам.

Горизонтальний аналіз оборотних активів ТОВ «Кременецьке Молоко» за 2015-2016 рр. проведемо у таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

**Горизонтальний аналіз оборотних активів
ТОВ «Кременецьке Молоко» за 2015-2016 рр.**

тис. грн.

Оборотні активи	2015 рік	2016 рік	Абсолютне відхилення(+/-)	Відносне відхилення(%)
1	2	3	4	5
Запаси	1286	3401	2115	164,5%
Дебіторська заборгованість за товари, т.д.	9419	9155	-264	-2,8%
Дебіторська заборгованість за розрахунками:				
за виданими авансами	72	173	101	140,3%
з бюджетом	0	489	489	0,0%
у тому числі з ПнП	0	489	489	0,0%
Інша поточна дебіторська заборгованість	137	117	-20	-14,6%
Гроші та їх еквіваленти	8500	10715	2215	26,1%
Витрати майбутніх періодів	8	12	4	50,0%
Інші оборотні активи	668	3	-665	-99,6%
Разом оборотних активів:	20090	24065	3975	X

Проаналізувавши таблицю 3.3 можна зробити висновок, що дане підприємство у 2016 році здійснило різке нагромадження оборотних активів, а саме зросла кількість запасів на 2115 тис. грн. або на 164, 5%, сума дебіторської заборгованості за виданими авансами на 101 тис. грн. або на 140, 3%, кількість грошових коштів та їх еквівалентів на 2215 тис. грн. або на 26,1%, витрат майбутніх періодів на 4 тис. грн. або на 50%. В свою чергу в складі оборотних активів у 2016 році в порівнянні з 2015 роком зменшилась кількість дебіторської заборгованості за товари і послуги на 264 тис. грн. або на 2,8%, іншої поточної заборгованості на 20 тис. грн. або на 14,6%, інших оборотних активів на 665 тис. грн. або на 99,6%.

Вищезазначені дані свідчать про зміцнення та покращення в операційній діяльності ТОВ «Кременецьке Молоко». Оскільки кількість запасів та грошових

коштів значно збільшилась, це говорить про краще забезпечення виробництва запасами, що збільшує його масштаби, а також про покращення матеріального забезпечення у вигляді грошових коштів. Так як стан дебіторської заборгованості покращився, це свідчить про надійність контрагентів, котрі швидко погашають свої борги перед підприємством.

Графічно динаміку оборотних активів ТОВ «Кременецьке Молоко» за 2015-2016 рр. відобразимо на рис. 3.5.

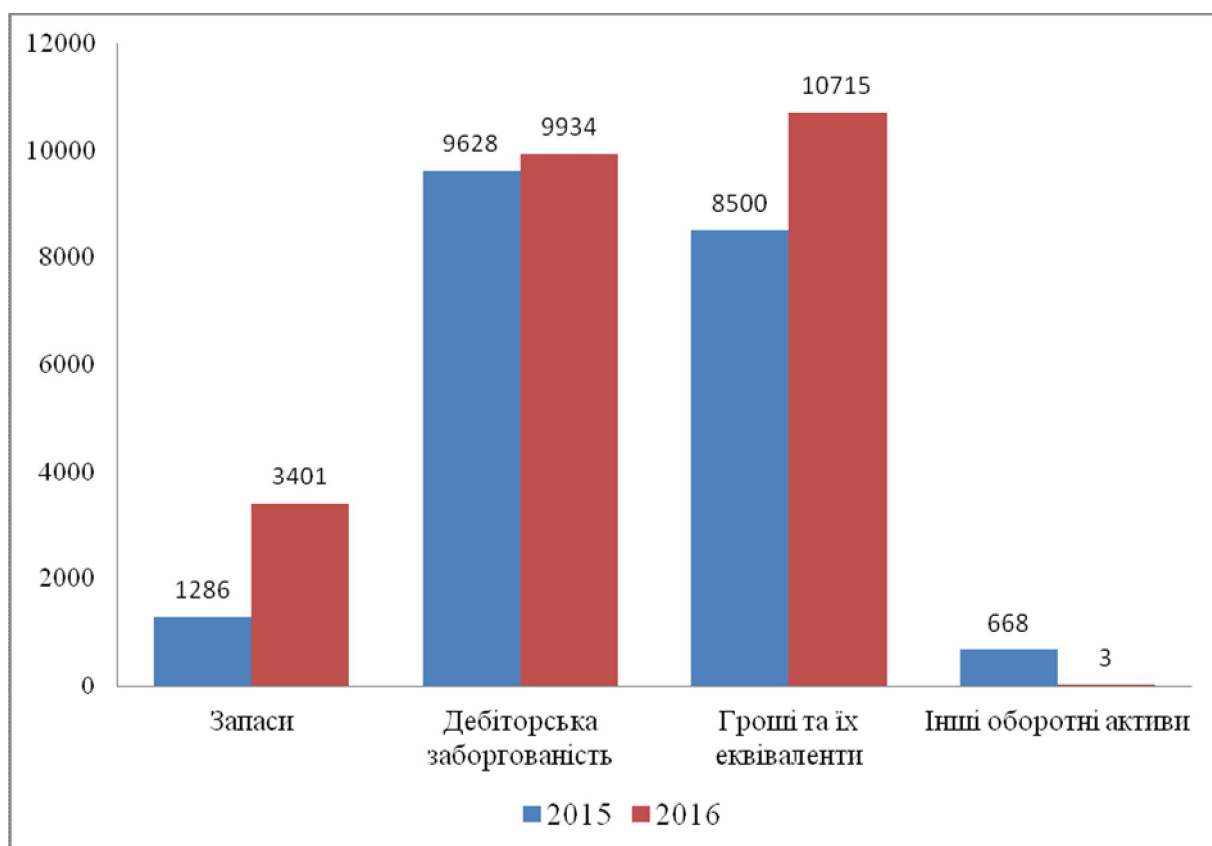

Рисунок 3.5 – Аналіз зміни в складі оборотних активів ТОВ «Кременецьке Молоко» за 2015 та 2016 роки

➤ ***Вертикальний аналіз***

Вертикальний аналіз дозволяє визначити структуру основних елементів активів та пасивів організації, вплив окремих чинників на фінансовий результат, показники ліквідності і т.д.

Вертикальний аналіз оборотних активів ТОВ «Кременецьке Молоко» за 2015-2016 рр. проведемо у таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

**Вертикальний аналіз оборотних активів
ТОВ «Кременецьке Молоко» за 2015 – 2016 рр.**

тис. грн.

Оборотні активи	2015 рік	Питома вага(%)	2016 рік	Питома вага(%)	Відхилення (%)
Запаси	1286	6,4	3401	14,1	7,7
Дебіторська заборгованість за товари, т.д.	9419	46,9	9155	38,1	-8,8
Дебіторська заборгованість за розрахунками:					
за виданими авансами	72	0,4	173	0,8	0,4
з бюджетом	0	0,0	489	2,0	2,0
у тому числі з ПнП(не врах)	0	0,0	489	2,0	2,0
Інша поточна дебіторська заборгованість	137	0,7	117	0,5	-0,2
Гроші та їх еквіваленти	8500	42,3	10715	44,5	2,2
Витрати майбутніх періодів	8	0,0	12	0,0	0,0
Інші оборотні активи	668	3,3	3	0,0	-3,3
Разом оборотних активів	20090	100,0	24065	100,0	0,0

Із таблиці 3.4 випливають такі висновки, що в порівнянні із 2015 роком у 2016 році питома вага кожного виду оборотних активів в загальній частці оборотних активів становить: запаси – 14,1%, що більше на 7,7% ніж у 2015 р., дебіторська заборгованість – 41,4%, що менше на 6,6% ніж у 2015 р., гроші та їх еквіваленти – 44,5%, що більше на 2,2% ніж у 2015 р. Частка витрат майбутніх періодів та інших оборотних активів настільки мала, що їх суттєвої зміни немає.

Дані зміни свідчать про нагромадження кожного виду оборотних активів та збільшення обсягів оборотних активів вцілому. Це характеризує ТОВ «Кременецьке Молоко», як підприємство, котре систематично розвивається і збільшує власне виробництво та ринки збуту продукції. Найбільшу питому вагу

складають грошові кошти, це пояснюється постійною реалізацією готової продукції та нагромадженням ресурсів, для погашення власних боргових зобов'язань.

Графічно структуру оборотних активів ТОВ «Кременецьке Молоко» за 2015-2016 рр. відобразимо на рис. 3.6 та 3.7.

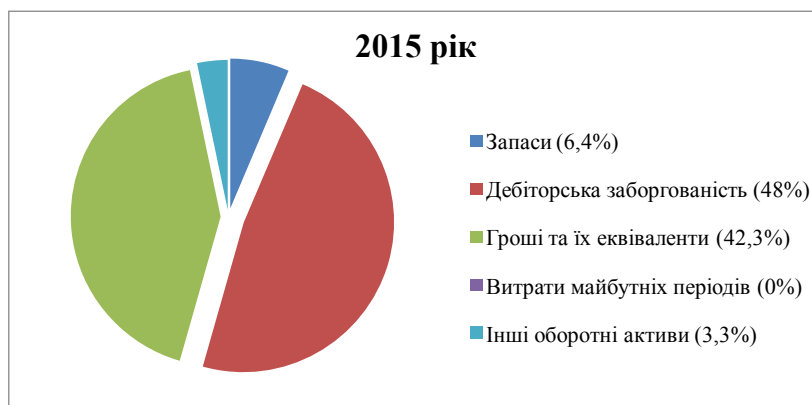

Рисунок 3.6 – Структура оборотних активів ТОВ «Кременецьке Молоко» у 2015 році

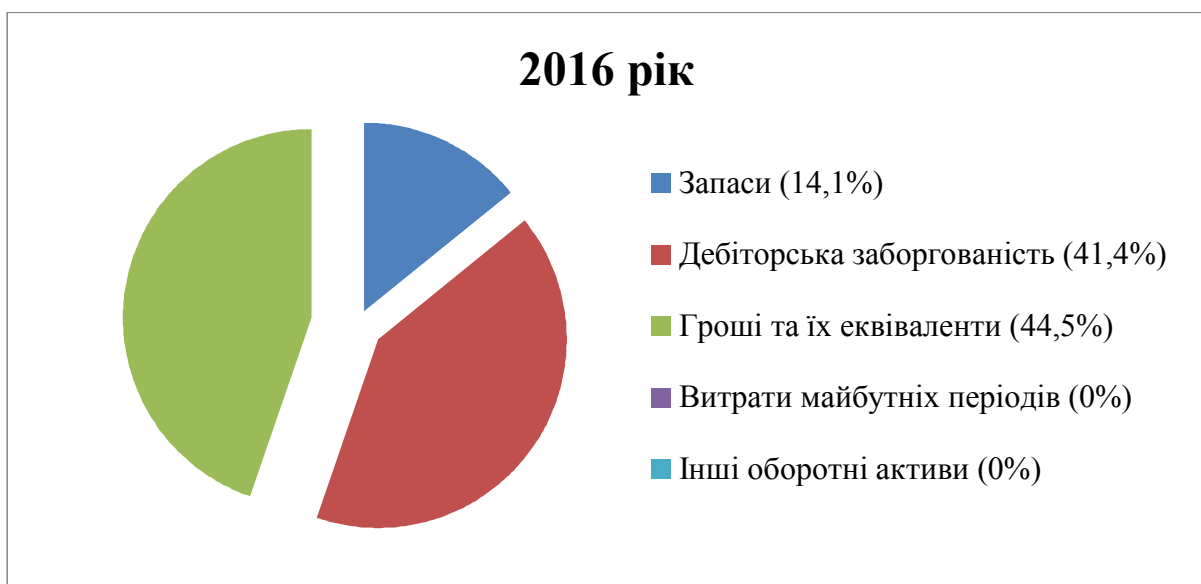

Рисунок 3.7 – Структура оборотних активів ТОВ «Кременецьке Молоко» у 2016 році

➤ *Коефіцієнтний аналіз*

Для ефективності використання оборотних активів можна виділити наступні традиційні економічні показники:

1. Коефіцієнт рентабельності активів (економічної рентабельності) характеризує – рівень прибутку, що створюється всіма активами підприємства, які перебувають у його використанні згідно з балансом.

Не існує єдиного нормативного значення показника. Необхідно аналізувати його в динаміці, тобто зіставляючи значення різних років за період дослідження. Крім цього, варто порівняти значення показника зі значеннями прямих конкурентів (які мають однаковий розмір суми активів або доходу).

Чим вищий показник, тим більш ефективним є весь процес управління, адже показник рентабельності активів формується під впливом всієї діяльності компанії.

2. Коефіцієнт оборотності активів - показник ділової активності, який демонструє ефективність використання активів компанії. Коефіцієнт є співвідношенням між виручкою і середньорічною сумою активів. Значення показника говорить про те, скільки товарів і послуг продано за досліджуваний період на кожен гривню використаних активів.

Нормативне значення показника залежить від сфери, в якій діє компанія. Для того, щоб сформулювати висновки про достатню або недостатню оборотність активів, необхідно зробити наступне. По-перше, варто розглянути показник в динаміці. Позитивною тенденцією є збільшення значення коефіцієнта протягом періоду дослідження. По-друге, доцільно порівняти значення показника зі значеннями прямих конкурентів. Більш високе значення буде говорити про те, що компанія ефективніше використовує свої обмежені ресурси.

Якщо показник недостатньо високий, то необхідно працювати в напрямку оптимізації суми активів. Для цього можна продати частину незавантажених необоротних активів (якщо збільшення завантаженості не планується), знизити суму запасів (якщо їх обсяг надмірний), вжити заходів по поверненню

дебіторської заборгованості і т.д. Заходи по збільшенню виручки компанії також позитивно впливають на оборотність активів.

3. Коефіцієнт оборотності виробничих запасів характеризує відношення виручки (валового доходу) від реалізації продукції, без урахування податку на додану вартість та акцизного податку до суми оборотних засобів підприємства. Зменшення цього коефіцієнта свідчить про уповільнення обороту оборотних засобів.

Показник відображає число оборотів товарно-матеріальних запасів підприємства за аналізований період. Збільшення даного показника свідчить про відносне зменшення виробничих запасів і незавершеного виробництва або про збільшення попиту на готову продукцію.

4. Коефіцієнт покриття визначається як відношення оборотних активів до короткострокових зобов'язань.

Коефіцієнт покриття характеризує спроможність підприємства погашати свої боргові зобов'язання за рахунок отриманого від операційної діяльності чистого грошового потоку та прибутку. Вони дають змогу певною мірою оцінити не тільки фінансову стійкість, а й кредитоспроможність підприємства-позичальника.

5. Коефіцієнт швидкої ліквідності – індикатор короткострокової ліквідності компанії, який вимірює здатність компанії вчасно погасити свої короткострокові зобов'язання з допомогою високоліквідних активів. До високоліквідних активів можна віднести грошові кошти та їх еквіваленти, поточні фінансові інвестиції, дебіторську заборгованість і т.д. Цей показник схожий на показник поточної ліквідності, адже показує рівень платоспроможності компанії. Проте показник швидкої ліквідності є більш консервативним і точним, адже дозволяє виключити менш ліквідні оборотні активи.

Оптимальне значення показника залежить від сфери діяльності та особливостей фірми. Норматив показника знаходиться в межах 0,5 - 1 і вище. Таке значення вказує на те, що в компанії досить ліквідних оборотних коштів

для своєчасного розрахунку за зобов'язаннями. Однак, для того, щоб сформулювати точні висновки, необхідно порівняти показник з попередніми роками та іншими компаніями в індустрії. Бізнес, який продає товари та послуги за готівку без використання комерційних кредитів, залишатиметься платоспроможним при відносно низькому значенні швидкої ліквідності. І навпаки, якщо компанія активно кредитує своїх покупців за допомогою товарних кредитів і оборотність дебіторської заборгованості є низькою, то бажаним є більш високе значення показника швидкої ліквідності (вище одиниці).

Якщо значення показника є нижче нормативного, то слід працювати в напрямку збільшення суми високоліквідних активів і зниження суми поточних активів.

6. Коефіцієнт абсолютної ліквідності - співвідношення найбільш ліквідної частини активів і поточних (короткострокових) зобов'язань. До найбільш ліквідної частини активів належать грошові кошти та їх еквіваленти. Показник демонструє частку поточних зобов'язань компанії, яка може бути погашена негайно. Він відноситься до групи показників ліквідності.

Нормативним вважається значення від 0,1 до 0,2. Більш низький показник вказує на те, що компанія не зможе вчасно погасити борги у випадку, якщо термін платежів настане незабаром. Значення вище нормативного також може вказувати на проблеми в компанії і свідчити про неефективну стратегію управління фінансовими ресурсами. Грошові кошти, на відміну від інших активів, не беруть участі у виробничо-збутовому процесі, вони не генерують дохід компанії. Тому занадто високий показник абсолютної ліквідності говорить про те, що значна частина капіталу відволікається на формування непродуктивних активів.

Якщо значення показника нижче нормативного, то компанія може залучити позикові кошти, реалізувати частину зайвих активів для збільшення суми найбільш ліквідних активів. Якщо значення показника є вище

нормативного, то компанія може вкласти частину коштів (вище норми) у виробничо-збутову діяльність, у фінансові інвестиції і т.д.

Узагальнену характеристику вищенаведених коефіцієнтів та алгоритм їх розрахунку відобразимо у таблиці 3.5 [70].

Таблиця 3.5

Основні показники ефективності використання оборотних активів

Показник	Коротка характеристика	Алгоритм розрахунку
1	2	3
Коефіцієнт рентабельності активів	Розраховується як відношення чистого прибутку підприємства до середньорічної вартості активів і характеризує ефективність використання активів підприємства	$\frac{\text{ф}2\text{р.}2350 \text{ або } \text{р.}2355}{\text{ф}1(\text{р.}1300 \text{ (гр.}3) + \text{р.}1300 \text{ (гр.}4)) / 2}$
Коефіцієнт оборотності активів	Обчислюється як відношення чистої виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) до середньої величини підсумку балансу підприємства і характеризує ефективність використання підприємством усіх наявних ресурсів, незалежно від джерел їхнього залучення	$\frac{\text{ф}2\text{р.}2000}{\text{ф}1(\text{р.}1300(\text{гр.}3) + \text{р.}1300(\text{гр.}4)) / 2}$
Коефіцієнт оборотності запасів	Розраховується як відношення собівартості реалізованої продукції до середньорічної вартості матеріальних запасів і характеризує швидкість реалізації товарно-матеріальних запасів підприємства	$\frac{\text{ф}2\text{р.}2050}{\text{ф}1(\text{р.}1100\text{гр.}3 + \text{р.}1100\text{гр.}4) / 2}$
Коефіцієнт покриття	Розраховується як відношення оборотних активів до поточних зобов'язань підприємства та показує достатність ресурсів підприємства, які можуть бути використані для погашення його поточних зобов'язань	$\frac{\text{ф}1\text{р.}1195}{\text{ф}1\text{р.}1695}$
Коефіцієнт швидкої ліквідності	Розраховується як відношення найбільш ліквідних оборотних засобів (грошових засобів та їх еквівалентів, поточних фінансових інвестицій та дебіторської заборгованості) до поточних зобов'язань підприємства. Відображає платіжні можливості підприємства щодо сплати поточних зобов'язань за умови своєчасного проведення розрахунків з дебіторами	$\frac{\text{ф}1(\text{р.}1195 - \text{р.}1100)}{\text{ф}1\text{р.}1695}$

Продовження табл. 3.5

1	2	3
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Обчислюється як відношення грошових засобів та їхніх еквівалентів і поточних фінансових інвестицій до поточних зобов'язань. Коефіцієнт абсолютної ліквідності показує, яка частина боргів підприємства може бути сплачена негайно	$\frac{\text{ф1(р.1160 + р.1165)}}{\text{ф1р.1695}}$

Щоб аналіз оборотних активів та діяльності підприємства ТОВ «Кременецьке Молоко» загалом, був повний необхідно розрахувати показники перераховані в табл. 3.6 і проаналізувати їх значення та динаміку протягом 2015 та 2016 років.

Таблиця 3.6

**Показники фінансового стану підприємства
ТОВ «Кременецьке Молоко» за 2015 – 2016 рр.**

Фінансовий показник	Нормативне значення	Розрахункове значення фінансового показника		
		2015 рік	2016 рік	Відхилення (+/-)
1. Коефіцієнт рентабельності активів	Збільшення	0,174	0,119	-0,055
2. Коефіцієнт оборотності активів	Збільшення	7,091	6,897	-0,194
3. Коефіцієнт оборотності запасів	Збільшення	57,534	152,157	94,623
4. Коефіцієнт покриття	> 1	2,526	2,999	0,473
5. Коефіцієнт швидкої ліквідності	> 1	2,364	2,575	0,211
6. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	> 0, 2	1,069	1,335	0,266

Рівень прибутку, що створюється всіма активами підприємства, які перебувають у його використанні згідно з балансом, який характеризує коефіцієнт рентабельності, у 2015 і 2016 роках змінився в негативну сторону на 0,055. Це свідчить про зменшення попиту на продукцію підприємства і помірне зменшення в складі активів.

Коефіцієнт оборотності активів відображає швидкість обороту сукупного капіталу підприємства, тобто показує, скільки разів за аналізований період відбувається повний цикл виробництва й обіг, що приносить відповідний ефект у вигляді прибутку, або скільки грошових одиниць реалізованої продукції принесла кожна одиниця активів. Так як він зменшився у 2016 році на 0,194, в порівнянні з 2015 роком, це говорить про те, що на підприємстві ТОВ «Кременецьке Молоко» знизилась якість циклу виробництва і обігу продукції, що призвело до зменшення прибутку від даної діяльності.

У зв'язку із зниженням даного показника, можна запропонувати методи його підвищення:

- стимулювання реалізації і зменшення суми запасів готової продукції і товарів;
- зниження суми виробничих запасів до мінімально допустимого рівня, який забезпечить безперебійність операційного процесу;
- здійснення діяльності щодо прискорення погашення дебіторської заборгованості.

Коефіцієнт оборотності запасів збільшився на 94,623 у 2016 році відносно 2015 року і становить 152,157. Високі показники реалізації товарів та послуг при швидкій оборотності вказує на те, що період перебування запасів на складі є низьким, а отже відбувається мінімізація логістичних витрат.

Коефіцієнт покриття характеризує здатність підприємства забезпечити свої короткострокові зобов'язання з найбільше легко реалізованої частини активів – оборотних коштів. Рівень даного показника у 2016 році – 2,999, що більше на 0,473 ніж у 2015 році і означає, що вартість поточних активів перевищує суму поточних зобов'язань. Даний показник $2,999 > 1$ і це показує достатній рівень показника. Тобто, це веде до підвищення довіри до ТОВ «Кременецьке Молоко» з боку кредиторів, постачальників, інвесторів і партнерів.

Коефіцієнт швидкої ліквідності показує платіжні можливості підприємства щодо погашення поточних зобов'язань за умови своєчасного

здійснення розрахунків з дебіторами. У 2016 р. він – 2,575, що більше на 0,211 за показник у 2015 році, що становив 2,364, також цей коефіцієнт порівнюється з оцінюваним рівнем ($2,575 > 1$). З оцінки, можна зробити висновок, що більшість своїх поточних зобов'язань підприємство може погасити за рахунок оборотних коштів. Таке значення вказує на те, що в підприємства ТОВ «Кременецьке Молоко» досить ліквідних оборотних коштів для своєчасного розрахунку за зобов'язаннями.

Показник, що дозволяє визначити частку короткострокових зобов'язань, що підприємство може погасити негайно, не чекаючи оплати дебіторської заборгованості й реалізації інших активів, тобто коефіцієнт абсолютної ліквідності у 2016 р. становить 1,335, ($1,335 > 0, 2$) і означає, що підприємство зможе негайно погасити свої борги при одночасному пред'явленні кредитором своїх зобов'язань.

Висновки до розділу 3

Проведені дослідження аналізу власного капіталу дали змогу сформулювати такі висновки і пропозиції:

1. Вивчення методики аналізу оборотних активів дозволило сформулювати певну послідовність проведення аналізу оборотних активів підприємства, зокрема: визначення цілей, що повинні переслідуватись у процесі аналізу; обрання методів, прийомів і способів діагностики оборотних активів; вибір джерел інформації та систематизації отриманих даних; дослідження змін у складі джерел фінансування оборотних активів та структурі оборотних активів; аналіз оборотних активів у розрізі окремих видів; розрахунок та оцінка показників ефективності використання оборотних активів.

2. Аналіз частки оборотних активів у складні майна, горизонтальний та вертикальний аналіз, говорять про переважну частку оборотних активів в складі активів ТОВ «Кременецьке Молоко», так у 2016 р. необоротні активи склали 18,7% з усього майна підприємства, в свою чергу оборотні – 81,3%. Це пов'язано із зменшенням ризиків компенсації авансованого капіталу та

зростання його віддачі внаслідок прискорення оборотності оборотних коштів; зміцненням та покращенням в операційній діяльності ТОВ «Кременецьке Молоко» через збільшення кількості запасів (краще забезпечення виробництва запасами) та грошових коштів (накопичення готівкових та безготівкових грошових коштів); нагромадження кожного виду оборотних активів та збільшення обсягів оборотних активів в цілому.

3. Аналіз фінансового стану шляхом розрахунку показників ефективності використання оборотних активів, характеризує діяльність ТОВ «Кременецьке Молоко» як стабільну, оскільки: коефіцієнт оборотності активів із значенням 6,897 у 2016 році порівняно із 2015 зменшився і вказує на те, що відбувається мінімізація логістичних витрат; коефіцієнт покриття у 2016 році збільшився до 2,999, що говорить про підвищення довіри до ТОВ «Кременецьке Молоко» з боку кредиторів, постачальників, інвесторів і партнерів; коефіцієнт швидкої ліквідності, який у 2016 р. становить 2,575, свідчить, що підприємство накопичило велику кількість досить ліквідних оборотних коштів для своєчасного розрахунку за зобов'язаннями; коефіцієнт абсолютної ліквідності теж збільшився і становить у звітному році 1,335, при нормі 0,2, тобто суб'єкт господарювання зможе негайно погасити свої борги при одночасному пред'явленні кредитором своїх зобов'язань.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

На даному етапі розвитку економіки в Україні, господарська діяльність будь-якого суб'єкта господарювання не можлива без наявності в складі активів значної частки оборотних активів. В загальній системі бухгалтерського обліку облік запасів, дебіторської заборгованості, грошових коштів слід вести вірно і у відповідності із чинним законодавством. Отже, слід систематично моніторити стан оборотних активів, їх рентабельність та ліквідність з метою ефективного використання в операційній діяльності підприємства.

За результатами проведеного дослідження можна сформулювати наступні висновки та пропозиції:

1. Безпомилкове розуміння сутності оборотних активів має велике практичне значення, адже вірне сприйняття економічної термінології, полегшує роботу кожного суб'єкта господарювання, здійснює допомогу в стеженні та виявленні взаємозалежності між різними факторами виробничо-господарської діяльності, що у подальшому дає можливість не лише раціонально споживати наявні фінансові ресурси, а й будувати правильні економічні прогнози щодо доцільності використання та управління оборотними активами підприємства. Зважаючи на це нами було досліджено сутність даної категорії і виявлено, що під оборотними активами слід розуміти контрольовані суб'єктом господарювання ресурси, що можуть використовуватися у виробничому процесі та переносити свою вартість на готову продукцію або можуть бути перетворені на грошові кошти протягом одного операційного циклу.

2. Для управління оборотними активами дуже важливо мати чітке уявлення про альтернативні методи їх класифікації. Узагальнення найбільш важливих, з нашої точки зору, критеріїв класифікації оборотних активів дозволило нам систематизувати їх з доповненням ще однією важливою ознакою – відповідно до місця розміщення оборотних активів, яка характеризуватиме фактичне місце розміщення оборотних активів незалежно від наявного права власності на них та знаходження на балансі підприємства. Згідно даної класифікаційної ознаки виділяють оборотні активи, що фактично перебувають

на підприємстві (у касі, на розрахункових рахунках, на складі, у виробництві власника тощо); оборотні активи, що знаходяться на балансі підприємства, проте фактично перебувають поза межами підприємства (на розрахункових рахунках, пов'язаних банківських установ – гроші в дорозі, депозити і т.п.; на складі, у виробництві, пов'язаних контрагентів – запаси передані як давальницька сировина, товари на комісії, товари на відповідальному зберіганні тощо).

3. Зважаючи на невизначеність у питаннях відповідності оборотним активам як в нормативній базі, так і наукових колах, ми пропонуємо перелік критеріїв, який дозволить чіткіше визначати приналежність ресурсів до оборотних активів. Відповідно оборотними активами визнаються ресурси: контрольовані суб'єктом господарювання; щодо яких існує ймовірність одержання в майбутньому вигод економічного характеру, пов'язаних із їх застосуванням; вартість яких може бути достовірно визначена; що можуть бути використані чи перетворені на грошові кошти, протягом одного операційного циклу.

4. Надзвичайно актуальним питанням на даний час є класифікації оцінок. Бухгалтерський облік передбачає існування великої кількості ознак оцінки, що ускладнює завдання бухгалтера в частині вибору більш оптимального методу оцінки оборотних активів, визначення доречного застосування того чи іншого виду оцінки. Тому вивчення можливих класифікацій оцінок у бухгалтерському обліку грають велику роль як для подальшого розвитку теорії бухгалтерського обліку в цілому, так і для використання суб'єктами господарювання на практиці. У зв'язку з цим, нами узагальнено основні ознаки класифікації оцінок, а також запропоновано ще одну – відповідно до суб'єктів проведення оцінки, згідно якої відрізняють такі види оцінок: внутрішня, якщо оцінка проводиться внутрішніми спеціалістами з формуванням комісії підприємства із залученням спеціалістів з маркетингу, технологій тощо; зовнішня, якщо оцінка проводиться зовнішніми спеціалістами з використанням спеціалізованої незалежної організації; змішана, при поєднанні вищенаведених двох видів,

тобто за умови, що оцінку частини активів здійснює спеціалізована організація, а оцінку всіх інших об'єктів - комісія з оцінки підприємства.

5. Дослідження сутності одного з найбільш розповсюджених видів оборотних активів запасів, дозволяє стверджувати, що з позиції обліку запаси – це оборотні активи, що є власністю підприємства, перебуваючи на складах або у виробництві підприємства-власника чи пов'язаних ним контрагентів, утримуються для забезпечення виробничої діяльності, продажу, управління підприємством.

6. Основним документом, що заповнюється при оприбуткуванні запасів на склад є прибутковий ордер (М-4). Нажаль форма даного первинного документа ще з 1996 р. не змінювалась і на даний час не відповідає потребам обліку, тому рідко застосовується. З метою поліпшення ведення документообігу на підприємстві, пропонуємо удосконалену форму даного документа. Ключовими правками, внесеними нами до форми документа є відображення показника «Постачальник» з ознакою іноземний чи вітчизняний, адже від даного показника залежатиме вид супровідного документа постачальника (рахунок-фактура, накладна для вітчизняного чи інвойс, митна декларація - іноземного) та сума оприбуткування. Окрім того, у документі окремими рядком виділено «Внутрішній підрозділ», що пов'язано з тим, що з використанням даного документа оприбутковуються не тільки товарно-матеріальні цінності отримані від постачальників, а й одержані із внутрішніх підрозділів. Ще одними важливими змінами є відображення у документі рядків щодо документальної та фактичної наявності ТМЦ у кількісному та сумовому виразі. Дані зміни дозволять застосовувати вищенаведений документ і при наявності кількісних відхилень при отриманні ТМЦ. Окрім того, з документа вилучено такі показники як код виду операції, код постачальника, номер паспорта у зв'язку з тим, що вони не несуть ніякого інформаційного навантаження.

7. На нашу думку, облік матеріалів переданих в переробку необхідно вести не на субрахунку 206 «Матеріали, передані в переробку», а на

відокремленому рахунку 27 «Товарно-матеріальні цінності в переробці». Найперше це пов'язано з тим, що даний вид запасів за своє сутністю дещо відрізняється від сировини і матеріалів, зокрема дані оборотні активи, знаходяться на балансі підприємства, проте фактично перебувають поза межами підприємства - на складі, у виробництві, пов'язаних контрагентів. Це в свою чергу пов'язано із певними ризиками для підприємства, зокрема у підтвердженні реальної наявності даних активів (при проведенні інвентаризації необхідна згода пов'язаного контрагента на території якого знаходяться дані активи), контролі норм та нормативів використання наданих запасів (підтвердження понаднормативного використання, реальність браку, тощо), можливості повернення даних активів при необхідності їх використання у власному виробництві або для продажу, можливості повернення даних активів підприємству за умови їх неповного використання при завершенні давальницької угоди. Окрім того, передані на підставі давальницької угоди можуть бути не тільки сировина і матеріали, а також напівфабрикати, відходи, МШП тощо.

8. На даний час, при передачі в експлуатацію МШП здійснюється їх списання з вартісного обліку та ведеться тільки кількісний облік даних предметів. Досить часто це дає можливість фальсифікації, адже перевірка фактичної наявності МШП в експлуатації практично ніколи не проводиться. Ми пропонуємо на рахунку 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети» в розрізі субрахунків вести облік МШП: наявних на складі на субрахунку 221 «Малоцінні та швидкозношувані предмети на складі»; переданих в експлуатацію на субрахунку 222 «Малоцінні та швидкозношувані предмети в експлуатації»; суми зносу МШП переданих в експлуатацію на субрахунку 223 «Фонд зносу малоцінних та швидкозношуваних предметів». Ведення обліку запропонованим способом забезпечить чіткий контроль над: рухом МШП на підприємстві; сумовим обліком МШП; розрахунком зносу МШП; розрахунком фактичної вартості МШП.

9. Субрахунок 286 «Необоротні активи та групи вибуття, утримувані для продажу» накопичує інформацію про облік наявності та руху необоротних активів та груп вибуття, котрі визнаються утримуваними для продажу відповідно до П(С)БО 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність». У фінансовій звітності, зокрема у балансі дані активи відображаються у третьому розділі активу, що порушує основний принцип побудови активу, який формується за ознакою зростання ліквідності. Таким чином, вже між методиками обліку і відображення у звітності даного активу наявні розбіжності. Окрім того сам рахунок називається «Необоротні активи та групи вибуття, утримувані для продажу», що свідчить про те, що на ньому відображаються необоротні активи. Тому ми вважаємо, що вести облік таких активів необхідно на рахунку 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи» для чого варто відкрити субрахунок 185 «Необоротні активи та групи вибуття, утримувані для продажу».

10. У вітчизняному обліку існує практика щодо переведення довготермінової дебіторської заборгованості до складу поточної у випадку, коли до погашення заборгованості залишилося менше 12 місяців. Проте, відсутня інша практика, щодо здійснення операцій діаметрально протилежного характеру, а саме переведення поточної заборгованості до довготермінової. На вітчизняних підприємства, в тому числі на ТОВ «Кременецьке Молоко», практично всю дебіторську заборгованість (за винятком певних виключень таких як заборгованість за майно, що передано у фінансову оренду або довгострокові векселі одержані) відображають у складі поточної, оскільки існує ймовірність її погашення протягом 12 місяців. З іншого боку, досить часто дебітори не здійснюють платежів вчасно, причиною цього може бути або ж відсутність у контрагента вільних оборотних коштів, або ж домовленість між власниками щодо погашення заборгованості у пізніші строки. На нашу думку, таку заборгованість не слід вважати поточною, оскільки вона не буде оплачена протягом 12 місяців. В свою чергу, для визнання її сумнівною має бути невпевненість у її погашенні боржником. Тому у нашому випадку, якщо у

підприємства є впевненість щодо погашення дебіторської заборгованості, проте в процесі операційної діяльності виникає ситуація щодо продовження терміну погашення даної заборгованості на невизначений строк або термін більше року, слід таку заборгованість відобразити у складі довгострокової на рахунку 183 «Інша дебіторська заборгованість».

11. Проблемним питанням при списанні безнадійної заборгованості за товари, роботи, послуги є коригування податкових зобов'язань з податку на додану вартість. Згідно п. 192.1 Податкового кодексу України податкові зобов'язання платника ПДВ підлягають коригуванню у випадках, коли після постачання товарів, робіт, послуг здійснюється будь-яка зміна суми компенсації їх вартості, урахуваючи наступний за постачанням перегляд цін, перерахунок у разі повернення товарів, робіт, послуг особі, котра їх надала, або при поверненні постачальником суми попередньої оплати товарів, робіт, послуг. Тому під час списання безнадійної дебіторської заборгованості (як після сплину строку позовної давності, так і в разі ліквідації дебітора) коригування податкових зобов'язань не здійснюється. Разом з тим, при непроведенні оплати поставка товарів, робіт, послуг фактично вважатиметься безоплатним наданням таких товарів, робіт, послуг і не входить до оподаткованих ПДВ операцій. Єдине що можливе за таких умов, це компенсація податкового кредиту по безоплатно наданим товарно-матеріальним цінностям, роботам, послугам. Таким чином, на нашу думку, заборона зменшення податкового зобов'язання при списанні безнадійної дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги і фактично переведенні її в розряд безоплатно наданих товарів, робіт, послуг є неправомірною і потребує коригування, шляхом внесення змін до Податкового кодексу України.

12. Для своєчасного усунення фактів виникнення простроченої дебіторської заборгованості, ефективного контролю за її погашенням, пропонуємо вдосконалити аналітичний облік розрахунків із покупцями і замовниками шляхом впровадження в документообіг облікової системи аналітичного документа «Відомість стану розрахунків з покупцями і

замовниками». Даний документ пропонується вести в розрізі кожного покупця, замовника, іншого дебітора. Форма запропонованої відомості будується таким чином, щоб відобразити всі операції, які були здійснені підприємством з конкретним дебітором протягом року: реалізація товарно-матеріальних цінностей (послуг) за конкретною поставкою; отримання передплати за конкретну поставку; наявність заборгованості покупця, замовника, термін оплати здійсненої поставки чи наданої послуги. Ведення цієї відомості дасть змогу спеціалісту, що відповідає за правильність та своєчасність розрахунків з покупцями та замовниками, щодня правильно планувати платіжний баланс і здійснювати своєчасне погашення кредиторської заборгованості. Відомість розрахунків з покупцями (замовниками) має містити інформацію про: дату поставки товарно-матеріальних цінностей (робіт, послуг); назву іноземних та вітчизняних покупців; назву та номер підтверджуючого документа; дату погашення за контрактом; дату та суму фактичної оплати; наявність заборгованості.

13. Синтетичний облік витрат майбутніх періодів здійснюється на рахунку 39 «Витрати майбутніх періодів», який не має субрахунків. Ми пропонуємо впровадити такі субрахунки в розрізі видів витрат майбутніх періодів, а саме: 391 «Витрати на передплату періодики»; 392 «Витрати на підготовку до початку діяльності підприємства»; 393 «Витрати на оренду приміщень»; 394 «Витрати на оплату патентів, ліцензій»; 395 «Витрати на страхування»; 396 «Інші витрати майбутніх періодів». Таке впровадження дозволить значно підвищити інформативність даного рахунку через групування витрат відповідно до їх специфіки.

14. Провівши аналіз стану оборотних активів ТОВ «Кременецьке Молоко» можна зробити висновок, що дане підприємство у 2016 році здійснило різке нагромадження оборотних активів, а саме зросла кількість запасів на 2115 тис. грн. або на 164, 5%, сума дебіторської заборгованості за виданими авансами збільшилась на 101 тис. грн. або на 140, 3%, кількість грошових коштів та їх еквівалентів зросла на 2215 тис. грн. або на 26,1%, сума витрат

майбутніх періодів збільшилась на 4 тис. грн. або на 50%. В свою чергу в складі оборотних активів у 2016 році в порівнянні з 2015 роком зменшилась кількість дебіторської заборгованості за товари і послуги на 264 тис. грн. або на 2,8%, іншої поточної заборгованості на 20 тис. грн. або на 14,6%, інших оборотних активів на 665 тис. грн. або на 99,6%. Це свідчить про зміцнення та покращення в операційній діяльності ТОВ «Кременецьке Молоко». Зокрема збільшення запасів та грошових коштів говорить про краще забезпечення виробництва, що збільшує його масштаби, а також про покращення матеріального забезпечення у вигляді проросту грошових коштів. В свою чергу, зменшення дебіторської заборгованості свідчить про надійність контрагентів, котрі швидко погашають свої борги перед підприємством.

15. Оцінка фінансового стану з застосуванням показників ефективності використання оборотних активів, характеризує діяльність ТОВ «Кременецьке Молоко» як стабільну, оскільки: коефіцієнт оборотності активів із значенням 6,897 у 2016 році порівняно із 2015 зменшився і вказує на те, що відбувається мінімізація логістичних витрат; коефіцієнт покриття у 2016 році збільшився до 2,999, що говорить про підвищення довіри до ТОВ «Кременецьке Молоко» з боку кредиторів, постачальників, інвесторів і партнерів; коефіцієнт швидкої ліквідності, який у 2016 р. становить 2,575, свідчить, що підприємство накопичило велику кількість досить ліквідних оборотних коштів для своєчасного розрахунку за зобов'язаннями; коефіцієнт абсолютної ліквідності теж збільшився і становить у звітному році 1,335, при нормі 0,2, тобто суб'єкт господарювання зможе негайно погасити свої борги при одночасному пред'явленні кредитором своїх зобов'язань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамайтис Л.А. Анализ финансовой отчетности: практикум: учеб. пособие / Л.А. Адамайтис. – М.: КНОРУС, 2013. – 400 с.
2. Анущенко К.А. Финансово-экономический анализ: учебно-практическое пособие / К.А. Анущенко, В.Ю. Анущенко. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2012. – 254 с.
3. Багрій К.Л. Поняття матеріальних запасів підприємства: необхідність їх створення / К.Л. Багрій // Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ. – Чернівці : Книги ХХІ, 2009. – Вип. ІV Економічні науки. – С. 104–109.
4. Безрукова Т.Л. Методы выявления риска /Шанин И.И., Травникова В.В., Марадудин А.Ф. // Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. – 2014. – № 9-3. – С. 103-105.
5. Бетге Йорг. Балансоведение / Й. Бетге [пер. с нем. под ред. В.Д. Новодворского]. – М.: Бухгалтерский учёт, 2000. – 264 с.
6. Бетехтіна Л. О. Економічна сутність оборотного капіталу підприємства / Л. О. Бетехтіна // Бізнес-навігатор. – 2009. – № 1 (16). – С.74–77.
7. Білик М. Д. Управління фінансами державних підприємств / М. Д. Білик. – К. : Знання, 1999. – 312 с.
8. Білик М. Д. Фінансовий аналіз: [навч. посіб.] / Білик М. Д., Павловська О. В., Притуляк Н. Н., Невмержицька Н. Ю.. – К.: КНЕУ, 2007. – 592 с.
9. Блажевич О.Г., Мрищук В.Д. Сущность оборотных активов и повышение эффективности их использования на предприятии // Научный вестник: Финансы, банки, инвестиции - 2016 - №1 С. 27-35
10. Бланк И. А. Управление активами и капиталом предприятия / И. А. Бланк. – К. : Ника-центр, Эльга, 2003. – 448 с.
11. Боди З. Финансы / З. Боди, Р. Мертон — М.: Вильямс, 2007. — 592 с.

12. Бондаренко О. С. Сучасні підходи до обліку дебіторської заборгованості у вітчизняній та зарубіжній практиці господарювання / О. С. Бондаренко // Інвестиції: практика та досвід. — 2011. — № 18. — С. 36—39.

13. Боровик О.А. Грогнозування регіональної структури дебіторської і кредиторської заборгованості за системним підходом/ О.А. Боровик//Формування ринкових відносин в Україні.—2007.-№3 (70).-С. 133-138;

14. Брейли Р. Принципы корпоративных финансов / Р. Брейли, С. Майерс. — М.: Олимп-Бизнес, 1997. — 1088 с.

15. Будаковська Т.С. Особливості трактування економічної категорії «оборотні активи підприємства» // Стан і перспективи розвитку обліково-інформаційної системи в Україні: збірник наукових праць студентів Тетнопільського національного економічного університету. - Тернопіль: ТНЕУ, 2017. – С. 94-95.

16. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів [Ф.Ф. Бутинець та ін.]; під заг. ред. [і з передм.] Ф.Ф. Бутинця. — 8-ме вид., доп. і перероб. — Житомир: ПП «Рута», 2009. — 912 с.

17. Васильева Л.С. Финансовый анализ: учеб. / Л.С. Васильева, М.В. Петровская. — М.: КНОРУС, 2013. — 544 с.

18. Василенко В. О. Виробничий (операційний) менеджмент: навч. посібн. / В. О. Василенко, Т. І. Ткаченко - К. : ЦУЛ, 2007. - 532 с.

19. Видяпин В.И. Экономическая теория: Учебник / Под общ. ред. акад. В.И. Видяпина, А.И. Добрынина, Г.П. Журавлевой, Л.С. Тарасевича. — М.: ИНФРА-М, 2003. — 714 с

20. Володькіна М. В. Економіка промислового підприємства: навчальний посібник / М. В. Володькіна. — К.: Центр навчальної літератури, 2004. — 196 с.

21. Гангал Л.С. Основні проблеми та шляхи вдосконалення обліку дебіторської заборгованості [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.rusnauka.com/>

22. Герасимов Б.И. Экономический анализ: учеб. пособие в 2 ч. / Б.И. Герасимов, Т.М. Коновалова, С.П. Спиридонов. – 2-е изд., стер. – Тамбов : Издво Тамб. гос. техн. ун-та, 2011. – Ч. 1. – 64 с.

23. Гиляровская Л.Т. Комплексный экономический анализ хозяйственной деятельности : учеб. / Л.Т. Гиляровская, Д.В. Лысенко, Д.А. Эндовицкий – М.: ТК Велби, издательство Проспект, 2012 г. – 225 с.

24. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами: приклади та коментарі / Голов С.Ф., Костюченко В.М.// Практик. посібник. - К.: Лібра, 2011. - 840 с.

25. Демченко Т. А. Оборотні активи та їх відображення в бухгалтерському обліку і фінансовій звітності. Актуальні проблеми економіки / Т. А. Демченко. – 2007. – №9. – 227 с.

26. Демченко Т.А. Дослідження основних концепцій оцінки активів /Т.А. Демченко// Актуальні проблеми економіки. – 2006. – №3(57). – С. 97–102.

27. Драгун Л. М. Удосконалення аналізу ефективності використання обігових коштів підприємства / Л. М. Драгун, В. Ф. Левченко, О. Л. Бондаренко // Фінанси України. – 1998. – № 12. – С. 12 – 20.

28. Душило А. А. Оптимізація структури оборотного капіталу підприємства / А. А. Душило // Регіональна економіка. – 2006. – № 4. – С. 24 – 30.

29. Економічна енциклопедія : у трьох т. / [за ред. С.В. Мочерного]. – Т 1. – К. : Видавничий центр «Академія», 2000 – 864 с.

30. Ермасова Н. Б. Финансовый менеджмент / Н. Б. Ермасова. – М.: Юрайт-Издат, 2007. – 192с.

31. Живко З.Б. Словник сучасних економічних термінів / Живко З.Б., Живко О.М., Живко І.Ю.– Львів : Край, 2007. – 384 с.

32. Задорожний З.В. Облік і звітність за міжнародними стандартами / З.В. Задорожний, В.М. Панасюк, Є.К. Ковальчук, Л.Я. Бобрівець /Навчальний посібник (навчально-методичний комплекс) (2-е видання) Тернопіль: Економічна думка, 2015 р. – 340 с.

33. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV від 16.07.1999 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ligazakon.ua>.

34. Закон України «Про обіг векселів в Україні» від 05.04.2001 р. №2374-III : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ligazakon.ua>.

35. Зредник В.С. Формування ефективної політики погашення дебіторської заборгованості в контексті розвитку фінансового інструментарію/ В.С. Зредник // Вісник ЖДТУ.-2006.-№3 (37).—С. 37-41.

36. Измайлова К. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / К. В. Измайлова. – К. : МАУП, 2001. – 146 с.

37. Ильенкова С. Д. Экономика и статистика фирм / С. Д. Ильенкова, В. Е. Адамов, Т. П. Сиротина. – М.: Финансы и статистика, 2002 – 288с.

38. Інструкція «Про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій», затверджена наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999р. №291 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ligazakon.ua>.

39. Інструкція «Про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах», затверджено Постановою Правління НБУ від 12.11.2003 р. № 492 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ligazakon.ua>.

40. Інструкція «Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій»: наказ Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. № 291 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99/print1327246549106958>.

41. Киперман Г. Анализ оборотных активов / Г.Киперман // Финансовая газета. Региональный выпуск. – 2010. – №15. С.12-15.

42. Кирейцев Г. Г. Финансовый менеджмент: учеб. пособие / Г. Г. Кирейцев. – К. : ЦУЛ, 2006. – 496

43. Коблянська О. І. Методологічні аспекти обліку та аудиту дебіторської заборгованості / О. І. Коблянська // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2012. — № 77— 78. — С. 28—34.

44. Ковалев, В.В. Финансы предприятий: учебник / В.В. Ковалев, В.В. Ковалев – М.: ТК Велби, 2004. – 352 с.

45. Козловский В.А. Логистический менеджмент / Козловский В.А., Козловская Э.А., Савруков Н.Т. – СПб. : Политехника 1999. – 275 с.

46. Колчина Н.В. Финансы предприятий: учеб. пособие / Н. В. Колчиной. - 2-е изд. перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ- ДАНА, 2011. – 447 с.

47. Конвенція, якою запроваджено Уніфікований закон про переказні векселі та прості векселі від 7 червня 1930 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

48. Крайник О.П. Фінансовий менеджмент: навч. Посіб/ Крайник О.П., Клепікова З.В.—Львів: Держ. Ун-тет «Львівська політехніка»; Київ: «Декор», 2001.—260 с;

49. Крейнина М. Н. Финансовый менеджмент : учеб. пособие / М. Н. Крейнина. – М. : Дело и сервис, 2008. – 308 с.

50. Крупка Я.Д. Облік міжнародних операцій: навчальний посібник / Я.Д. Крупка, І.Я. Назарова – Тернопіль: «Крок», 2016. – 216 с

51. Крупка Я. Д. Про масштаби та способи розкриття інформації у примітках до фінансової звітності / Я. Д. Крупка, І. Я. Назарова // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2009. - № 7. – С. 144-149.

52. Крупка Я. Д. Фінансовий облік: підруч. – 4-ге вид., допов. і перероблене / З. В. Задорожний, Н. В. Гудзь, П. Н. Денчук, Я. Д. Крупка, Н.Я. Микитюк, Н.В. Починок, Р. В. Романів. – Тернопіль.: Економічна думка ТНЕУ, 2017. – 450 с.

53. Кулаковська Л.П. Організація і методика аудиту : [навч. посіб] / Л.П. Кулаковська, Ю.В. Піча – К. : Каравела, 2004. – 568 с.

54. Кутер М.И. Теория бухгалтерського учета /М.И. Кутер//. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 640 с.

55. Лищенко О.Г. Аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємством/О.Г. Лищенко, Г.М. Бескота// Держава і регіони: журнал.—Запоріжжя: Гуманіст. Ун-т «Запоріз. ін-т держ. та муніцип. упр.», 2009.-№1. с. 114-117;

56. Ловінська Л. Г. Бухгалтерський облік [Текст]: навч.-метод. посібн. / Л. Г. Ловінська, Л. В. Жилкіна, О. М. Голенко, О. В. Небильцова. – К. : КНЕУ, 2002. – 370 с.

57. Лукинский В.В. Актуальные проблемы формирования теории управления запасами : [монография] / Лукинский В.В. – СПб. : СПбГИЭУ, 2008. – 213 с.

58. Малюга Н. М. Оцінка в бухгалтерському обліку: теорія, практика, перспективи : авто- реф. на здобуття наук. ступеня дис. канд. екон. наук : 08.06.04. / Н. М. Малюга. – К., 1999. – 23 с.

59. Маркарьян Э.А. Финансовый анали: учеб. пособие. 3- е изд., перераб. и доп./ Э.А. Маркарьян, Г.П. Герасименко, С.Э. Маркарьян – М.: ИД ФБК-ПРЕСС, 2011. – 224 с.

60. Мельничук І. В. Порядок формування активів відповідно до вимог Міжнародних стандартів фінансової звітності / І. В. Мельничук // Стан і перспективи розвитку вітчизняної системи обліку : монографія / З.-М. В. Задорожний, Я. Д. Крупка, І. Я. Омецінська, Н. В. Гудзь ; за наук. ред. З.-М. В. Задорожного, Я. Д. Крупки. – Тернопіль : ТНЕУ, 2013. – С. 26-33.

61. Методичні рекомендації по застосуванню реєстрів бухгалтерського обліку № 356 від 29.01.2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ligazakon.ua>.

62. Мэтьюс М.Р.Теория бухгалтерского учета: учебник / М.Р. Мэтьюс, М.Х.Б. Перера [пер. с англ.; под ред. Я.В. Соколова, И.А. Смирновой] – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1999. – 663с.

63. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 «Запаси», затверджений Комітетом з міжнародних бухгалтерських стандартів від 01.01.2005 р.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/>

64. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансової звітності»[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/>

65. Момот Т. Управление дебиторской задолженностью предприятия//Бизнес информ/ Т. Момот.—2003.- №11-12. с. 97-99;

66. Мочерний С. В. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.1 / Редкол.: С.В.Мочерний (відн.ред.) та ін. – К.: Видавничий центр «Академія», 2000. – 864 с.

67. Назарова І.Я. Аналіз методів оцінювання активів, зобов'язань та капіталу при реорганізації підприємств / І.Я. Назарова // Економічний аналіз : зб. наук. праць. – 2013. – № 2, т. 4. – С. 214-220.

68. Назарова І.Я. Проблеми обліку іноземної валюти на розподільчих рахунках суб'єктів господарювання/ І.Я. Назарова // Глобальні та національні проблеми економіки. Електронне наукове видання. – Миколаїв, 2016. – №10. – С.941-945.

69. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затв. наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. №73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ligazakon.ua>.

70. Нестеренко С.С. Оборотні кошти в умовах формування ринкової економіки // Науковий вісник Академії муніципального управління. – 2009. – Вип. 7. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvamu/Ekon/2009_7/09nssome.pdf

71. Нашкерська Г.В. Бухгалтерський облік : [навчальний посібник] / Г.В. Нашкерська – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 464 с.

72. Носов П.Л. Сучасна класифікація оборотних активів / П.Л. Носов, Г.І. Купалова // Економіка і держава. – 2008. - № 7. – С. 43-46.

73. Огієнко С.О. Логістика : [конспект лекцій у схемах і таблицях] / С.О. Огієнко, І.П. Дзьобко. – Харків : Вид.ХНЕУ, 2009. – 96с.

74. Олександренко І.В. Методичні підходи до діагностики оборотних активів підприємства / Олександренко І. В. // Бізнес Інформ. - 2014. - № 2. - С. 277-283. - Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua>

75. Павленко О.П., Бурсук Г.Ю. Фінансовий аналіз оборотних активів та оптимізація джерел їх формування // «Молодий вчений» - жовтень, 2017 р.- № 10 (50) С. 981-984

76. Палий В.Ф. Введение в теорию бухгалтерского учета / В.Ф. Палий, Я.В. Соколов. - М.: Финансы. - 1979. - 225 с.

77. Панадій О.П. Посилення ефективності управлінського обліку із застосуванням комп'ютерних мережевих технологій (на прикладі експериментальної бази НААН України) / О. П. Панадій // Облік і фінанси. - 2017. – № 1. – С. 57-67.[Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Oif_apk_2017_1_9.

78. Панасюк В. М. Формування інформаційно-аналітичної бази підприємства / В. М. Панасюк, Н. М. Підлужна // Проблеми економіки України: Збірник наукових праць: Вип. 11 / Відп. За Вип. проф. М.С.Пушкар. – Тернопіль, 2006. – С.79-83.

79. Пеняк Ю. С. Формування та ефективність використання оборотних засобів сільськогосподарських підприємств: автореф. дис.канд. екон. наук: / Ю. С. Пеняк ; Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. – Х., 2010. – 20 с.

80. Поддубная З.В. Сравнительный анализ российской системы бухгалтерского учета и МСФО / З.В. Поддубная // Бухгалтерский учет: достижения и научные перспективы XXI века Материалы Международной научно-практической конференции, посвященной 80-летию кафедры бухгалтерского учета университета.- 2015. -С. 383-386.

81. Поддєрьогін. А.М. Фінансовий менеджмент: Підручник / А.М. Поддєрьогін. — К.: КНЕУ, 2005. — 627 с.

82. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 20.10.1999р. №246 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ligazakon.ua>.

83. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» (Із змінами, внесеними згідно з Наказами Міністерства фінансів № 304 від 30.11.2000, № 363 від 23.05.2003, № 731 від 22.11.2004, № 1213 від 19.12.2006) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://buhgalter911.com/Res/PSBO/PSBO10.aspx>.

84. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти» (Із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства фінансів N 363 від 23.05.2003)/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://buhgalter911.com/Res/PSBO/PSBO13.aspx>

85. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 «Оренда»/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>.

86. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затверджене Наказом Мінфіну України від 31.12.99 р. № 318 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>.

87. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток»: наказ Міністерства фінансів України від 28.12.2000 р. № 353 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kodeksy.com.ua/buh/psbo/17.htm>.

88. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 18 «Будівельні контракти»: наказ Міністерства фінансів України від 28.04.2001 р. № 205/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kodeksy.com.ua/buh/psbo/17.htm>.

89. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 «Вплив зміни валютних курсів»: наказ МФУ від 10.08.2000 р. № 193/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>.

90. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 23 «Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін» [Електронний ресурс]: затв. наказом Міністерства фінансів України від 18.06.2001 р. № 303. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0539-01>.

91. Положення про порядок здійснення банками операцій з векселями в національній валюті на території України, затверджене Постановою Правління Національного банку України від 16 грудня 2002 р. № 508 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0174-03>.

92. Постанова Правління НБ України «Про затвердження положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні» від 29 грудня 2017 р. № 148 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>

93. Приказ МФ РФ об утверждении положения по бухгалтерскому учету «Учет материально-производственных запасов» ПБУ 5/01 [Электронный ресурс]: - Режим доступу: <http://base.consultant.ru>

94. Примак Т. О. Економіка підприємства : навч. посіб. / Т. О. Примак. – 4-те вид., стереотип. – К. : Вікар, 2006. – 219 с.

95. Про затвердження типових форм первинних облікових документів з обліку сировини та матеріалів: Наказ Міністерства статистики України від 21.06.96 р. № 193 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1041.2329.0>.

96. Про первинні документи [Електронний ресурс] / Школа бухгалтера. – 2007. – № 2. – Режим доступу : <http://www.dtkk.com.ua/show/3cid01755.html>.

97. Пушкар, М. С. Теоретичні основи бухгалтерського обліку : Навчальний посібник для студ. економ. спец. та післядипломного навчання / М. С. Пушкар, Г. П. Журавель, Ю. Я. Литвин, В. Г. Мельник.– 2-ге вид.– Тернопіль : ТАНГ, 1998.– 269 с.

98. Райзберг Б.А. Современный экономический словарь / Райзберг Б.А., Лозовский Л.Ш., Стародубцева Е.Б. – [2-е изд. исправ]. – М. : Инфра, 1998. – 479 с.

99. Русак В. А. Финансовый анализ субъекта хозяйствования: справ. пособие: Высш. шк. / В. А. Русак– 1998. – 309 с.

100. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия: учеб. / Г.В. Савицкая – М.: ИНФРА- М, 2012. – 512 с.

101. Савкович В.А. Модели управления запасами / [под ред. М.И. Балашевича]. – Мн. : Наука и техника, 1986. – 319 с.
102. Сагайдак-Нікітюк Р.В. Виробнича логістика: навч. посіб. / Сагайдак-Нікітюк Р. В., Посилкіна О. В., Доровський О. В., Кубасова Г. В. - Х.: Вид-во НФаУ, 2009. - 364 с.
103. Сапожникова Н. Г. Бухгалтерский учет и отчетность [Текст]: учеб. пособие / Сапожникова Н. Г., Панина И. В., Гальчина О. Н., Коробейникова Л. С. // [под ред. Д. А. Ендовицкого]. – М. : КНОРУС, 2015. – 360 с.
104. Сікора, І. Особливості оцінки оборотних активів на виробничих підприємствах [Текст] / І. Сікора // Бухгалтерський облік і аудит. – 2004. – № 9. – С. 13–18.
105. Скрипник М. І. Розвиток бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю витрат та калькулювання собівартості продукції: дис. ... доктора екон. наук: 08.00.09 / М. І. Скрипник. – К., 2012. – 540 с.
106. Слав'юк Р. А. Фінанси підприємств: навчальний посібник / Р. А. Слав'юк. – Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2001. – 460с.
107. Соколов Я.В. Бухгалтерский учет как сумма фактов хозяйственной жизни. – М.: Магистр, 2010 – 224 с.
108. Стоун Д. Бухгалтерський учет и финансовый анализ / Стоун Д., Хитчинг К.; пер. с англ. Ю.А. Огибин , Г.А. Огибив. - М.: Сирин, 1998. - 302 с.
109. Суков Г.С. Програмне забезпечення управління оборотними активами підприємств машинобудівної галузі // Зимові читання, присвячені ідеям П.П. Німчинова та І.В. Малишева. Збірник тез та текстів виступів на Четвертій всеукраїнській науковій конференції, присвяченій видатним вченим в галузі бухгалтерського обліку д.е.н., проф. І.В. Малишеву, д.е.н., проф. П.П. Німчинову. – Житомир: ЖДТУ, 2006. – С. 54-55.
110. Сурніна К.С. Удосконалення обліку дебіторської і кредиторської заборгованості промислових підприємств: автореф. дис. на здобуття наук.

ступеня к.е.н.: 08.06.04 «Бухгалтерський одлік, аналіз та аудит»/ К.С. Сурніна.—Луганськ, 2002.—19с.;

111. Сухарський В. С. Економічний словник: [довід.] / В. С. Сухарський. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2002.– 328 с.

112. Таньков К.М. Виробнича логістика : [навчальний посібник] / Таньков К.М., Тридід О.М., Колодизєва Т.О. – [2-е вид. переробл.]. – Х. : ВД “ІНЖЕК”, 2011. – 352 с.

113. Тітаренко Г.Б. Проблемні питання оцінки оборотних активів в бухгалтерському обліку // Науковий вісник Державної академії статистики, обліку та аудиту. – Київ. – 2008, № 1 (18). – С. 74-79.

114. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік , оподаткування і звітність : [підручник] / Ткаченко Н.М. – К. : Алерта, 2006. – 1080 с.

115. Усатов И. А. Хозяйственный расчет и контроль рублем в промышленности / И. А. Усатов. – М. : «Финансы», 1968. – 232 с.

116. Фабіянська В. Ю. Удосконалення обліку та контролю оборотних активів / В. Ю. Фабіянська, І. Ю. Сverdзоленко // Економічні науки. Серія : Облік і фінанси. - 2015. - Вип. 12(1). - С. 357-366.

117. Фальченко О. О. Процес подання та оприлюднення фінансової звітності підприємства / О. О. Фальченко, Н. Ю. Мардус // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2017. – Вип. 5 (11), ч. 2. – С. 167-170.

118. Федак Л.М. Запаси підприємств: сутність та класифікація / Л.М. Федак // Вісник Хмельницького національного університету. - Серія «Економічні науки». – Хмельницький: ХНУ. – 2012. – № 1. – С. 157-162.

119. Філімоненков О. С. Фінанси підприємств: навч. посіб. / О. С. Філімоненков. – К.: МАУП, 2004. – 328 с.

120. Хоменко Н.В. Товарні запаси: проблеми обліку контролю та звітності : [монографія] / Хоменко Н.В., Карпенко О.В, Верига Ю.А. – Полтава : РВВ ПУСКУ, 2008. – 153 с.

121. Ценклер Н.І. Вдосконалення класифікаційних ознак дебіторської заборгованості та їх значення в підвищенні контрольної-аналітичної функції обліку / Н.І. Ценклер, П.Б. Кватирка // Вісник Хмельницького університету. – 2010. – № 29. – С. 87-90.

122. Чубка О.М., Рудницька О.М. Оцінка методів управління оборотним капіталом промислових підприємств /О.М. Чубка, О.М. Рудницька // Національний університет «Львівська політехніка». — 2009. — С. 440—445.

123. Чухно І.С. Удосконалення системи обліку, контролю і аналізу ефективного використання оборотних активів підприємства // І.С. Чухно, С.В. Рилєєв. // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://intkonf.org/udoskonalennya-obliku-kontrolyu-i-analizu-oborotnih-aktiviv-pidpriemstva>

124. Шевчук В.Є. Оцінка поточної дебіторської заборгованості за міжнародними та національними стандартами бухгалтерського обліку / В.Є. Шевчук // Матеріали Першої Міжнародної науково-практичної конференції «Науковий потенціал світу «2004». Том 17. Облік і аудит. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2004. – С. 54-55.

125. Шеремет А.Д. Методика финансового анализа деятельности коммерческих организаций [Текст] /А.Д. Шеремет, Е.В. Негашев //– М.: ИНФРА- М, 2012. – 237 с.

126. Шеремет А. Д. Финансы предприятий: менеджмент и анализ [Текст]: учеб. пособие / А.Д. Шеремет, А.Ф. Ионова – М.: ИНФРА- М, 2012. – 479 с.

127. Шишкородова Н.Н. Методика финансового анализа предприятий [Текст] / Н.Н. Шишкородова // Экономический анализ: теория и практика. – 2010. – № 5. – С.42-46.

128. Щурик М.В. Фінансовий аналіз[Текст] /Щурик М.В. // Фінансовий аналіз – Івано Франківськ: «НАІР», 2014. – 432 с.

129. Straubus G.J. Making Accounting Decisions. Scholars Book Co, 1977. – 245p.